

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

**МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ
ТРИБУНАЛ ЗА БИВШУ ЈУГОСЛАВИЈУ**

Предмет бр. IT-05-88/2-T**ПРЕД ПРЕТРЕСНИМ ВЕЋЕМ II**

У саставу:

судија Christoph Flügge- председавајући

судија Antoine Kesia-Mbe Mindua

судија Prisca Matimba Nyambe

Секретар: г. Џон Хокинг

Датум: 01. октобар 2012. године

ТУЖИЛАЦ

против

ЗДРАВКА ТОЛИМИРА

ЈАВНА РЕДИГОВАНА ВЕРЗИЈА

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ**са коригендумом**

Тужилаштво:

Питер Меклоски

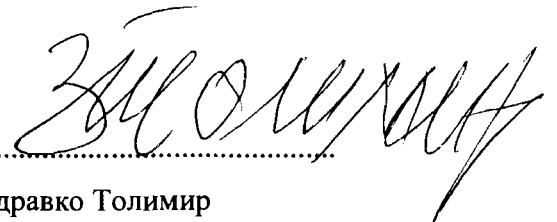
Одбрана:Оптужени: Здравко ТолимирПравни саветник оптуженог: Александар Гајић

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

1. У складу са наредбом Перетресног већа од 23 Августе 2012, и у складу са Упутствима за региговање јавних верзија поверљивих поднесака, Одбрана подноси јавну редиговану верзију завешног претресног поднеска.
2. Одбрана овим подноси и коригендум који је строго техничке природе, будући да је реч о очигледним грешкама у куцању,
 - у фусноти 136 уместо Д214 треба да стоји П214.
 - у фусноти 140 уместо Д21 треба да стоји П21
 - у фусноти 141 уместо Д29 треба да стоји П29.

С вером у Бога

Здравко Толимир

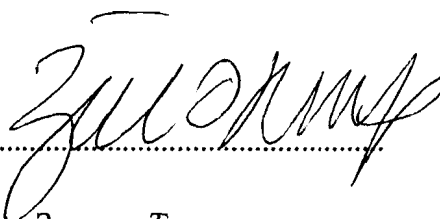
Оптужени који се сам брани

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

Одбрана подноси ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ, у складу са члановима 20 и 21 Статута Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију, члановима 54 и 86 Правилника о поступку и доказима, и Налогом о распореду за завршне претресне поднеске и завршне речи, које је претресно веће донело 14 фебруара 2012 године,¹ а која је делимично измењена одлуком Претресног већа од 14 маја 2012 године, којом је као рок за подношење завршних поднесака одређен 11 јун 2012 године,² и Одлуком по захтеву тужилаштва за измену ограничења броја речи завршног претресног поднеска од 12 јануара 2012 године, а којим је Претресно веће одлучило да „завршни поднесци страна у поступку не смеју прекорачити 120.000 речи,“ и којим је Веће изразило очекивање да се „стране у поступку *строго* ограниче на питања релевантна за оптужбе наведене у Оптужници,“ као и то да би му „добро дошла тачност и сажетост завршних поднесака.“

Број речи:59,041

Здравко Толимир

Оптужени који се сам брани

¹ Наведеним одлуком Веће је наредило да „а) завршне поднеске стране морају поднијети најкасније у четвртак, 31. маја 2012. године“ и да се „б) на завршне поднеске не могу се достављати писани одговори.“

² Својом одлуком од 01 јула 1992 године Претресно веће је одвило захтев Одбране за преиспитивање одлуке претресног већа од 14 маја 2012 године, и одбило да продужи рок за подношење завршног поднеска.

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ /DEFENCE FINAL TRIAL BRIEF/

Table of Contents

ОСНОВНА ТЕЗА ОДРАНЕ.....	7
УВОДНИ ДЕО.....	8
УВОД.....	9
ПАРАГРАФ 21.4.1 И ПАРАГРАФ 49 ОПТУЖНИЦЕ.....	14
НАЗИВИ ДОКУМЕНАТА , ЦИТИРАЊЕ ДОКУМЕНАТА И ИЗЈАВА СВЕДОКА ..	15
ДЕО ПРВИ – ПРЕТХОДНА ПИТАЊА.....	16
НАПОМЕНЕ О ПРЕДМЕТУ ДОКАЗИВАЊА И СТАНДАРДУ ДОКАЗИВАЊА.....	17
ПРАВИЛА УНУТРАШЊЕГ ПРАВА КАО ПРЕДМЕТ ДОКАЗИВАЊА.....	21
ОРИГИНАЛИ И ПРЕВОДИ ДОКУМЕНТА.....	26
ПОЈЕДИНА РАЗМАТРАЊА У ВЕЗИ СА ОПТУЖНИЦОМ И УТВРЂИВАЊЕМ РЕЛЕВАНТНОСТИ ЧИЊЕНИЦА.....	28
ОПТУЖБЕ И ТАЧКЕ ОПТУЖНОЦЕ, ПРИРОДА СЛУЧАЈА ПРОТИВ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА.....	30
ПРАВО КОЈЕ СЕ ПРИМЕЊУЈЕ-NULLUM CRIMEN SINE LEGE.....	32
НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О ЗЛОЧИНУ ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ КАО КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ПРЕМА МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ.....	36
НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ГЕНОЦИДА И УДРУЖИВАЊА РАДИ ВРШЕЊА ГЕНОЦИДА.....	44
НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О УДРУЖЕНОМ ЗЛОЧИНАЧКОМ ПОДУХВАТУ КАО ОБЛИКУ ОДГОВОРНОСТИ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ.....	54
ДРУГИ ДЕО.....	61

РАЗМАТРАЊА У ВЕЗИ СА ДОКАЗНОМ СНАГОМ ПОЈЕДИНИХ ДОКАЗА ИЛИ ВРСТА ДОКАЗА.....	61
УВОД	62
Пресретнуте комуникације	62
„Снимци америчке обавештајне заједнице“	76
Искази сведока који су са тужилаштвом закључили споразум о кривици	78
Мирослав Дeroњић.....	79
Докази прихваћени на основу правила 92бис и 92quarter.....	81
СВЕДОЧЕЊА ИСТРАЖИТЕЉА ТУЖИЛАШТВА	83
ИЗВЕШТАЈИ И ИСКАЗИ РИЧАРДА БАТЛЕРА	85
ИСКАЗИ СВЕДОКА БОСАНСКИХ МУСЛИМАНА	90
ПРЕСУЂЕНЕ ЧИЊЕНИЦЕ	94
БЕЛЕЖНИЦА ЗВОРНИЧКЕ БРИГАДЕ	97
ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ П125 И КОЛЕКЦИЈА ДОКУМЕНАТА „АТЛАНТИДА“	98
ИЗВЕШТАЈ ВИКТОРА БЕЗРУЧЕНКА – ПАД ЖЕПЕ (ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ Д55).....	99
ТРЕЋИ ДЕО ФОРЕНЗИЧКИ ДОКАЗИ.....	101
ПОУЗДАНОСТ ИЗВЕШТАЈА ЗАСНОВАНИХ НА ДНК АНАЛИЗАМА	102
ИЗВЕШТАЈ ДУШАНА ЈАНЦА И ДИНА МАНИНГА.....	109
ЧЕТВРТИ ДЕО.....	113
ТЕЗЕ О НАВОДНИМ РАЗМЕРАМА ЗЛОЧИНА- СРЕБЕНИЦА	113
ОПТУЖНИЦА	114
ТЕЗА ОДБРАНЕ	114
СТАНОВНИШТВО СРЕБРЕНИЦЕ.....	125
ПРИРОДА ПРОБОЈА	128
ПЕТИ ДЕО - ПРИРОДА СУКОБА И КОНТЕКСТ	134
РЕГУЛИСАЊЕ ПОЛОЖАЈА ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА.....	135
ЕЛЕМЕНТИ КОНТЕКСТА (1991-1994).....	136
СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И ДИРЕКТИВА БР 6	153
ДИРЕКТИВЕ 7 и 7/1	159
СРЕБРЕНИЦА, ЖЕПА И ГОРАЖДЕ КАО НЕДЕМИЛИТАРИЗОВАНЕ ЗОНЕ И РАЗЛОЗИ НАПАДА НА СРЕБРЕНИЦУ И ЖЕПУ.....	163
СПОРАЗУМ О ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈИ.....	164
РАЗЛОЗИ ЗА НАПАД НА СРЕБРЕНИЦУ И ЖЕПУ –ЦИЉ ОПЕРАЦИЈЕ КРИВАЈА 95.....	169

ПЛАН СПАЈАЊА ЕНКЛАВА И ПЛАН У СЛУЧАЈУ НАПАДА ВРСа НА ЕНКЛАВУ И НАОРУЖАВАЊЕ ЕНКЛАВА СРЕБРЕНИЦА И ЖЕПА, И РЕЗЕРВНИ ПЛАН (ПРОБОЈ ИЗ ОКРУЖЕЊА У СЛУЧАЈУ НАПАДА ВРСа).....	171
НАПАДИ ИЗ ЕНКЛАВА СРЕБРЕНИЦА И ЖЕПА.....	173
КРИВАЈА 95.....	175
ЦИЉ НАПАДА НА ЖЕПУ.....	177
НЕОСНОВАНOST ОПТУЖБИ ЗА ГЕНОЦИД (ТАЧКА 1 ОПТУЖНИЦЕ), УДРУЖИВАЊЕ РАДИ ВРШЕЊА ГЕНОЦИДА (ТАЧКА 2 ОПТУЖНИЦЕ) И УБИСТВА КАО ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ И КРШЕЊЕ ЗАКОНА И ОБИЧАЈА РАТОВАЊА.....	179
ТАЧКЕ 1-5 ОПТУЖНИЦЕ.....	180
НАДЗОР НАД ЉУБИШОМ БЕАРОМ.....	182
ОПТУЖБЕ ЗА НАДЗОР НАД 10 ДИВЕРЗАНТСКИМ ОДРЕДОМ.....	183
НАВОДНИ ДОПРИНОС УЗПУ ЗАТОЧЕЊА И УБИЈАЊА ПРЕДЛАГАЊЕМ ГЕНЕРАЛУ МЛАДИЋУ ПРЕДЛОЖИО ДА СЕ СТОТИНЕ ЗАТОЧЕНИХ ДУЖ ПУТА КОЊЕВИЋ ПОЉЕ –БРАТУНАЦ САКРИЈУ ОД МЕЂУНАРОДНИХ СНАГА ТАКО ШТО ЋЕ СЕ СМЕСТИТИ У ЗГРАДЕ КАКО СЕ НЕ БИ ВИДЕЛИ ИЗ ВАЗДУХА (ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ П125).....	186
РАДЊЕ И УЛОГА ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У РЕЛЕВАНТНОМ ВРЕМЕНСКОМ ПЕРИОДУ СУ У ОЧИГЛЕДНОЈ СУПРОТНОСТИ СА ТЕЗОМ ТУЖИЛАШТВА О НАВОДНОМ УЧЕШЋУ У УБИЈАЊУ ВОЈНОСПОСОБНОГ СТАНОВНИШТВА СРЕБРЕНИЦЕ.....	188
НЕОСНОВАНOST ОПТУЖБЕ ЗА ПРЕДВИДИВА ЦИЉАНА УБИСВА БОСАНСКИХ МУСЛИМАНА.....	193
НЕОСНОВАНOST ОПТУЖБИ ЗА УБИСТВА У ТРНОВУ КОЈА ЈЕ УЧИНИЛА ЈЕДИНИЦА ПОД НАЗИВОМ ШКОРПИОНИ.....	199
ЗАКЉУЧАК У ПОГЛЕДУ ТАЧАКА 1-5 ОПТУЖНИЦЕ.....	203

ОСНОВНА ТЕЗА ОДРАНЕ

1. Основна теза одбране је да не постоје докази или кредибилни докази на основу којих би претресно веће могло да установи ван разумне сумње чињенице на основу којих би се темељила одлука о кривици /кривичној одговорности/ Здравка Толимира. Ни једна радња, поступак или држање ЗДРАВКА ТОЛИМИРА било да се посматра изоловано било у правилно установљеном контексту, не може да послужи као основ за установљавање кривичне одговорности за било који злочин за који се терети Оптужницом. Стога, једина разумна одлука коју претресно веће може да донесе у овом случају је ослобађајућа пресуда.

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ

УВОДНИ ДЕО

УВОД

2. Одбрана овим завршним поднеском износи становиште и елементе анализе релевантних чињеничних и правних питања која су од значаја за доношење долуче-пресуде по оптужбама изнесеним у Трећој измењеној оптужници (Оптужница). У току суђења саслушан је велики број сведока и у предмет списа је уврштен енормно велики број доказних предмета. Није сваки доказни предмет од подједнаког значаја нити свака чињеница која је изнесена у току суђења.

3. Одбрана налази за потребно да помене да је приликом израде овог завршног поднеска имала у виду целокупан спис предмета. Међутим, у завршном поднеску, расположиво време као и простор не дозвољавају темељну елаборацију сваког од доказних предмета и сваке изјаве сваког од сведока, већ само оних које су неопходне ради доношења коначне пресуде. Додатну аргументацију Одбрана ће изнети усмено на седницама које су намењене извођењу завршних речи странака.³

4. Статутом и Правилником нису прописани елементи које завршни претресни поднесак треба да обухвати. У овом поднеску се разматрају само она чињенична и правна питања која су од значаја за решавање основног питања овог кривичног поступка који се покрећу Трећом измењеном оптужницом. Одбрана је тезе да записник са суђења у предмету *Тужилац против Здравка Толимира*, и целокупни предмет списа (укључујући ту и поднеске странака и интерлокуторне одлуке већа) јесу материјал који треба узети у разматрање приликом доношења коначне пресуде. Посебни, када је реч о поднесцима одбране, Одбрана посебно наглашава да очекује да ће претресно веће приликом доношења коначне пресуде узети у обзир и аргументацију која је изнесена у поднесцима по правили 92бис, 92тер и 92quarter, као и аргументацију која је изнесена у захтевима за уврштавање су спис доказа без посредства сведока.

5. Судски поступак не познаје и не сме да познаје ни официјелну ни неофицијелну верзију (у политичком и интересном смислу) догађаја. Начело владавине права, супротно начелу владавине политичких интереса, треба да познаје чињенице које су релевантне ради решавања питања покренутих оптужницом а које су током на праву заснованог судског поступка, утврђене ван разумне сумње.

³ Заказане за 22 и 23 август 2012.

6. Централна тема судског поступка је питање кривичне одговорности оптуженог, што је једновремено и критеријом релевантности чињеничних и правних питања која се постављају у овом предмету. Одбрана формулише овај претресни поснесак схватајући да је једини задатак претресног већа да размотри чињенична и правна питања како би, у складу са правом које је важило 1995 године (односно у временском периоду који покрива оптужница) утврди да ли је оптужени Здравко Толимир кривично одговоран. Како је истакао судија О-Гон Квон:

„Утврђивање кривице или невиности је задатак који мора да има предност над другим, не стриктно правним, обзирима. Наш је први и главни обзир као кривичног суда: успешно гоњење кривих и ослобађање невиних, мора да остане наш примарни обзир.“⁴

7. Предмет судског поступка у предмету *Тужилац против Толимира* јесу чињенична и правна питања која се везују за догађаје из 1995 године, а која су била предмет бројних судскох поступака пред овим Трибуналом и националним судовима. Начин доношења одлуке, које је и одбрана имала у виду приликом израде завршног поснеска је приступ који је својствен судском начину решавања спорова, а који је јасно изразио и Међународни суд правде у својим недавним одлукама истакавши да:

“Оцена коју изврши суд у погледу тежине коју треба придати посебном доказу може да наведе Суд да га сматра непоузданим, или да нађе да има одређену доказну вредност,”⁵ те да је, “без обзира на обимност и комплексност информација

⁴ У оригиналу стоји: „The task of determining guilt or innocence must take precedence over other, not strictly judicial, considerations. Ours is first and foremost a criminal court: the successful prosecution of the guilty and the exoneration of the innocent must remain our central concern“ The Challenge of an International Criminal Trial as Seen from the Bench, ЈИСЈ“, 2007, стр.14

⁵ Међународни суд правде је у пресуди донесеној у предмету *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro)* истакао да:

о чињеницама које су изнете пред Суд, одговорност је Суда, да након што је пажљиво размотрио све доказе који су пред њега изнеле странке у поступку, да утврди која се чињеница мора сматрати релевантном, оцени њену доказну снагу, и извуче одговарајуће закључке. Стога, држећи се те праксе, Суд ће *сам утврдити чињенице*, на основу доказа који су пред њега изети, и затим ће применити релевантна правила међународног права на оне чије постојање је утврдио.“⁶

8. Будући да се у судском поступку решавају само релевантна питања, и да он није место за опсежне академске расправе о свим аспектима неог проблема који не морају да буду присутни у конкретном случају, то ћемо се у овом поднеску ограничити на она правна разматрања која нам се чине посебно релевантним, а која се постављају у вези са конкретним чињеничним наводима. Ово разматрање није само одраз начела ефикасности поступка.

9. У оптужници тужилаштво наводи низ чињеничних тврдњи. Велики број чињеничних тврдњи тужилаштво је изнело и у току суђења, било у свом Претпретресном поднеску, другим поднесцима, на расправама, приликом испитивања сведока или у другом контексту или ситуацијама. Сврха тих поднесака је различита. Стандард који Трибунал треба да примени приликом утврђивања чињеница за које се

„The assessment made by the Court of the weight to be given to a particular item of evidence may lead to the Court rejecting the item as unreliable, or finding it probative, as appears from the practice followed for instance in the case concerning *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran, Judgment, I.C.J. Reports 1980*, pp. 9-10, paras. 11- 13; *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America), Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986*, pp. 39-41, paras. 59-73; and *Armed Activities on the Territory of the Congo (Democratic Republic of the Congo v. Uganda), Judgment, I.C.J. Reports 2005*, pp. 200-201, paras. 57-61. „Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgement of 26 February 2007, ICJ Reports 2007, параграф 213

⁶ *Case Concerning Pulp Mills on the River Uruguay (Argentina v. Uruguay), Judgment, 20 April 2010*, para.168.

износи тврдња да леже у основи оптужби против оптуженог је стандард „доказ ван разумне сумње.“⁷

10. У складу са општим правним начелима међународног кривичног права и чланом 21(3) Статута Трибунала, оптужени се сматра невиним док му се не докаже кривица у кривичном поступку који поштује начело правичног суђења.⁸ Као и у националним тако и у међународном кривичном поступку тужилац сноси терет доказивања сваке од чињеница на којима заснива своје оптужбе. Како би поднео терет доказивања, тужилаштво треба да докаже ван разумне сумње чињенице које леже у основи оптужби, и које су правно утемељене. Оптужени нема терет доказивања и он до краја поступка остаје на тужилаштву. Конкретно дефинисање стандарда ван разумне сумње биће дато у засебном поглављу.

11. Одбрана налази за потребно да помене да против лица која су обухваћена оптужницом као лица која су припадници наводног (и непостојећег) удруженог злочиначког подухвата лица против којих се воде поступци пред овим трибуналом а који се налазе у различитим фазама (*Тужилац против Ратка Младића, Тужилац против Радована Караџића* су у фази претресног поступка, предмет *Тужилац против Вујадина Поповића, Љубише Беаре, Драге Николића, Љубомира Боровчанина, Радивоја Милетића, Минана Гвере и Винка Пандуровића* је у фази жалбеног поступка), док су неки случајеви већ окончани (*Тужилац против Радислава Крстића, Тужилац против Видоја Благојевића и Драгана Јокића, Тужилац против Момира Николића, Тужилац против Драгана Обреновића, Тужилац против Дражена Ердемовића*). Одбрана је становишта да се претресно веће приликом доношења коначне пресуде не треба, на

⁷ Опште правно правило за оцену основаности тврдњи изнео је још Хубер истакавши „Вредност и тежина сваке од тврдњи моћи ће се оценити само у светлости свих доказа и свих тврдњи сваке од странака, и чињеница које су ноторне за трибунал *Island of Palmas (or Miangas)(United States of America v. Netherlands)*, Award of the Tribunal, Permanent Court of Arbitration, The Hague, 4 April 1928, стр. 10.

⁸ Види на пример члан 14 Међународног пакта о грађанским и политичким правима, члан 6 Европске конвенције за заштиту људских прав и основних слобода.

било који начин да се ослањати на ове пресуде, већ да треба самостално да установи чињенице и размотри правна питања која су од значаја за доношење коначне пресуде.

12. Одбрана је још у свом претпретресном поднеску нагласила да се посебно образлаже позиција, држање, чињење или нечињене других официра ВРСа и других личности из Републике Српске у вези са догађајима у Сребреници јула 1995 године. Уздржаност одбране од разматрања свих доказа који се везују за поједине особе које је тужилаштво изнело тврдњу да су учесници наводних удружених злочиначних подухвата ни у ком случају се не може схватити као признавање позиције и тезе тужилаштва. Напротив. Наиме, акти других особа су разматрани у мери за коју је одбрана сматрала примереним да се размотре у овом предмету, посебно имајући у виду неминовну концентрисаност предмета на дела и понашање З. Толимира.

13. Уколико је ради доношења одлуке по некој од тачака оптужнице потребно да се кумулативно испуни више услова, неиспуњење само једног од њих, сагласно начелу судске економије, има за последицу беспредметност даљих разматрања. Наиме, уколико веће установи да радње и поступци оптуженог такве природе да нема основа тврдњи да је он био припадник неког наводног удруженог злочиначког подухвата, било би применено да се уздржи од утврђивања чињеница која се тичу поступака других лица која нису имала прилике да се о чињеничним тврдњама изјасне у овом поступку.

14. На претпретресној конференцији од 25. фебруара 2010. године председавајући судија је изнео следеће упозорење:

„...the Chamber would like to give you some guidance in this respect, taking into account what you just stated. You have the right to remain silent during the whole trial. You are not obliged to give evidence, to question witnesses, or to make submissions. You may, however, give evidence on your own behalf at the appropriate time, in which case you will be subject to cross-examination. Other than when giving evidence, you are not obliged to answer any questions about the facts of the case, but you should be aware that if you do make statements about the facts during submissions to the Court, such statements may be part of the material considered by the Trial Chamber in reaching its decision on the case“

ПАРАГРАФ 21.4.1 И ПАРАГРАФ 49 ОПТУЖНИЦЕ

15. Тужилаштво је 10. октобра 2011 године поднело *Поднесак тужилаштва у вези са параграфима 21.4.1 и 49 Оптужнице* у коме је навело да „нису изведени докази у прилог наводима о лишавању живота на ливади у Сандићима 13 јула 1995 године“ као је наведен у параграфу 21,4,1 Оптужнице⁹, те да се овај „недиказани инцидент лишавања живота такође повмиње у параграфу 49 Оптужнице.“¹⁰ На статусној конференцији од 05. децембра 2011. године председавајући судија је изно да „The Chamber acknowledges this submission and advises the Defence that, as a result, they will not need to address this allegation during the Defence case.“¹¹

16. Сходно томе, Одбрана се неће бавити овим питањима која се покрећу наведеним параграфима оптужнице у овом завршном претресном поднеску.

⁹ *Поднесак тужилаштва у вези са параграфима 21.4.1 и 49 Оптужнице*, 10/10/2011, пара.1

¹⁰ Ibid., пара. 2

¹¹ 05/12/2011, T.17974

НАЗИВИ ДОКУМЕНАТА , ЦИТИРАЊЕ ДОКУМЕНАТА И ИЗЈАВА СВЕДОКА

17. Називи документа који су дати приликом учитавања у електронску судницу, без обзира да ли је то учинило тужилаштво или одбрана, дати су само за сврхе референци (лакшег сналажења), и они не могу имати никакву доказну снагу нити утицати на оцену доказа. Референци називи документа који су дати у овом завршном поснеску не одговарају увек називима који су дати у електронској судници. Основни критеријум за идентификацију документа је број доказног предмета. Краћи опис документа, уколико је дат у фусноти или у главном тексту, често помаже идентификацији документа и отклањања сумње на који се документ позива у случају словне или друге грешке.

18. Кроз читав завршни поднесак цитирају се, или се указује, на делове докумената или изјава сведока. Цитат који се даје не указује да је реч о једином релевантном цитату, већ се у обзир узима целина документа. Исто је и код цитирања изјава сведока. Чињеница да неки део документа, неки документ или исказ сведока није цитиран се не може тумачити тако да одбрана аутоматски прихвата становиште тужилаштва које се везује за тај документ, или да дотичну изјаву сведока сматра поузданом.

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ

ДЕО ПРВИ – ПРЕТХОДНА ПИТАЊА

НАПОМЕНЕ О ПРЕДМЕТУ ДОКАЗИВАЊА И СТАНДАРДУ ДОКАЗИВАЊА

19. Случај против Здравка Толимира је посредан случај (*circumstantial case*). Другим речима тужилаштво не наводи да је Здравко Толимир наредио или непосредно извршио ма које кривично дело за које се терети Оптужницом, већ своју тезу о кривичној одговорности Здравка Толимира темељи на тврдњама о његовом наводном доприносу у два удружена злочиначка подухвата која су дефинисана оптужницом као – удружени злочиначки подухват присилног премештања и депортације становништва Сребренице и Жепе, и удружени злочиначки подухват да се војноспособни мушкарци муслимани из Сребренице убију.

20. Статутом и Правилником Трибунала нису предвиђене посебне смернице у вези са оценом доказа, У праву које примењује Трибунал, као и пред другим судовима, важи начело *слободне оцене доказа*, као антипод начелу везане оцене доказа. Међутим, начело слободне оцене доказа не значи арбитрерну оцену доказа, већ је вршење овог овлашћења подвргнуто ограничењима која произилазе из општих правних начела признатих од стране просвећених народа.¹² Правилном 87 Правилника о поступку и доказима, посебно је предвиђено да се „оптужени може прогласити кривим само кад се већина претресног већа уверила да је кривица доказана *ван сваке разумне сумње*.“ *Доказ ван сваке разумне сумње* је општеприхваћени стандард доказивања, и означава *висок степен извесности* у основаност чињеничне тврдње.¹³ Дефинисање стандарда

¹² О општим правним начелима као извору међународног процесног права види: Александар Гајић, Доказивање пред Међународним судом правде – докторска дисертација, Београд 2012, параграфи 95-115

¹³ „Суд је одавно прихватио да захтев против државе који укључује оптужбе изузетне тежине мора да буде доказан доказима који су потпуно уверљиви /*fully conclusive*/ (cf. *Corfu Channel (United Kingdom v. Albania)*, Judgment, I.C.J. Reports 1949, p. 17). Суд захтева да буде потпуно уверен /*fully convinced*/ да су тврдње које се износе у поступку, да је извршен злочин геноцида или други акти који су наведени у члану III /Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида-прим А. Гајић / јасно

доказивања ван разумне сумње као висок степен вероватноће је погрешно и збуњујуће.¹⁴

21. Да би се доказала кривица оптуженог у складу са захтеваним стандардом доказивања, неопходно је и да сваки елемент оптужбе буде доказан такође ван разумне сумње. Како је истакло Жалбено веће у предмету Мартић:

„Жалбено веће примећује да разуман пресудитељ о чињеницама, да би оптуженог прогласио кривим по неком наводном злочину, мора да закључи да је тужилаштво ван разумне сумње доказало све чињенице које су правно релевантне за елементе тог злочина. По закључењу предмета оптужени има право да се у његову корист реши сумња да ли је кривичо дело заиста доказано.»¹⁵

22. Доказе треба ценити на начин који иду у прилог правичном одлучивању, ценећи сваки доказ посебно и све заједно, у складу са начелом *in dubio pro reo*, који подразумева, између осталог, да се привенство мора дати приступу који највише иде у прилог оптуженом.¹⁶ Ово посебно ваља нагласити у предметима који су посредне природе (*circumstantial case*), какав је предмет Тужилац против Толимира. Приликом утврђивања да ли је тужилаштво поднело свој терет доказивања по свакој од тачака

установљене. Исти стандард се примећује и у погледу доказа о приписивању таквих аката.

У погледу захтева тужиоца да је тужена странка повредила своју обавезу да спречи и казни и изручи особе који су оптужени за геноцид, Суд захтева доказ високог степена извесности који је примерен озбиљности тврдње */proof at a high level of certainty appropriate to the seriousness of the allegation“ Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgment, ICJ Reports*

¹⁴ Тужилац Против Милана Мартића, Пресуда жалбеног већа, параграф. 57

¹⁵ Тужилац Против Милана Мартића, Пресуда жалбеног већа, параграф. 55

¹⁶ Простепена пресуда у предмету Поповић, параграф 2127.: „Претресно веће следи приступ усвојен у Првостепеној пресуди у предмету Мусема да се привенство мора дати приступу који највише иде у прилог оптуженом.“

оптужнице, мора се пажљиво размотрити да ли је на основу изведених доказа могуће извући икакав други разуман закључак осим кривице опуженог.

23. Приликом оцене посредних доказа, каквих је у овом предмету највише, устаљена је пракса како Трибунала тако и других међународних судова, да они морају бити такви да логички воде једном закључку. Велики број чињеница и доказа који су изведени у овом предмету може послужити као основ за различите тероије. У складу са захтеваним стандардом доказивања, ради доказивања елемента оптужнице сви закључци који иду у прилог тезе о кривичној одговорности опуженог морају да буду *ван разумне сумње*, што се често тумачи као „једини разуман закључак“¹⁷ Међутим, једни закључак на који сугеришу изведени докази не мора једновремено да буде и закључак који задовољава стандард ван разумне сумње. Докази могу бити веома сугестивни, али не и више од тога, и не морају давати основа за закључак који задовољава стандард јасног и уверљивог доказа или стандард ван разумне сумње.¹⁸

¹⁷ Види: Тужилац против Милутиновића и осталих, Пресуда претресног већа, параграф. 47 пратећу фусноту. Види и *Prosecutor v. Delalić et al.*, Case No. IT-96-21-A, Judgement, 20 February 2001, para. 458 (emphasis in original).

¹⁸ За пример види приступ Међународног суда правде оцени доказа у предмету *Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America, Merits, Judgment of November 6, 2003, ICJ Reports 2003*, параграф 59

У једном делу пресуде Међународни суд правде је резонувао на следећи начин:

„Као и у случају оружаног напада на Sea Isle City, прво питање је да ли су САД поднеле терет доказивања да је USS Samuel B. Roberts био жртна мина коју је поставио Иран. Суд примећује да су мине у то време постављале обе ратујуће стране у ирачко-иранском рату, тако да докази о осталим иранским операцијама постављања мина нису *уверљиви* (not *conclusive*) у погледу одговорности Ирана за ове конкретне мине. У свом обраћању Савету безбедности у вези са нападом од 18. априла 1988, Сједињене Државе су тврдиле да „су мине постављене на пловидбеним путевима за које је иран знао да их користе бродови САД, и тиме су намеравали да оштете или потопе те бродове " (...) Иран је тврдио су мине постављене само у сврху одбране у каналу Khor Abdullah, али су Сједињене Државе поднеле доказе који сугеришу да је иранска операција постављања мина била обухватнија. Главни доказ да су мине које су погодиле USS Samuel B. Roberts поставио Иран били су откриће усидрених мина у истом подручју,

Другм речима, иако се из предложених доказа може извући само један закључак, он не мора нужно да буде такав да доводи до установљавања спорне чињенице, односно да задовољава стандард „доказа ван разумне сумње.“

24. На оптуженом не лежи терет доказивања нити се он може превалити на оптуженог у току судског поступка стварањем претпоставке исправности неке битне чињенице.¹⁹ О овоме ће бити више речи у делу у коме се расправља одлука Претресног већа о формалном пријаму на знање чињеница о којима је већ пресуђено.

25. У Оптужници, свом претпретресном поднеску, и током суђења, тужилаштво је изнело низ тврдњи заснивајући их на наводним посредним доказима. Као оште питање, стога се поставља питање оцене посредних доказа ради установљавања чињеница које су релевантне за одлучивање по свакој од тачака оптужнице.

26. Посредне доказе и начин њихове оцене можда је најбоље изнео судија Badawi истакавши следеће:

„„ У системима доказивања који су засновани на слободној оцени доказа од стране судије, као што је случај у националном кривичном законодавству и међународном праву, посредни докази значе чињенице, које иако не представљају непосредан доказ оптужбе, ову ипак чине вероватном уз помоћ резоновања. Елементи таквих посредних доказа морају се тумачити и повезати у циљу извлачења елевантих инференција и реконструкције података на којима се заснива хипотеза о одговорности. У овом процесу тумачења и повезивања, постоји ризик да се начини грешка у процени, да се допусти машти да попуни празнине у доказима, или резоновање на варљив начин. Овај метод доказивања, који настоји да досегне извесност, или чешће досеже само висок ниво вероватноће. Остаје чињеница да у неким законодавствима, посредни докази морају да имају тежину, да буду

које носе серијске бројеве који се поклапају са иранским минама, посебно обим који су нађени на броду Iran Ajr (...). Овај доказ је веома сугестиван, али није уверљив (This evidence is *highly suggestive, but not conclusive.*)“ *Case Concerning Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America) Merits, Judgment of November 6, 2003, ICJ Reports 2003, параграф 71.*

¹⁹ О овоме ће бити више речи у делу у коме се расправља одлука Претресног већа о формалном пријаму на знање чињеница о којима је већ пресуђено.

презизни и усклађени. Са друге стране, најпоузданија доктрина заузима становиште да у погледу „доказ изведених из посредних одказа сматра се довољно утврђеним само када друге солуције подразумевале потупно чудна, неуобичајена околности које су противне уобичајеом стању ствари. Ова правила морају да буду сталан водич приликом оцене доказа.“²⁰

ПРАВИЛА УНУТРАШЊЕГ ПРАВА КАО ПРЕДМЕТ ДОКАЗИВАЊА

27. У доказима се налази велики број правилника која је примењивала ВРС (правилници које је преузела од Југословенске Народне Армије), Устав Републике Српске, законски и подзаконски прописи итд. Реч је о документим унутрашњег права

²⁰ .“The general observation is as follows: In a system of evidence which is based upon free appraisal by the judge, as is the case in national criminal legislation and in international law, circumstantial evidence means facts which, while not supplying immediate proof of the charge, yet make the charge probable with the assistance of reasoning. The elements of such circumstantial evidence must be interpreted and associated in order to draw the relevant inferences and reconstruct the data on which the hypothesis of responsibility is founded. In this process of interpretation and association, there is a risk of committing errors of appreciation, of letting the imagination fill in the gaps in the evidence, or of reasoning in a specious manner. This method of evidence, which seeks or pretends to arrive at certainty, most often attains only a high degree of probability. The fact remains that under some legislations, circumstantial evidence must be weighty, accurate and concordant. On the other hand, the most reliable doctrine takes the view that 'proof by circumstantial evidence is regarded as successfully established only when other solutions would imply circumstances wholly astonishing, unusual and contrary to the way of the world'. These rules must be a constant guide in weighing evidence.“ *Dissenting Opinion by Judge Badawi Pasha, The Corfy Channel Case (Merits), Judgment of April 9, 1949, ICJ Reports 1949, str. 59-60.*

(municipal law) Републике Српске. У току поступка, будући да она не чине део међународног јавног права (у погледу ког важи начело *iura novit curia*)²¹, правила и начела унутрашњег права Републике Српске (укључујући ту Устав Републике Српске, законске и подзаконске прописе и појединачне акте, као и правилнике које је примењивала ВРС су били предмет доказивања. У међународној јуриспруденцији је неспорно да „Са становишта међународног права и Суда који је његов орган, унутрашња права су само чињенице које изражавају вољу и представљају активности држава“²² Како је истакнуто у Oppenheim's International Law (9. издање):

"From the standpoint of international law, a national law is generally regarded as a fact with reference to which rules of international law have to be applied, rather than as a rule to be applied on the international plane as a rule of law; and insofar as the International Court of Justice /као и било који други међународни суд – примедба А. Гајић/ is called upon to express an opinion as to the effect of a rule of national law it will do so by treating the matter as a question of fact to be established as such rather than as a question of law to be decided by the court."²³

28. Природа ових доказа је унеколико другачија од других доказа будући да је реч о елементима једног правног поретка за чије разумевање је потребно одговарајуће правничко знање. Национални закони и други прописи су чињенице које као и свака

²¹О домашају начела *iura novit curia* види : Александар Гајић, Доказивање пред Међународним судом правде, докторска дисертација, Правни факултет Универзитета у Београду, 2012 (Предмет доказивања и домашај начела *iura novit curia*, бекју 87-124)

²² German Interests in Polish Upper Silesia (Merits), 1926, PCIJ Series A, No. 7, стр.19. Serbian Loans, PCIJ Series A, Nos. 20/21, стр. 46, Brazilian Loans, PCIJ Series A, Nos. 20/21, page 124.

Lighthouses Case (France/Greece), PCIJ Series A/B, No. 62, page 22., Panevezys-Saldutiskis Railway Case, PCIJ, Series A/B, No. 76, page 19., Dissenting Opinion of Judge Read, Nottebohm, Second Phase, Judgment, I.C.J. Reports 1955, p. 36,.). За расправу о овом, неспорном правилу међународног права види и Separate Opinion of Judge Parra-Aranguren, Case Concerning Avena and Other Mexican Nationals (Mexico v. United States of America), Judgment of March 31, 2004, paragrafi 5-9.

²³ Oppenheim's International Law, 9th ed., edited by Sir Robert Jennings, Q.C., and Sir Arthur Watts, K.C.M.G., Q.C., Vol. 1, "Peace", Introduction and Part 1, 1996, p. 83

друга чињеница могу да буду (уколико су релевантни) предмет доказивања, и она нису обухваћена нечалом *iura novit curia*.²⁴ Међутим приликом њиховог утврђивања, Трибунал нема овлашћење да својим тумачењем субституише тумачење ових прописа на начин на који се то чинило у релевантом временском периоду од стране субјекта који их је примењивао.²⁵

29. У контексту овог предмета, многи сведоци су дали своје исказе о правилима која су се примењивала у Републици Српској и конкретно правилима којих се држала ВРС.²⁶

30. Одбрана овим подсећа да су релевантни правилници израђени на српском језику, и да претресно веће, приликом њиховог тумачења или извођења инференција, треба да има у виду значење које ти изрази имају у српском језику, а не у неким другим језицима. Посебно, када је реч о правилима које је примењивала Војска Републике

²⁴ „[Суд] није дужан да зна унутрање право различитих. Све што се у том погледу може рећи је да је могуће да Суд буде обвезан да прибави знање у погледу унутрашњег права које треба да примени. И уколико то мора да учини, било посредством доказа које му преоче странке или сопственим истраживањем за које Суд може да сматра да је погодно да га спроведе или да покрене његово спровођење.“ *Brazilian Loans, 1929, PCIJ Series A, Nos. 20/21* p.124.

²⁵ Како је истакао Међународни суд правде у предмету *Ahmadou Sadio Diallo (Republic of Guinea v. Democratic Republic of the Congo), Judgment, 30 November 2010.*, параграф 70,

Суд подсећа да је на свакој од држава, на првом месту, да тумачи своје унутрашње право. Суд неће, у начелу, имати овлашћење да субституише својим тумачењем тумачење које потиче од националних власти, нарочито када такво тумачење дају највиши национални судови. (види, за овај други случај, *Serbian Loans, Judgment No. 14, 1929, P.C.I.J., Series A, No. 20*, p. 46 and *Brazilian Loans, Judgment No. 15, 1929, P.C.I.J., Series A, No. 21*, p. 124). Изузетно, када држава износи очигледно неисправно тумачење свог домаћег права, посебно за сврху постизања предности у спору који тече пред Судом, на Суду је да усвоји оно за шта нађе да исправно тумачење

²⁶ Микајло Митровић, Љубомир Обрадовић, Славко Чулић, Миломир Савчић, Петар Салапура итд

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

Српске, стручни термини (*terminus technicus*) јесу термини који се морају тумачити с обзиром на њихово значење које су имали у ВРС-у, и при томе се не може прибегавати њиховом значењу које имају на пример у војскама који су своја правила прилагодила НАТО стандардима, не само због празличите семантике језика, већ и због темељних разлика у организацији ових војски.²⁷ Не само да је НАТО био противник ВРСу и агресор на Републику Српску, већ је ВРС организована на потпуно другачији начин од НАТОа.²⁸ Стога, НАТО терминологија на енглеском језику није аналогна

²⁷ Током сведочења Микајла Митровића преводиоци су указали да имају праксу да преводе војне термине у складу са НАТО стандардима.

„ JUDGE FLUEGGE: May I ask you to repeat the three terms. You explained the three terms Mr. Tolimir was asking you about. Could you please repeat only the three terms without an explanation, because we have a translation issue here.

THE WITNESS: [Interpretation] "Komandovanje," command; "Rukovodjenje," control; and "kontrola".

JUDGE FLUEGGE: Thank you.

Mr. Gajic.

MR. GAJIC: [Interpretation] Mr. President, I dislike doing this [In English] The term "control" have to be translated in Serbian "kontrola". Directing, managing is something what is in Serbian "rukovodjenje". [Interpretation] We are discussing technical terms. However, we have repeated errors in the transcript. So as to avoid translating "kontrola" with "control," whereas the word "rukovodjenje" is constantly being translated as "kontrola."

THE INTERPRETER: *Interpreters note: It's been a long-standing practice of the CLSS to translate "rukovodjenje" and "komandovanje" as command and control, C2. It is standard NATO terminology.*

JUDGE FLUEGGE: It is true. We have dealt with this problem“ 19:04.2011 several times here in this trial, and we will not solve this problem today I'm sure, but we know what we have to do in future.

Проблем је коначно решен за време сведочења пуковника Петра Шкрбића,

²⁸Изјава Руперта Смита, П2132 –Енглески-стр.5:18-21 Иако изјава носи наслов Експертска изјава генерала Руперта Смита од 13 јула 2006 године, ова изјава се не може сматрати и не испуњава услове за извештај вештака.

терминологији, организацији и правилима која су важила унутар Војске Републике Српске. Међутим, барем када је реч о терминима «руковођење», «командовање» и «контрола» проблем је разрешен током сведочења генерала Петра Шкрбића, али су грешке у претходним запосницима (транскриптима са суђења) остале скоро непоправљиве.²⁹ Међутим, у доказима се налазе правилници ВРС чијим читањем се могу установити релеватна правила која су се примењивала у ВРСу.

„Генерале, на основу вашег искуства, можете ли рећи нешто о томе како је деловао Главни штаб британске војске“ Одговор: Британска војска по својој филозофији и организацији представља готово сушту супротност у односу на ВРС.“

²⁹ Петар Шкрбић, 0/01/2012

Thank you. Before this correction, please tell us what the closest synonym is of the B/C/S term "rukovodjenje"?

A. There is no complete synonym for "rukovodjenje." I said at the outset that sometimes "komandovanje" and "rukovodjenje," "command" and "control," are synonyms. They are compatible, but there are distinctions that must be born in mind. Whereas the term "rukovodjenje" has no synonym.

Q. Thank you. Is there a synonym for "komandovanje," "command"?

A. There is a synonym. Oftentimes the term "issuing orders" is used.

Q. Thank you. Is there a synonym for "kontrola" that would correspond to some of the activities carried out in the framework of command and control?

Петар Шкрбић, 30/01/2012, Т.18556.

A. In the Serbian language there is no synonym for "kontrola."

Q. Thank you, Mr. Skrbic. Let us not dwell on this any longer.

Please take a look at the schematic that you see in front of you.

ОРИГИНАЛИ И ПРЕВОДИ ДОКУМЕНТА

31. Службене језике Трибунала треба схватити у смислу радних језика којим се служе већа Трибунала и странке у поступку, али не и нужно језик на којима су израђена оригинална документа. Највећи број документа је израђен на српском језику, и поред тога што су она пропраћена преводом на енглески или/и француски језик, превод документа није замена за његово оригинал. У случају да је спорно значење неког термина или синтагме, претресно веће треба да се ослони на значење које се том изразу приписује на оригиналном језику, а не у преводу.

32. Савршеног превода нема, и превод је редовно, у зависности од његовог квалитета и изражајних могућности датог језика, само, у мањој или већој мери, али готово никад у потпуности, адекватан оригиналу. Стога проблем комуникације може да се покаже као препрека правичном одлучивању, и поред најбољих намера и најстручнијих преводиоца. Ово посебно уколико се ради о преводу са српског на енглески или француски језик који припадају различитим породицама језика, и чија семантика се знатно разликује.

33. У току суђења било је више таквих случајева. Међу бројним примерима, који нису сви подједнако релевантни и значајни, посебно је проузроковао проблем израз „руковођење и командовање“ проузроковао готово непремостиве проблеме, будући да се термин руковођење редовно преводи као „control,“ и у преводу ове синтагме ставља иза речи контрола. Исти израз у преводу на српски језик има значење које изразу даје потпуно другачији смисао. Други проблем се јавио приликом превођења израза „хемијска средства“ (chemical means или chemical agencies) насупрот изразу „хемијско оружје“ (chemical weapons). Преводи су понекад такви да не одражавају оно што је речено у оригиналоном документу.

34. У погледу техничких термина, на пример стручних војних термина који су коришћени у ВРСу у релевантном временском периоду, ма како они били преведени на енглески и/или француски језик, треба узети значење које они имају на оригиналном

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

језику. Будући да се главнина питања тиче правила која су се примењивала у ВРСу, то се мора узети значење које они имају у српском језику, а не значење које имају у војскама које су организоване по НАТО стандардима или евентуално другим војскама.

ПОЈЕДИНА РАЗМАТРАЊА У ВЕЗИ СА ОПТУЖНИЦОМ И УТВРЂИВАЊЕМ РЕЛЕВАНТНОСТИ ЧИЊЕНИЦА

35. У складу са чланом 21(4)(а) оптужени има право да „правовремено и детаљно буде обавештен, на језику који разуме, о природи и разлозима оптужби које се против њега износе.“ Оптужница је примарни оптужни инструмент, који треба да садржи све чињенице за које Тужилаштво сматра да су правно релевантне и на којима темељи своје оптужбе. То даље значи, да наводи у наводи у оптужници морају да буду довољно конкретни, односно да чињенице на којима тужилаштво темељи своје оптужбе морају да буду наведене са довољно појединости.

36. Функција Оптужнице није само у «јасном обавештавању» оптуженог о оптужбама које се против њега износе, већ она посавља границе у којима може да се креће одлучивање претресног већа приликом доношења пресуде. Оптужница, другим речима, треба да пружи извесност, не само у погледу тога за која се дела оптужени терети и на којим чињеницама се оптужбе заснивају, већ и извесност у погледу чињеница које су релевантне ради доношења коначне пресуде. Свако накнадно проширење оптужби, које није извршено по поступку предвиђеном за измену оптужнице, је неприхватљиво. Мањкавости које проузрокује недостатак навода у оптужници, или двосмислене, непроцизне или недовољно јасни наводи у оптужници не могу се увек исправити чак ни пружањем правовремених, јасних и доследних информација,³⁰ без измене оптужнице.

³⁰ „Начело да се неки недостатак у оптужници може исправити има своје границе. Оно не би требало а води радикалној трансформацији навода тужилаштва против оптуженог,. Увек треба имати на уму ризик да проширење оптужби може довести до неправичности и нанијети штету оптуженом. Сходно томе, пропуст да се у оптужницу уврсти нека оптужба може довести до неправичности и нанети штету оптуженом. Сходно томе, пропуст да се у оптужницу уврсти нека оптужба, за разлику од нејасних или непрецизних навода у оптужници, не може се исправити пружањем правовремених, јасних и доследних информација.“

37. Значај оптужнице, као иницијалног акта кривичног поступка одређују се границе које претресно веће не може да прекорачи приликом доношења коначне пресуде. Стога је и захтев да се од «тужиоца очекује да познаје свој случај пре него се отпочне са суђењем» та да је «неприхватљиво да тужилаштво изостави суштинске аспекте главних тврдњи у циљу модулирања овог случаја у току суђења у зависности од тога како се довија доказивање.»³¹ Једном речју, оптужница је иницијални акт којим се покреће кривични поступак, ради чијег поткрепљивања или оповргавања се води расправа, и о којој се, у крајњој анализи, доноси одлука, одлука о кривичној одговорности оптуженог.

38. Свака оптужница, па и Трећа измењена оптужница из предмета *Тужилац против Толимира* мора се разматрати превасходно у координатама индивидуалне, личне и субјективне кривичне одговорности оптуженог. У поступцима пред Трибуналом који трају веома дугачак временски период изоде се енормне количине доказног материјала који није увек релевантан за одлучивање о суштинским аспектима оптужнице. У предмету *Тужилац против Толимира* изведено је мноштво доказа о улози многих особа у догађајима који се везују за јул 1995 године, а које, по природи ствари, нису имали прилику да их потврде или оспоре. Одбрана сматра да увек када то није строго неопходно ради одлучивања о суштинским аспектима оптужнице треба се суздржати од изношења закључака о њиховој улози у догађајима из јула 1995.

39. Поједине чињенице, иако релевантне, не морају да буду и нужне ради доношења коначне пресуде. Одбрана сугерише да се приликом доношења пресуде води расправа само о оним чињеницама и правним разматрањима која су строго неопходна ради доношења коначне пресуде.

Пресуда, *Тужилац против Поповића и осталих*, Том 2, Издвојено мишљење судије Квона, пара. 6 стр 835.

³¹ Види, Точиловски, стр. 2 и тамо наведена пракса Трибунала.

ОПТУЖБЕ И ТАЧКЕ ОПТУЖНОЦЕ, ПРИРОДА СЛУЧАЈА ПРОТИВ ЗДРАВКА ТОЛИМИРА

41. Трећом измењеном оптужницом (Оптужница) Здравко Толимир се терети за геноцид, удруживање ради вршења геноцида, злочине поротив човечности и кршење закона или обичаја ратовања (ратни злочини), укључујући ту истребљење, убиство, прогоне, присилно премештање и депортацију. Здравко Толимир се терети вишеструким основима одговорности.

42. У члану 66 Оптужнице наводи се да је З. Толимир одговоран за извршење односно за «један облик саизвршилаштва под називом удружени злочиначки подухват», планирање, подстицање, наређивање и на други начин помагање и подржавање планирања, припреме и извршења кривичног дела за која се терети Оптужницом. Здравко Толимир се, другим речима терети по свим основима одговорности **изузев** за основ одговорности предвиђен чланом 7(3) Статута Трибунала (командна одговорност).

43. Оптубе које се стављају на терет Здравку Толимиру могу се сажети на следићи начин. Здравко Толимир се терети да је као помоћник команданта за обавештајно безбедносне послове Главног штаба Војске Републике Српске (ГШ ВРС) учествовао у два наводна удружена злочиначка подухвата 1) убијања војноспособних мушкараца заробљених након пада Сребренице (УЗП убијања) и 2) присилног уклањања муслиманског становноштва Сребренице и Жепе и депортације становништва Жепе (УЗП прилилног уклањања и депортације) Детаљније разматрање сваке од оптужби која је дата оптужницим изнеће се касније у тексту.

44. У погледу УЗП убијања, као временске оквире туђилаштво наводи период од 11 јула 1995 додине до 01 новембра 1995 године. У погледу УЗП присилног уклањања и депортације, из оптужнице произилази да је њихов временски оквир од 08. марта до краја августа 1995 године.³²

³² Параграф 35 Оптужнице.

45. Оптужницом тужилаштво терети оптуженог по основу вишеструких основа одговорности. Тако је у параграфу 66 Оптужнице изнета следећа тврдња:

„На основу члана 7(1) Статута Међународног суда, **ЗДРАВКО ТОЛИМИР** је индивидуално одговоран за кривична дјела за која се терети у овој Оптужници. Он је починио, планирао, потицао, наредио и на други начин помагао и подржавао планирање, припрему и извршење кривичних дјела за која се терети, како се детаљно наводи у овој Оптужници. Када се у овој Оптужници користи ријеч "починити", мисли се на један облик саизвршилаштва под називом удружени злочиначки подухват (даље у тексту: УЗП). Како је описан у овој Оптужници, удружени злочиначки подухват подразумева учешће барем двије особе које су се договориле да ће остварити злочиначки циљ у неком злочиначком подухвату.“

46. Тужилаштво одабир евентуалног основа одговорности према члану 7(1) препушта Већу. Наиме у параграфу 386 Претпретресног поднеска тужилаштва наводи се: „Тужилаштво тврди да дискрециона овлаштења Претресног већа нису ограничена тиме што је вид одговорности класификован по члану 7(1), те да је примерено да претресно веће изнесе закључке у вези с тим који је вид одговорности одговарајући у ситуацијама у којима се оптужени терети вишеструким видовима одговорности.“

47. Будући да су оптужницом обухваћени сви основи одговорности предвиђени чланом 7(1) Статута Трибунала и УЗП, одбрана је сваки од основа одговорности имала у виду приликом приликом израде завршног поднеска.

ПРАВО КОЈЕ СЕ ПРИМЕЊУЈЕ-NULLUM CRIMEN SINE LEGE

48. У погледу примене међународног права, Међународни кривични трибунал је ограничен на примену позитивног међународног права које је било на снази 1995 године, односно у временском периоду које је обухваћено оптужницом.

49. Како је исакнуто у Извештају Генералног секретара:

„Потребно је истаћи да додељујући Међународном суду задатак кривичног гоњења особа одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права Савет безбедности не ствара и нема намеру да ствара легислативу за међународно хуманитарно право. **Задатак међународног суда био би да примењује постојеће међународно хуманитарно право.**“^{33 34}

50. Статут Трибунала није кривични кодекс, већ садржи само опште норме којима Трибунал треба да се руководи и које су органишавајући фактор приликом тумачења и примене права. Међународно кривично право које Трибунал /треба да/ примењује је интегрални део међународног јавног права и не може да излази ван граница које су постојале у временском периоду на који се односу Оптужница /1995. година/. Посебан опрез треба испољити на овом плану будући да је међунароно кривично право релативно млада грана права која се развија тек последњих неколико десетина година, и да се у различитим разматрањима често мешају елементи *de lege lata* и *de lege ferenda*. Установљавање позитивног међународног права је један од примарних задатака Трибунала, и преиспитивање становишта о праву које је важило за време сукоба на подручју бивше Југославије не треба да буде засновано на неким од пожељних решења, већ на ономе што је заиста и било стање права те 1995 године. Једино је такав приступ у складу са начелом правичности суђења и фундаменталним кривичноправним начелима.

³³ Извештај генералног секретара, параграф 29.

³⁴ Међународно хуманитарно право и међународно кривично право су интегрални делови међународног јавног права. Види: Александар Гајић: Неколико напомена о односу међународног кривичног права и унутрашњег права, у зборнику радова *Примена међународног кривичног права у унутрашњим законодавствима*, 2005, СТР.

51. Nullum crimen sine lege је основно и општеприхваћено начело међународног кривичног права. Оно означава да нико не може бити кажњен за неко понашање ако оно у време када је наводно дело учињено није било предвиђено као кривично дело. Начело nullum crimen sine lege се једнако односи на кажњива дела и основ одговорности. Стога, основи одговорности који нису били познати пре доношења Статута Трибунала се не могу применити за разматрање питања кривичне одговорности.

52. Статут Трибунала није комплетан кодекс, начело законитости треба дати посебан значај, у свим случајевима када постоји сумња да је одређено правило правило међународног обичајног права. У одредби члана 22 (1) и (2) Статута Сталног кривичног суда формулисано је начело nullum crimen sine lege, и она јасно наводи „одређење злочина ће се уско тумачити и неће бити проширивана путем аналогije“ те да ће се у случају двосмислености, тумачити на начин који иде у прилог оптуженом.

53. У погледу идентификације норми које треба применити у конкретном случају, поуздана смерница дата је у Извештају генералног секретара у коме је истакнуто

„Као део међунаодног хуманитарног права из конвенција који је ван сваке сумње постао део међународног обичајног права јесте право које се примењује у оружаном сукобу, а садржано је у Женевским конвенцијама о заштити жртава рата од 12. августа 1949.; Хашкој конвенцији (IV) о законима и обичајима ратовања на копну и правилима уз ту конвенцију од 18. октобра 1907; Конвенцији о спречавању и кажњавању злочина геноцида од 09. децембра 1948; и Повељи Међународног војног трибунала од 08. августа 1945.»

54. Већина, ако не и све норме међународног кривичног права којима се утврђују међунаодно кривична дела су бланкетног карактера. Међународно кривично право произилази из међунаодног хуманитарног права. У конкретном случају реч је о оном делу међунаодног права које се примењује за време оружаних сукоба.

55. Међународно кривично право произилази из међународног права оружаних сукоба (односно међународног хуманитарног права)³⁵. Правила међународног права оружаних сукоба (или међународног хуманитарног права које се примењује за време оружаних сукоба) су *примарна правила*, којима се регулишу одређена понашања и установљавају забране које важе за време оружаног сукоба. Правила међународног кривичног права су *секундарна правила*, и њима се прописују услови кривичне одговорности за кршење правила међународног права оружаног сукоба. При томе, за повреде права оружаног сукоба предвиђени су различите врсте одговорности, кривична, дисциплинска, грађанска, одговорност државе, одговорност појединаца за ефикасно деловање, одговорност других ентитета итд. Стално треба имати на уму да није свака повреда права оружаних сукоба таква да за собом повлачи кривичну одговорност, већ се међународно кривично право тиче само и искључиво тешких кршења међународног права оружаних сукоба.³⁶

56. Кривична одговорност је нужно индивидуална и субјективна. Објективизацијом кривичне одговорности, или суштински на основу самог припаднштва некој групи или позицији унутар ње (на пример војске, полиције или неког цивилног политичког тела), подривали би се сами темељи кривичног права који су засновани на цивилизацијским начелима која данас имају статус когентних норми међународног права.

57. Секундарним правилима о индивидуалној кривичној одговорности се не може предвидети одговорност за акте који нису били инкриминисани у време у коме су извршени, са друге стране, треба испољити и посебан опрез приликом тумачења правила међународног кривичног права са ослоном на правила међународног хуманитарног права.

³⁵ У овом завршном поснеску се нећемо упуштати у расправу о значењу и домашају ова два појма, већ ћемо их користити као синониме. Будући да је домашај међународног хуманитарног права шири од међународног права оружаног сукоба, а да је надлежност Трибунала ограничена само на она дела која су извршена у току оружаног сукоба на подручју бивше Југославије, релевантан је само онај део међународног хуманитарног права који се примњује за време оружаних сукоба.

³⁶ Види

58. Природа оружаних сукоба и њихових последица је таква да са великом дозом опреза треба приступити утврђивању да ли одређено понашање чини међунаордно кривично дело кажњиво према Статуту Трибунала. Примарна правила међународног јавног права прописују услове који треба да се испуне да би се нека радња или акт сматрала противправним. Само под условом да је дошло до кришења неке од тих норми могуће је покренути питање индивидуалне кривичне одговорности, односно размотрити да ли такво кришење правила међународног хуманитарног права представља и кривично дело по међународном праву, будући да не представљају сва кришења међунаордног права и кривична дела.

59. Уколико су акти оптуженог у складу са правилима позитивног међунаордног права, права које је важило у временском периоду у ком је радња предузета, у том случају се не може поставити питање његове кривичне одговорности извођењем спекулативне аргументације. Рат, нажалост, по дефиницији подразумева насиље и патње, и оружани сукоб се правом тек каналише како би се заштитили одређене вредности.

60. Природа оружаног сукоба на подручју БиХ је особена. Овде није реч о класичном међунаордном сукобу на темељу ког су се градила правила међународног права оружаних сукоба (укључујући ту и међународног хуманитарног права), о примера ради, окупацији и сл. Поједина правила, у мери у којој су, према становишту одбране битна ради доношења коначне пресуде дата су даље у тексту, док нам се чини примереним да напоменемо да њих треба применити у свим оним случајевима у којима веће нађе да треба применити и друга правила која нису посебно разматрана у овом поднеску.

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О ЗЛОЧИНУ ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ КАО КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ПРЕМА МЕЂУНАРОДНОМ ПРАВУ

61. Злочин против човечности предвиђен је чланом 5 Статута Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију :

Међународни суд је надлежан да кривично гони лица одговорна за следећа кривична дела када су почињена у оружаном сукобу, било међународног било унутрашњег карактера, и усмерена против цивилног становништва:

- (а) **убиство;**
- (б) **истребљивање;**
- (ц) поробљавање;
- (д) **депортација;**
- (е) затварање;
- (ф) мучење;
- (г) силовање;
- (х) **прогони на политичкој, расној и верској основи;**
- (и) **друга нехумана дела.**

62. У јединственој јуриспруденцији трибунала искристалисали су се општи критеријуми (општи услови) за злочин против човечности. Дела која су обухваћена параграфима (а) до (и) морају бити учињена „у оружаном сукобу“ и „усмерена против било ког цивилног становништва.“ При томе, услов да је дело извршено у оружаном сукобу је услов за вршење надлежности Трибунала *ratione materiae*.

63. Други предуслов за постојање кривичног дела злочина против човечности је да је жртва цивилно становништво. Становиште о томе да ли су лица која су избачена из строја (*hors de combat*) могу сматрати жртвама злочина против човечности је на различите начине решавано у јуриспруденцији трибунала.³⁷ ³⁸

³⁷ За дискусију, коју овде нећемо посебно понављати поштујући смерницу да завршни поднесак треба да буде сажет, упутићемо само на дискусију у предмету Тужилац

64. Становиште одбране је да тужилаштво мора да докаже ван разумне сумње да је жртва злочина цивилно лице у смислу члана 50 Допунског протокола I уз Женевске конвенције.³⁹ Стога лица која су заробљена, онеспособљена за борбу или на други начин стављена ван строја (*hors de combat*) нису цивили у смислу члана 5 Статута Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију.

65. Међународно кривично право садржи норме секундарне природе (прописује услове кажњавања за повреде примарних норми међународног права) и као такво нужно се мора ослањати на појмове „цивил“ и „цивилно становништво“ како су они дефинисани Женевским конвенцијама и допунским протоколима. Будући да су међународна кривична дела махом бланкетног карактера, односно по својој природи таква да упућују на примену примарних правила међународног права оружаних сукоба, прописивањем или тумачењем одредби Статута трибунала се не могу проширивати појмови чија је садржина одређена примарним правилима.

66. У погледу одреднице да су злочини против човечности „усмерени против цивилног становништва,“ означава да је цивилно становништво примарни објект

против Милана Мартића која је сумирана у параграфима 272 и даље Тужилац против Милана Мартића, Пресуда, Жалбено веће, 08. октобар 2008 године.

Антонио Касезе је становништа да жртве злочина против човечности „могу бити цивили или, ако су почињена у току оружаног сукоба лица која не учествују (или више не учествују) у оружаним непријатељствима, као и по међународном обичајном праву (али не и по Статуу ICTY, ICTR i ICC) непријатељски борци.

³⁸ За детаљнију расправу о овом питању види: Александар Гајић, „The term “civilian” in the context of Article 5 of the Statute of the ICTFY does not include members of armed forces placed hors de combat“ *Развој правног система и хармонизација са правом ЕУ* прилози пројекту 2007, Београд 2008, стр. 223-238

³⁹ „1. Цивил је свако лице које не припада једној од категорија лица наведених у члану 4.А (1), (2), (3) и (6) ИИИ конвенције и у члану 43. овог протокола. У случају сумње да ли је неко лице цивил, то лице ће се сматрати за цивила.

2. Под цивилним становништвом подразумевају се сва лица која су цивили.

...

“

напада. То ни у ком случају не може да послужи као основа за тумачње да су лица која су напустила одређено подручје, деопортована и сл. а која имају статус борца, жртве злочин поротив човечности. Наравно, вршење забрањених аката према овим лицима (на пример, убиство или мучење ратних заробљеника) макар и у контексту напада који је усмерен на цивилно становништво испуњава услове за ратни злочин. О питању да ли термин цивилно становништво у контексту расправе о злочинима против човечности обухвата и припаднике оружаних снага која су стављена *ван строја* биће више речи у наредном одељку.

67. Међународно обичајно право у материји међународног кривичног права у моменту оснивања Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију није досегло тачку стабилности. Примери из праксе националних судова и Међународног војног суда у Нирнбергу нису могли да послуже као поуздани катализатор праксе. Поред тога поставља се питање у којој мери пракса међународних судова може да генерише међународно обичајно правна правила, будући да се пракса Судова своди на примену постојећег међународног права (које би могло да буде различито тумачено), и не представља ништа више до помоћног средства за утврђивање правних правила. Варијације у становишта о домаћају злочина против човечности је изражена у низу пресуда Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију.⁴⁰

68. Поред тога чланом 5 Статута Трибунала злочини против човечности су изричито предвиђени као злочини који су усмерени против цивилног становништва. Лица која су *hors de combat* тиме што су избачени из строја нису престали да буду припадници оружаних снага, односно тиме се не утиче на њихов статус борба прама међународном праву. Напротив управо као борци који су стављени *hors de combat* уживају одговарајућу заштиту међународног права, али је поступак који се према њима може применити битно различит од оних који се може применити према цивилном становништву (на пример, борци могу имати сататус ратних заобљеника према којима се примењују посебне мере задржавања и смештаја...)

69. Као аргумент у прилог тезе да припадници оружаних снага који су стављени ван строја се не могу сматрати жтрвама против човечности садржана је и у

⁴⁰ За праксу види пресуду Жалбеног већа у предмету Мартић.

општој забрани њиховог ненападања. Тако је чланом 41 Додатног протокола I уз Женевске конвенције (Заштита непријатеља онеспособљеног за борбу), да

„лице које је признато, или које се у датим условима треба да буде признато као онеспособљено за борбу не сме бити предмет напада“

Установљавање ове забране, упоредо са забраном напада на цивилно становништво, онемогућава сваку квалификацију напада на лица која су *hors de combat*, а која приликом онеспособљавања за борбу (на пример заробљавањем) задржавају статус борца, жртвама злочина против човечности.

70. У погледу критеријума да напад мора да буде усмерен на цивилно становништво, у пракси Трибунала се често наводи критеријум да би се „циљано становништво могло окваификовати као цивилно становништво за потребе члана 5 /Статута Трибунала/, оно мора да буде претежно цивилног карактера“⁴¹ Овај критеријум је прилично нејасан и може довести до нелогичних резултата. Наиме, само присуство цивилног становништва се не може сматрати препреком за напад. Разматрања у вези са природом напада обично се смештају у оквиру напада на одређено место или подручје. Ако би овај критеријум извели до краја то би значило да је сваки напад на некоместо, покушај остваривања контроле над градом, селом или другим подручјем напад на цивилно становништво, будући да у насељеним местима готово по правилу већину становништва чини неборачко становништво. Да ли је напад усмерен на цивилно становништво је превасходно субјективна категорија односно поставља се субјективан услов који се одражава у намери нападача – да он предузима напад са намером и знањем да се угрози или повреди цивилно становништво.

71. Илустративан пример правилног *razumevanja zaštitnog objekta zločina protiv čovečnosti* možemo citirati stanovište Pravnog komiteta Komisije za ratne zločine UN u kome se između ostalog каже:

72. “upućujući na definicije iz povelja Nuremberg-škog i Tokijskog tribunala, kao i na onu iz Zakona br. 10 Kontrolnog saveta za Nemačku,” pravni komitet je, između ostalog,

⁴¹ Пресуда, Поповић и остали, пара. 754 и тамо наведена јуриспруденција.

zaključio da “zločini protiv čovečnosti tipa ubistva jesu zločini učinjeni protiv civilnog stanovništva. Zločini izvršeni protiv pripadnika oružanih snaga bili su van domašaja ovog tipa, i verovatno van okvira zločina protiv čovečnosti tipa pogona.”⁴² Ili, kako je u istom izveštaju rečeno, , “reči “civilno stanovništvo” čini se da uključuju da su “zločini protiv čovečnosti ograničeni na nehumane akte izvršene protiv civilnog stanovništva a ne protiv pripadnika oružanih snaga” (as opposed to members of the armed forces)”⁴³

73. Другим речима будући да је заштитни објект злочина против човечности цивили и цивилно становништво, то припадници оружаних снага не могу да буду жртве злочина против човечности. Извршење одређених нелегалних аката према лицима која су hors de combat је ратни злочин или тешко кршење Женевских конвенција, али не и злочин против човечности.

74. Није сваки напад, на пример, на насељено место напад на цивилно становништво. Једина чиста ситуација напада на цивилно становништво је напад на места која нису брањена. Ситуације, попут оне у Сребеници и Жепи, у којима су цивили и војни циљеви измешани на једном ужем простору (на пример због тога што се друга ратујућа страна није придржавала својих обавеза у погледу заштите цивила – на пример да их измести из зоне ратних дејстава, да се војни објекти не налазе у близини цивилних циљева, да цивиле не могу користити као штит против напада и сл) чињеница да је приликом напада угрожен или повређен и цивилни циљ не доводи аутоматски до квалификације одређеног напада као напада на цивилно становништво.

75. Правила међународног права стварају обавезе за стране у сукобу у погледу заштите цивилног становништва, и ове обавезе су реципрочне. Непоштовање ових обавеза може имати (и редовно има) за последицу излагање опасности цивилног становништва ратним дејствима. Једнако како присуство међу цивилима особа које нису обухваћене појмом цивила не лиштава то становништво његовог цивилног

⁴² *History of the United Nations War Commission and the Development of the Laws of War*, compiled by the United Nations War Crimes Commission, London 1948, p.178.

⁴³ *Ibidem*, p.193.

карактера,⁴⁴ исто тако међународно хуманитарно право не намеће ратујућим странама апсолутну неповредивост цивила.

76. У овом предмету је посебно релевантно најмање неколико следећих правила изричито предвиђених Протоколом I уз Женевске конвенције. Она ће касније у контексту догађаја у Сребреници и Жепи бити предмет детаљнијег разматрања.

77. Према члану 51 (3) Протокола I:

Цивили ће уживати заштиту која је предвиђена у овом одељку уколико не узимају директног учешћа у непријатељствима, односно за време док не узимају директног учешћа у непријатељствима.

78. Према члану 51(7):

Присуство или покрети цивилног становништва или појединих цивила неће се користити кад се извесне тачке или подручја учине имуним од војних операција, нарочито не као покушај да се заштите војни објекти од напада или да се штите, фаворизују или отежају војне операције. Стране у сукобу неће усмерити кретања цивилног становништва или појединих цивила да би покушале да заштите војне објекте од напада или да штите војне операције.

79. Стране у сукобу имају обавезу да се и приликом одбране или напада (у самим борбеним дејствима) придржавају мера предострожности које су предвиђене, између осталог, чланом 57 Протокола I, којим су предвиђене мере предострожности у случају напада⁴⁵, као и мере предострожности које је нападнута страна дужна да

⁴⁴Члан 50 (3) Допунског протокола I. Види такође и пресуда претресног већа у предмету Тадић, пара.638, Пресуда претресног већа у предмету Поповић и остали, пара. 754

⁴⁵ 1. У спровођењу војних операција мора се стално водити рачуна о томе да се поштеде цивилно становништво, цивили и цивилни објекти.

2. У вези с нападима морају се предузети следеће мере:

(а) они који планирају или одлучују о нападу дужни су:

предузме против последица напада, а које су предвиђене чланом 58 Протокола I, којим је изричито предвиђено следеће:

(и) да предузму све што је могуће да провере да објекти које ће напасти нису ни цивили ни цивилни објекти, и да нису обухваћени посебном заштитом, већ да су војни објекти у смислу става 2. члана 52. и да одредбама овог протокола није забрањено нападати их;

(ии) да предузму све могуће мере предострожности при избору средстава и метода напада да би се избегли, и у овом случају свели на минимум, случајни губици живота цивила, повреда цивила и оштећење цивилних објеката;

(иии) уздржати се од одлуке да се крене у било који напад од кога се може очекивати да ће проузроковати случајне губитке живота цивила, повреде цивила, оштећење цивилних објеката или комбинацију тога, који би били несразмерно велики у односу на предвиђену конкретну и директну војну предност;

(б) напад треба да буде анулиран или прекинут ако постане јасно да циљ није војни или да је обухваћен посебном заштитом, или да се може очекивати да ће проузроковати случајне губитке живота цивила, повреде цивила, оштећења цивилних објеката, или комбинацију тога, који би били несразмерно велики у односу на предвиђену конкретну и директну војну предност;

(ц) давање унапред ефикасног упозорења о нападу који може угрозити цивилно становништво, осим ако околности то не допуштају.

3. Када је могућ избор између неколико војних објеката, при чему ће се добити слична војна предност, одабраће се онај објект код кога се очекује да ће напад проузроковати најмању опасност по животе цивила и оштећење цивилних објеката.

4. У вођењу војних операција на мору или у ваздуху свака страна у сукобу мора, у складу да својим правима и дужностима по правилима међународног права која се примењују у оружаном сукобу, предузети све разумне мере предострожности да би се избегли губици живота цивила и оштећење цивилних објеката.

5. Ниједна одредба овог члана не може се протумачити тако да одобрава било какав напад на цивилно становништво, цивиле или цивилне објекте.

80. Стране у сукобу у највећем могућем степену дужне су да:

(а) не дирајући у одредбе члана 49. IV конвенције, настоје да уклоне цивилно становништво, поједине цивиле и цивилне објекте под њиховом управом из околине војних објеката;

(б) избегавају лоцирање војних објеката у оквиру или близу густо насељених подручја;

(ц) предузму остале потребне мере предострожности да заштите цивилно становништво, поједине цивиле и цивилне објекте под њиховом управом од опасности које произлазе из војних операција.

81. IV Женевском конвенциом о заштити грађанских лица за време рата прописује одговарајуће забране које се морају узети у обзир приликом утврђивања да ли напад који је извршен представља напад усмерен против цивилног становништва.

82. Тако је одредбом члана 28 IV Женевске конвенција прописана „Забрана употребе заштићених лица за искључење места или области из војних операција.“ Другим речима, ни једно заштићено лице се не сме употребити да се због његовог присуства, извесна места или извесне области ставе изван војних операција.

83. Следећи услови за постојање злочина против човечности је да напад мора да буде распрострањен и систематски, а да дела извршиоца представљају део тог напада. Израз „распрострањен“ се односи на велике размре напада и велики број жртава, док се израз систематски односи на организовани карактер дела насиља и малу вероватноћу да ће она бити учињена насумично.⁴⁶ Дела оптуженог морају да чине део систематског или распрострањеног напада на цивилно становништво, а оптужени мора имати тражену намеру да се учини дело или дела у основи за које се терти и мора да зна да постоји напад на цивилно становништво и да његова дела чине део тог напада.⁴⁷

84. Приликом разматрања правних и чињничних питања дискусији о злочинима против човечности мора се имати на уму сама природа оружаног сукоба као стања које

⁴⁶ види пресуду донесену у предмету Поповић и остали и тамо наведену јуриспруденцију. 756-757

⁴⁷ Ибидем, параграф 758 и тамо наведену јуриспруденцију.

по дефиницији проузрокује бол и патње. Сврха правила међународног хуманитарног права је да се ове патње ублаже.⁴⁸ Како истиче Yoram Dinstein, професор Међународног права на универзитету у Tel Avivu и Stockom професор међународног права на Ратном колеџу Америчке морнарице, у уводнику свог уџбеника намењеног онима који треба да стекну своја прва знања о праву оружаних сукоба:

„Неки би људи, вођени, без сумње, најплеменитијим хуманитарним импулсима, желели да виде рат са нула жртава. Рат није шаховска игра. Готово по дефиницији, он подразумева људске губитке, патњу и бол. Докле год се води, хуманитарна разматрања не могу бити једини правни арбитри у вођењу непријатељстава. Међународно право оружаних сукоба забрањују неке облике понашања, са циљем да се минимализују губици, патња и бол. Али, то се може учинити само тамо где постоје реалне алтернативе за постизање војног циља - победе у рату. Када теоретски ништа не би било дозвољено за ратујуће стране укључене у сукоб, онда би у крајњој линији све било дозвољено у пракси, јер би правила била игнорисана.“⁴⁹

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О КРИВИЧНОМ ДЕЛУ ГЕНОЦИДА И УДРУЖИВАЊА РАДИ ВРШЕЊА ГЕНОЦИДА

85. Кривично дело геноцида (као злочина над злочинима и најтеже кривично дело) је кривично дело које управо због своје тежине садржи и најзахтевније услове за његово утврђивање. У овом поднеску неће се износити сва правна разматрања у вези са

⁴⁸ Тако је чланом 13, Четврте женевске конвенције предвиђено да је сврха одредби о општој заштити цивилног становништва против извесних последица рата „да се ублаже последице које собом доноси рат.“

⁴⁹ Yoram Dinstein, *The Conduct of Hostilities under the Law of International Armed Conflict*, Cambridge University Press, 7th printing, 2009, стр. 2-3.

Овим се ни на који начин не сугерише да је убујање ратних заробљеника нешто што је скопчано са војном потребом, напротив убијање ратних заробљеника је злочиначки чин.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

геноцидом и другим делима која су кажњима сходно члани 4(3)(б-ц) Статута Трибунала, већ само нека од питања која се могу показати као спорна.

86. Како је истакао Генерални секретар у свом Извештају у складу са тачком 2 Резолуције Савета безбедности 808 (1993):

„Релевантне одредбе Конвенције о геноциду инкорпорисане су у одговарајући члан Статута..⁵⁰“

Стутом Трибунала, стога, нису и тумачењем не могу бити измењена обичајна правна правила међунаоног права која су инкорпорисана у Конвенцију о спречавању и кажњавању злочина геноцида. Статутом Трибунала доследно су преузете одредбе ове Конвенције. Приликом тумачења одредби Статута, Трибунал би морао да се уздржи од примене оних норми које се примњују када је реч о ратним злочинима и злочина поротв човечности, и за дела која су посебно предвиђена Конвенцијом о спречавању и кажњавању злочина геноцида примени оне норме које су прихваћене у вези са овим крајње специфичним и веома тешком кривичним делом.

87. Особеност Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида је та да се њоме регулишу не само елементи кривичног дела већ и елементи основа одговорности за геноцид. Наиме, одредбе члана 4 Статута Трибунала су *lex specialis* у односу на одредбе члана 7(1) Статута Трибунала.

88. Иако се у оптужници наводе сви видови одговорности према члану 7(1) Статута Трибунала за све тачке оптужнице, геноцид и удруживање ради вршења кривичног дела су не само засебна кривична дела, већ је њима обухваћен и релевантан облик одговорности. Наиме, поред геноцида, удруживања ради вршења геноцида, Конвенцијом о спречавању и кажњавању злочина геноцида и Статутом Трибунала предвиђени су и директно и јавно подстицање на вршење геноцида, покушај вршења геноцида и саучесништво у геноциду. Будући да су самом Конвенцијом о геноциду (која је одраз међународног обичајног и уговорног права), која је имплементирана у Статут на начин што су њене одредбе практично само преузете, предвиђени релевантни облици саучествовања у извршењу кривичног дела, она би морала да буду посебно наведена у оптужници.

⁵⁰ Извештај генералног секретара ..., параграф 46.

89. Помагање и подржавање, планирање и подстицање се не могу сматрати посебним видовима одговорности за геноцид, будући да су саучесништво у геноциду, удруживање ради вршења геноцида, директно и јавно подстицање на вршење геноцида засебна кривична дела кажњива према члану 4(3)(а-е) Статута Трибунала и Конвенцијом о геноциду. Тако, саучесништва у геноциду као засебно кривично консумира и одговарајући вид одговорности који је инкорпорисан у само биће овог кривичног дела.⁵¹

90. Наиме, уколико се установи да је одређено лице помагало и подржавало геноцид, или да је директно и јавно подстицало на вршење геноцида, или је пак, помагало и подржавало геноцид, оно не би могло да буде осуђено за геноцид већ само за „директно и јавно подстицање на вршење геноцида, покушај вршења геноцида или саучесништво у геноциду. Будући да геноцид и други кажњиви акти предвиђени Конвенцијом и Статутом су код овог кривичног дела специфични (посебно због захтева за постојањем геноцидне намере и квалификаторних услова везаних за подстицање, или покушај итд) то су кривична дела засебно предвиђена и искључују примену оних облика саучесничке одговорности које су предвиђене чланом 7(1) Статута Трибунала.

91. Чланом 4 (3) Статута Трибунала каже се „Кажњива су следећа дела...“ Уколико кажњиво дело није поменуто у оптужници, оптужени не би могао да буде осуђен за геноцид уз комбинаторику облика одговорности предвиђених чланом 7(1) Статута трибунала. Другим речима, техника нормирања је таква да члан 4(3) Статута искључује могућности примене члана 7 (1) Статута Трибунала.⁵²

⁵¹ Probably all criminal law system punish accomplices, that is, those who aid, abet, counsel and procure or otherwise participate in criminal offences, even if they are not the principal offenders. See> Schabas, op.cit., p.285.

⁵² Другачији метод нормирања примењен је, на пример у Уједињеном Краљевству. Наиме, приликом имплементације Конвенције о геноциду у њен унутрашњи правни систем, није укључена одредба о кажњавању за саучествовање у геноциду. „Parliamentary Secretary Elystan Morgan, in explaining the legislation to Parliament, noted that: Complicity in genocide has not been included in Clause 2(1(/because/ we take the view that the sub-heading in Article III is submitted in the act of genocide itself in exactly the same

92. Геноцидна намера је *sine qua non* злочина геноцида. Акти који су побројани у чланом 4 (3) (а-е) Статуа Трибунала (односно чланом II субпараграфима (а) до (е) Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида) нису акти геноцида *per se*, већ *actus reus* злочина геноцида, односно могу представљати физички или материјални израз посебне геноцидне намере. Да би се се могло говорити о злочину геноцида неопходно је да тужилаштво, ван разумне сумње, докаже да постоји *nexus* између геноцидне намере и барем једног од аката побројаних у субпараграфима (а) до (е) члана 4(3) Статута Трибунала. У одсуству геноцидне намере, без обзира на размере и последице на пример убистава не би се могло говорити о геноциду, већ о другим зличинима, као што су, на пример, злочин против човечности (истребљење или убиство као злочин против човечности) или ратни злочин.

93. У погледу доказивања геноцидне намере морају се применити строги критеријуми. Само на основу извршених радњи и њихових последица не би требало изводити закључке о постојању геноцидне намере. Она мора да буде установљена с високим степеном извесности, при чему се размере последица извршења радњу побројаних у члану 4(2)(а-е)/*actus reus*/ могу узети тек као један (али не и кључни) елемент приликом извођења закључка о томе да ли је постојала геноцидна намера. Другим речима, геницид карактерише посебна намера *dolus specialis* без обзира на тежину и последице извршења радњи предвиђених чланом 4 (2) Статута трибунала.

94. Поставља се питање да ли је геноцид последично или делатно кривично дело. Појам геноцида је формулисана на следећи начин:

Геноцид представља било које од следећих дела /побројаних у тачкама а-е/ *извршених с намером* да се у целости или делимично уништи нека национална, етничка, расна или верска група као таква“

95. Из начина формулације дефиниције геноцида недвосмислено произилази да геноцид није последично кривично дело. Реч је о делу које карактерише засебна намера (геноцидна намера, *dolus specialis*) и прецизно дефинисане радње извршења

was as, under our domestic criminal law, aiding and abetting is a situation in which a person so charge should be charged as a principal in relation to the offence itself.”Schabas, *op.cit.*, str.278 (navodi Official Report, Fifth Series, Parliamentary Debate, Commons 1968-1969, Vol. 777, 3-4, February 1969, pp.480-509.

којима се та намера манифестује. Спровођењем геноцидне намере у дело последица (уништење целе или дела заштићене групе) не мора да буде остварена, или другим речима, материјализацијом геноцидне намере не мора да буде реализована и намеравана последица (уништење дела или целе заштићене групе).

96. Успостављање посебне, геноцидне, намере је основно обележје кривичног дела геноцида, које треба разликовати од кривичног дела истребљења као злочина против човечности које карактерише „намера лишавања живота у великим размерама или систематом подвргавању одређеног броја људи условима који доводе до њихове смрти.“⁵³ За разлику од геноцида, код истребљења се не тражи да оптужени има намеру потпуног или делимичног уништења заштићене групе. Посебна геноцидна намера је елемент по коме се геноцид разликује од других злочина са којима дели исти објективни елемент. У одсуству те намере, без обзира на суровост дела и ма колико оно било слично делима која се наводе чл. 4 Статута Трибунала, то дело се не може назвати геноцидом.⁵⁴

97. *Dolus specialis* геноцида означава да није довољно да оптужени зна да његове радње могу допринети уништењу групе као такве, потребно је доказати знатно већи степен намере. Претресно веће у предмету Тужилац против Горана Јелисића је резоновало на следећи начин:

„Тужилац предлаже широко схватање концепта намере потребне по члану 7(1) Статута и тврди да оптужени не мора настојати да дође до уништења одређене групе у цјелини или дјелимично. Довољно је, тврди тужилац, да оптужени *зна* да ће његова дјела неминовно, или чак само вјероватно, имати за последицу уништење те групе. Надаље, наводи да предумишљај није потребан.

Претресно веће примећује да је, супротно тврдњи тужиоца, Међународни суд за Руанду у предмету *Акауесу* био мишљења да код сваке особе оптужене да је починила, извршила или чак само помогла или допринијела извршењу геноцида мора да је постојала “конкретна намјера да се почини геноцид”, дефинисана као

⁵³ Види, примера ради, пресуду жалбеног већа у предмету Тужилац против Стакића.

⁵⁴ МШВШ Official Records of the General Assembly, Third Session, Part I, S9th, Committee, 69th meeting. (navedeno prema Milenko Крећа, Међународно јавно право, Београд, 2011, стр. 677-678)

“намјера да се уништи, у цјелини или дјелимично, национална, етничка, расна или вјерска група као таква”. Претресно веће у предмету *Акауесу* закључило је да се оптужени не може прогласити кривим за геноциде уколико и њему самом није био циљ да се група, дјелимично или у цјелини, уништи, чак иако је знао да доприноси или да би својим дјелима могао допринијети дјелимичном или потпуном уништењу групе. Вијеће је изјавило да се такав појединац мора прогласити кривим саучесништво у геноциду⁵⁵

98. Под уништењем као елементом посебне геноцидне намере подразумева се материјална (физичка и биолошка) врста геноцида. На физички геноцид односе се радње убиства, тешке телесне повреде физичког и менталог интегритета и подвргавање групе условима који воде њеном уништењу, док биолошки геноцид подразумева мере које су уперене на спречавање рађања унутар групе и принудно премештање деце из једне групе у другу.⁵⁶ Намера уништења групе подразумева, дакле вршење таквих радњи које доводе до смртног исхода припадника заштићене групе.

99. Објект уништења (као елемент посебне намере) је група као таква, због њених националних, етничких, расних или верских обележја. Кривично дело геноцида је деперсонализовано, и намера уништења само одређених припадника групе се не може сматрати геноцидом. Квалификација „намера уништења национале, етничке, расне или верске групе“ указује на колективни карактер злочина, не циља се појединац нити група појединаца због неке своје друге карактеристике, већ само због тога што је припадник ове заштићене групе. Одредница, „као таква“ (as such) предствља квалификацију квалификације – будући да је намера уништења усмерена на групу као заштићену групу. Наиме, како је истакнуто у Нацрту коцекса злочина против мира и безбедости човечанства „дефиниција овог злочина захтева посебно стање свести или посебну намеру у погледу укупних консеквенци забрањеног дела“⁵⁷/The definition of this crime requires a particular state of mind or a specific intent with respect to the overall

⁵⁵ Тужилац против Горана Јелисића, Пресуда претесног већа, пара.85-86

⁵⁶ Миленко Крећа, Међунароно јавно право, Београд 2011, стр. 679.

⁵⁷ „The definition of this crime requires a particular state of mind or a specific intent with respect to the overall consequences of the prohibited act“ Draft Code against peace and security of mankind with commentaries, 1996, Report of the ILC 1996, vol. II, par two, komentar члана 17, пара (5)

consequences of the prohibited act/. Одредница as such подразумева да намера мора да буде да се уништи група „као таква“ у значењу „as a separate and distinct entity, and not merely some individuals because of their membership in a particular group.“⁵⁸ Како је истако судија Крећа:

„The qualification “as such” serves also as *differentia specifica* between discriminatory intent as suggestive of an element of the crime of persecution, which also may have, as its target for genocidal intent, a racial, excluding ethnic, group.

As a consequence, if prohibited acts under Article II of the Convention targeted a large portion of a protected group such acts would not constitute genocide if they were a part of a random campaign of violence or general pattern of war⁵⁹“

100. У погледу обима уништења (у потпуности или делимично), означава знатан део групе. Реч је о квантитативном критеријуму који мора да буде обухваћен намером извршиоца. Међутим, сама одредница „у потпуности или делимично“ није лишена нејасноћа, посебно да ли се она односи на обим намере или обим деловања. Граматичко и циљно тумачење конвенције даје основа закључку да је реч о елементу намере.⁶⁰

101. Удруживање ради вршења геноцида је засебно кривично дело, и као такво је предвиђено како Статутом тако и Конвенцијом о спречавању и кажњавању злочина геноцида. Његов однос са кривичним делом геноцида је такав да геноцид *консумира* удруживање ради вршења геноцида. Другим речима, не могу се исте радње квалификовати и као геноцид и као удруживање ради вршења геноцида,⁶¹ будући да су радње удруживања ради вршења геноцида су суштински припремног карактера у односу на геноцид, и стога су њиме обухваћене. Наиме, чланом III Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида предвиђени су засебни облици учешћа у

⁵⁸ Ибидем, пара (7)

⁵⁹ Dissenting opinion of Judge Kreca, *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of Crime of Genocide*, ICJ Reports, str. 524

⁶⁰ Ибдем, стр. 486.

⁶¹ У предмету *Musema* пред Међународним кривичним трибуналом за Руанду, Претресно веће је закључило да оптужен не може да буде осуђен и за геноцид и за удруживање ради вршења геноцида. *Prvostepena presuda u predmetu Musema*, par. 198.

злочину геноцида, међу којим и *завера да се учини геноцид (conspiracy to commit genocide)*, директно и јавно навођење на геноцид, покушај да се учини геноцид и саучествовање у геноциду. Ови „други акти“ нису, строго говорећи“ геноцид, већ облици такозване „секундарне одговорности.“⁶² Како правилно запажа Schabas „by its very nature, the crime of genocide will inevitably involve conspiracy and conspirators.“⁶³ Као такво, завера да се учини геноцид (удруживање да се изврши геноцид) је облик учешћа у извршењу злочина геноцида и стога између ова два кривична дела – геноцида и удруживања ради вршења геноцида – постоји однос консумације. Казна за кривично дело геноцида зависи од низа околности, међу којима и та да ли је одређено лице учествовало у стварању плана који је касније спроведен. Уколико удруживање ради извршења геноцида није резултирало извршењем геноцида (није уопште спровођен или је остао у покушају који није неподобни покушај), у том случају Конвенција о спречавању и кажњавању злочина геноцида као и Статут Трибунала предвиђају одговорност и за саму заверу да се учини геноцид. У погледу услова који су потребни да се испуне да би се утврдило да је једно лице извршило дело „удруживања ради вршења геноцида,“ неопходно је напоменути да сама припадност некој организацији није довољна да се докаже „завера“ /conspiracy/.⁶⁴

102. Коначно, оптужницом се у параграфима 10 (б) и 22 нашошење тешких телесних и духовних повреда становницима Сребренице и Жепе, како мушког тако и женског пола, одвајањем војно способних мушкараца од њихових породица, присилним исељавањем становништва из њихових домова и убиством војноспособних мушкараца.

103. Прво убиство не може послужити као „двоструки“ actus reus злочина геноцида. Убиство, уколико је учињено са намером потпуног или делимичног уништења групе је само по себи геноцид. Било би противн предмету и циљу конвенције да се исто дело квалификује једном као actus reus убиства а други пут као actus reus нашошења тешких телесних дупевних повреда.

⁶² Види W. A. Schabas, *Genocide in International Law.*, Cambridge University Press, 200, str. 257.

⁶³ Ibidem, str. 259.

⁶⁴ Види: France at all. v. Goering at all, IMT, vol. 22, str. 469. Vidi i Schabas, op.cit., str. 262-263.

104. Присилно исељавање становништва, под одређеним условима задовољава услове злочина против човечности али само по себи не представља геноцид. Наиме, уклањање становништва (без обзира на квалификацију тог уклањања као противправног или правоваљаног) није *actus reus* геноцида односно није у питању радња која је предвиђена Конвенцијом о геноциду и Статутом као радња извршења геноцида.⁶⁵ Поред тога, премештање становништва са једне територије на другу није радња која доприноси уништењу.

⁶⁵ На то указују и *travaux preparatoires* Конвенције о геноциду. Судија Крећа је у свом издвојеном мишљењу сумирао релевантна разматрања:

„Acts constituting the *actus reus* of genocide are listed a limine in Article II of the Convention. Article II of the Convention does not include “ethnic cleansing” as an act of genocide. In the course of the drafting of the Genocide Convention, there were proposals, it is true, to place the subsumed acts under the heading ethnic cleansing as the sixth act of genocide. But these proposals were not accepted. Syria submitted an amendment to include the imposition of “measures intended to oblige members of a group to abandon their homes in order to escape the threat of subsequent ill-treatment” as an *actus reus* of genocide. The amendment was supported by the Yugoslav representative, Bartos, citing the Nazi displacement of the Slav population from a part of Yugoslavia as an action “tantamount to the deliberate destruction of a group”. He added that “genocide could be committed by forcing members of a group to abandon their homes”. The amendment was, however, rejected by a clear majority of 29 votes against and 5 in favour with 8 abstentions, the explanation having been offered that it deviated too much from the concept of genocide⁸⁵. Specifically discussing the contention that forced displacement practised by the Nazis was tantamount to the deliberate destruction of a group, the Soviet representative Morozov emphasized that this was consequence, not genocide itself .

The exhaustive listing of the acts constituting the *actus reus* of genocide is the proper and cogent expression of the fundamental principle of criminal law, domestic or international : *nullum crimen, nulla poena sine lege*.

During the debate in the Sixth Committee, two amendments were submitted proposing the adoption of an illustrative definition of acts of the argument that an exhaustive enumeration was necessitated by the fundamental principle *nulla poena sine lege*. It was also observed that

105. Кривично дело геноцида се не односи на опстанак групе на одређеном локалитету, на одређеном делу територије, већ на опстанак групе као такве. Стим у вези су и елементи за идентификацију групе. Наиме, национална, етничка, расна или верска група као таква, не одређује се с обзиром на локалитет на ком се налази, већ с обзиром на етничке, расне или верске карактеристике због којих група и добија статус заштићене групе.

an advantage of the exhaustive enumeration method was that it allowed for the subsequent amendment of the Convention by the addition of further acts to the enumeration.

It should be noted that at no time during the drafting Statutes of the two ad hoc tribunals or the Rome Statute of the International Criminal Court was it even proposed to expand the list of acts or to deem the enumeration in Article II of the Convention to be non-exhaustive. The intrinsic, highly complex structure of “ethnic cleansing” also militates against its inclusion among acts of genocide. It encompasses acts belonging to different genera of international crimes that accompany acts which, although violative of internationally recognized human rights, are not per se punishable“

Separate Opinion of Judge ad hoc Kreca, paragraph. 102.

НЕКОЛИКО НАПОМЕНА О УДРУЖЕНОМ ЗЛОЧИНАЧКОМ ПОДУХВАТУ КАО ОБЛИКУ ОДГОВОРНОСТИ У МЕЂУНАРОДНОМ КРИВИЧНОМ ПРАВУ

106. Оптужницом се оптуженом ставља на терет учешће у два удружена злочиначка подухвата (УЗП), у УЗП убијања заробљених војноспособних мушкараца из енклаве Сребреница, и УЗП прогона становништва Сребренице и Жепе. При томе тужилаштво терети оптуженог по основу првог облика удруженог злочиначког подухвата и трећег облика удруженог злочиначког подухвата за наводна ситуационо условљена убиства и предвидива циљна убиства.

107. У светлости развоја новије јуриспруденције међународних кривичних судова и трибунала, сасвим је основана потреба да се концепција удруженог злочиначког подухвата, онако како је она схваћена у пракси Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију преиспита. Посебно разлози које је судија Шомбург изнео у свом Издвојеном мишљењу о индивидуалној кривичној одговорности Милана Мартића⁶⁶ садржи прегршт разлога који иду у прилог тезе о неприхватљивости удруженог злочиначког подухвата као вида одговорности.

108. Разматрајући питање индивидуалне кривичне одговорности, судија Шомбург је између осталог истакао „Брине ме чињеница да је Мартићево кажњиво помашање преваходно оквалификовано на основу припадништва групи- такозваном удруженом злочиначком подухвату – што је неспојиво са Статутом...“⁶⁷ и истако:

У Статуту се нигде не помиње појам "удружени злочиначки подухват". Стога је закључак Жалбеног већа у предмету *Стакић* да је "удружени злочиначки подухват [...] вид одговорности 'чврсто укоријењен у међународном обичајном праву" био тек непоткрепљена тврдња. Она можда стварно стоји. Међутим, то је питање од споредног значаја. Основно питање на које треба да се одговори у вези с обимом надлежности тиче се овлашћења која су поверена овом Међународном суду. Та овлашћења су ограничена Статутом и његовим експлицитним и исцрпним

⁶⁶ Тужилац против Милана Мартића, Пресуда Жалбено већа, Издвојено мишљење судје Шомбурга о индивидуалној кривичној одговорности Милана Мартића.

⁶⁷ Издвојено мишљење судије Шомбурга, пара. 2

формулацијама. Излажење из оквира експлицитне и исцрпне формулације из члана 7 Статута могло би се чак тумачити као кршење начела *nullum crimen sine lege*.⁶⁸

109. Да став судије Шомбурга није тек пука тврдња, показује и новија јуриспруденција међународних кривичних судова и трибунал,⁶⁹ што недвосмислено наводи на закључак да треба преиспитати концепцију удруженог злочиначког подухвата, онако како је она формулисана у консолидованој јуриспруденцији Трибунала.⁷⁰

110. УЗП као облик одговорности није посебно предвиђен Статутом Трибунала, нити се његовим тумачњем може доћи до закључка да је реч о основу одговорности по међународном кривичном праву. Поједини елементи саизвршилашва комбиновани са другим елементима довели су до конструкције овог облика одговорности у којој се мешају елементи саизвршилаштва и различитих облика саучесништва.

111. Удружени злочиначни подухват, као основ одговорности, први пут је примењен у пракси Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију⁷¹. Одбрана сматра да је реч о прекорачењу надлежности трибунала и укључивању трибунала у прогресивни развој међународног права (што је недопуштена делатност суда) насупрот примени позитивног права, права које је било на снази у моменту извршења дела за које се оптужени терети.

112. Концепција удруженог злочиначког подухвата, као се тумачи у пракси Међународног кривичног тибнала за бившу Југославију и Међународног кривичног трибунала за Руанду, произилази из члана 7(1) Статута Трибунала – почињење, као облик саизвршилаштва.⁷² Међутим, елементи удруженог злочиначког подухвата како

⁶⁸ Издвојено мишљење судије Шомбурга, пара.4.(фусноте изостављене)

⁶⁹ Пре свега Сталног међународног кривичног суда, као и Посебног већа суда у Камбоџи.

⁷⁰

⁷¹ Тужилац против Душана Тадића, Пресуда, Жалбеног већа.

⁷² Када се говори о концепцији удруженог злочиначког подухвата као је дефинисан у јуриспруденцији трибунала одбрана се ослања на „консолидовану“ јуриспруденцију Трибунала, и онако како је удружени злочиначки подухват дефинисан у пресуди жалбеног већа донесеној у предмету Тужилац против Милана Мартића, параграфи 68-

су дефинисани у јуриспруденцији трибунала тешко могу да се сместе у оквире саизвршилаштва и индивидуалне кривичне одговорности. Како је истакао судија Шомбург:

Иако је Жалбено веће раније изричито навело да "кривична одговорност на основу удруженог злочиначког подухвата није одговорност за пуко чланство нити удруживање ради чињења кривичних дела" стално проширивање концепта УЗП у пракси Менународног суда наводи на супротан закључак.⁷³

113. Как је исткло претпретресно веће Међународног кривичног суда у предмету *The Prosecutor v. Thomas Lubanga Dyilo*:

„The Chamber is of the view that the concept of co-perpetrations is originally rooted in the idea when the sum of the co-ordinated individual contributors of a pluralitu of persons results in the realisation of the objective elements of a crime, any person making contribution can be held vicariously responsible for the contributions of all the others and, as a resulti, can be considered as a principal to the whole crime.“⁷⁴

114. Приликом одређивања границе, или разлике, између одговорности извршиоца и саизвршиоца, и саучесника, могуће је на тероијском нивоу применити неколико концепција које се међуособно искључују и нису подједнако утемељене у позитивном праву и јуриспруденцији кривичних судова.⁷⁵ Међународни кривични трибунал за бившу Југославију примењује тзв. «субјективни приступ» , будући да се

84, или у пресуди претресног већа донесеној у предмету Тужилац против Вујадина Поповића и осталих, параграфи 1021-1032

⁷³ Издвојено мишљење судије Шомбурга, пара.5.(фусноте изостављене)

⁷⁴ International Criminal Court, *The Prosecution v. Thoms |Lubnga Dyilo*, Case. no ICC-01/4-01/6 Decision on confirmation of charges –Public Redacted Version

⁷⁵ О овоме види International Criminal Court, *The Prosecution v. Thoms |Lubnga Dyilo*, Case. no ICC-01/4-01/6 Decision on confirmation of charges –Public Redacted Version, paras 322-341.

фокус са нивоа доприноса извршењу злочина пребацује на стање свести у коме је извршен допринос извршењу дела.⁷⁶

115. Концепт који је прихваћен у јуриспруденцији Међународног кривичног суда, је концепт саизвршилаштва заснован на терији контроле над извршењем злочина. Овај приступ је примењен у многим националним правним системима.⁷⁷ како је истакло веће Међународног кривичног суда:

„This notion underpinning this third approach is that principals to a crime are not limited to those who physically carry out the objective elements of the offence, but also include those who, in spite of being removed from the scene of the crime, control or mastermind its commission because they decide whether and how the offence will be committed”⁷⁸

116. Управо овај приступ одговара концепцији саизвршилаштва (за разлику о саучесништва), и обухвата како објективни тако и субјективни елемент. Објективни елемент се састоји од „одговарајућих чињеничних околности за вршење контроле над злочином,“ док субјективни елемент састоји од познавања (свести) о таквим околностима.⁷⁹

117. И саучесништво и саизвршилаштво имају један заједнички елемент – то је свест о заједничком деловању-што подразумева остваривање одређеног циља или плана, или барем да је оптуженом тај циљ био познат. Међутим, не може се свако лице које је узело учешћа у извршењу кривичног дела сматрати саизвршиоцем (или у концепцији Међународног кривичног трибунала за бившу Југославију учесником удруженог злочиначког подухвата).

118. За разлику од саучесништва (на пример, подстрекавања, подстицања, помагања и подржавања планирања, припреме или извршења дела) концепт саизвршилаштва који је заснован „на заједничкој контроли над злочином“ заснива се на „начелу поделе суштинских задатака ради извршења злочина између два или више

⁷⁶ Ибид, пара.329

⁷⁷ Ибидем, пара. 330 фн. 418.

⁷⁸ Ibidem, пра. 330

⁷⁹ Ибидем, пра. 331

лица која делују на усаглашен начин.⁸⁰ Једино у овом случају је разумно говорити о саизвршилаштву, односно одговорности за почињење дела у смислу члана 7(1) Статута Трибунала.

119. Статутом Трибунала (чланом 7(1)) нису изричито поменути саизвршилаштво и саучесништво, већ су њиме обухваћени облици ове две категорије. Будући да је чланом 7(1) обухваћен низ облика одговорности за планирање, подстицање, наређење, извршење или на други начин помагање и подржавала планирање, припрему и извршење неког од кривичних дела обухваћених надлежношћу Трибунала, који покривају читав спектар основа одговорности, неопходан је да се међу овим појмовима изврши јано разграничење, које је и теоријски утемељено као и у пракси међународних и националних судова. Концепт који примењује Међународни кривични трибунал за бившу Југославију није у сагласности са Статутом Међународног кривичног суда и његовој јуриспруденцији.⁸¹

120. Одбрана сматра да Претресно веће треба да примени концепти удруженог злочиначког подухвата, односно саизвршилаштва, на начин на који је дефинисан у Статутом Међународног кривичног и у његовој јуриспруденцији, будући да је она одрез позитивног међународног права, права које је изричито прихваћено од стране великог броја држава.

121. УЗП тип 3 како је дефинисан у пракси Трибунала Концепт удруженог злочиначког подухвата, како је дефинисан у пракси Трибунала: «is hardly *lex lata* of the contemporary international law, and it is not surprising that acronym of this mode of liability (JCE) got colloquial interpretation - just convict everybody. Contrary to the ICTY's judge made law, Statute of the International Criminal Law (that is international treaty that reflects positive international law and its progressive development) does not allow recklessness as a culpable mens rea. Article 30 of the ICC Statute defines mental element as consisting of intent and knowledge, allowing exceptions only if otherwise provided by the Statute.⁸² The

⁸⁰ Ибидем, пра. 342

⁸¹ Ибидем, пара. 335

⁸² „Unless otherwise provided, a person shall be criminally responsible and liable for punishment for a crime within the jurisdiction of the Court only if the material elements are committed with intent and knowledge.

ICTY Statute does not provide exceptions that culpable mens rea may be other than intent and knowledge.⁸³

122. Судија Шомбург је изложући оштрој критици такозвану трећу категорију удруженог злочиначког подухвата истако:

Поред тога, то што Жалбено веће стално прилагођава садржај појма УЗП изазива велику забринутост у погледу поштовања начела *nullum crimen sine lege*. Посебно је забрињавајућа чињеница да такозваној трећој ("проширеној") категорији УЗП недостаје објективни елемент. Не може бити довољно да се каже да оптужени сноси кривичну одговорност за дела која су евентуално починила друга лица, ако је "чињење злочина [...] било природна и предвидива последица заједничког кажњивог циља".¹⁸ Ту недостаје додатни објективни елемент, као што је контрола над злочиним,¹⁹ који би постојао да су примењени концепти саизвршилаштва или посредног извршилаштва.⁸⁴

123. Супротно консолидованој пракси Трибунала, судсковеће ЕЦЦЦа је одбацило овај овлик одговорности, налазећи да нема довољно доказа да је слична норма " " * у погледу викарне одговорности за кривична дела извршена ван циља.⁸⁵

124. Међународном кривичном праву је дуго недостајао „општи део“ којим би се на довољно јасан начин регулисала питања попут питања облика одговорности. Његов развој је првобитно стављен у руке Међународних кривичних трибунала за бившу Југославију и Руанду, да би се оснивањем Сталног кривичног суда /на начин на који је уобичајено да се у међународном праву оснивају међународни судови/ његова

For the Purpose of this article a person has intent where a) In relation to conduct, the person means to engage in teh conduct; b) in relation to a consequence, the person means to cause that consequence or is aware that it will occur in the ordinary course of events.

For purpose of this article, “knowledge“means awareness that a circumstance exists or a consequence will occur in the ordinary course of events. “

⁸³ Александар Гајић, International Criminal Tribuna for the former Yugoslavia- Human Rights Perspective

⁸⁴ Издвојено мишљење судије Шомбурга, пара.7.(фусноте изостављене)

⁸⁵ *Case of NUON Chea et al.*, 002/19-09-2007-ECCC/TC, Decision on the Applicability of Joint Criminal Enterprise, 12 September 2011, E100/6 (“Decision”).

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

јуриспуденција била одбачена по једном од најзначајнијих питања међунароног кривичног права , какво је питање облика одговорности.

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ

ДРУГИ ДЕО

РАЗМАТРАЊА У ВЕЗИ СА ДОКАЗНОМ СНАГОМ ПОЈЕДИНИХ ДОКАЗА ИЛИ ВРСТА ДОКАЗА

УВОД

125. У овом делу поднеска износе се разматрања о појединим доказним предметима или категоријама доказних предмета. Доле изнесена разматрања нису исцрпна и не може се тумачити да Одбрана сматра да докази који нису посебно наведени у овом одељку поуздани и да имају такву доказну снагу да се могу користити ради установљавања чињеница.

126. Поједини доказни предмети, питање њихове поузданости и доказне снаге биће предмет разматрања у другим деловима рада. Ово поготово када је реч о извештајима поједних истражитеља тужилаштва или експерата тужилаштва.

Пресретнуте комуникације

127. Одбрана оспорава поузданост и аутентичност пресретнутих комуникација АБиХ и МУПа БиХ. Извештаји о пресретнутим комуникацијама представљају знатан део доказног материјала у овом предмету. Чињеница да је неки доказ уврштен у спис не значи једновремено да веће може да се на њега ослони приликом доношења коначне пресуде. Да ли ће моћи да се на њега ослони зависи од низа фактора који треба да буду изети у разматрање, међу којима и природа органа органа која је вршила пресретање комуникација, доказа да ли су ови коришћени у релеватном временском периоду, начин њиховог прибављања за сврху извођења доказа у судском поступку, континуитет и ланац надзора над овим документима и др.

128. Мноштво је разлога због којих Одбрана сматра да тзв. пресретнуте комуникације не могу послужити као документарни докази на основу којих се може извести закључак о чињеницама релевантним за доношење коначне пресуде. Међутим, пре тога је нужно размотрити питање пресуђених чињеница о пресретнутим комуникацијама које су формално примљене на знање.

129. Одлуком о пресуђеним чињеницама претресно веће је примило на знање чињенице које се у додатку одлуке наводе под бројевима 595-604.⁸⁶ Одбрана сматра да на ове чињенце претресно веће не може да се ослони, односно да не би требало да их сматра утврђеним чињеницама, будући да је тужилаштво знатан део судског времена утрошило управо на разматрање питања у вези са такозваним пресретнутим комуникацијама. У спису предмета налази се велики број извештаја о пресретнутим комуникацијама, и сведочио је велики број сведока такозваних оператера пресретнутих разговора или су њихови искази уврштени у спис у складу са правилом 92бис. Извођењем велике количине доказа о такозваним пресретнутим комуникацијама сврха формалног пријема на знање пресуђених чињеница је обесмишљена, и пред претресним већем се налази довољно доказа на основу којих би оно могло самостално, да донесе одлуку о поузданости пресретнутих комуникација уопште, као и о поузданости и доказној снази појединих интерцепта.

130. У овом предмету изведени су докази – тзв. пресретнуте комуникације или сажети наводних пресретнутих комуникација - из више извора. За једне се тврди да је њихов аутор, односно орган који их је пресрео Армија БиХ, за друге Државна безбедност МУПа Босне и Херцеговине, док се као извор трећих наводи Хрватска војска. Сви сведоци из категорије оператера пресретнутих разговора су сведочили под опсежним мерама заштите. Такође, у поступку је сведочио и истражитељ тужилаштва Стефани Фриз⁸⁷ преко кога је уведеен велики број доказних предмета,⁸⁸ а чији исказ треба третирати у складу са стандардима оцене исказа истражитеља тужилаштва који је доле засебно описан, тако да овде нећемо вршити непотребна понављања.

131. Истраитељ Стефани Фриз, која је радила на пројекту тужилаштва „прислушкивање,“ нема никакво претходно образовање или искуство у вези са

⁸⁶ Види Додатак приложен Одлуци по захтеву тужилаштва за формално примање на знање чињеница о којима је пресуђено на основу правила 94(Б), 17. децембар 2009.

⁸⁷ 7,8,10,13 14. Септембра 2010

⁸⁸ Око 107 доказних предмета види доказне предмете П758-П865

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

обрадом материјала пресретнутих комуникација.⁸⁹ Њен рад на обради овог материјала је обухватао првенствено његову систематизацију у „ексцел“ табеле.⁹⁰

132. Како је сведочила Стефани Фриз, тужилаштво је покушало да успостави и контакт са САДом ради пружања пресретнутих комуникација. Из одговор сведока произилази да је такав контакт успостављен и да су од служби САД добили извесне информације.⁹¹ У то време, преко страних служби истражни тим тужилаштва није био у могућности да провери поузданост материјала наводних пресретнутих комуникација.⁹² Међутим, ово питање је далеко од једноставног, и ни одбрана нити претресно веће не располажу потребним информацијама које би биле такве да се могу уврстити у доказе, будући да су контакти тужилаштва у вези са материјалима пресретнутих комуникација покривени чланом 70 Правилника. Како је објаснио тужилац током унакрсног испитивања истражитеља Стефани Фриз:

*„We -- it's very possible we are making -- we make Rule 70 requests to many governments. As you're aware, we make Rule 70 requests on these topics, and the actual request is -- is something that, you know, I think we've gone into that and she's answered it, but any more detail than this and we may be getting into responses to such, and that is something that I -- I'm sorry to take out of turn, but I need to protect the record for because we need to protect Rule 70.”*⁹³

⁸⁹ Стефани Фриз, 10/09/2010, Т.5157

⁹⁰ Стефани Фриз, 10/09/2010, Т.5157

⁹¹ „We attempted to establish contact with the United States on this subject, but we didn't get very far. My recollection is that they were able to confirm a few of the code-names, Panorama, Badem, Palma, that sort of thing, but nothing more. Or maybe I should say unwilling.“ Т.10/09/2010, 5176

⁹² Стефани Фриз, 10/09/2010, Т.5172, Т.5176

⁹³ JUDGE FLUEGGE: Is the Defence aware of the conditions of this state made by your -- for your application?

MR McCLOSKEY>:... And as for areas related to intercepted conversations, it's -- there is no history of that. I have not had any discussions with Mr. Gajic about that, and, frankly, I can't remember if there even is a history at this point, but it's just a sensitive area and I think it's something that we need to take into consideration. Т.5178

133. Одбрана разуме ограничења према правилу 70, међутим истиче да она поткрепљују сумње у поузданост доказног материјала – извештаја о пресретнутим комуникацијама, посебно о томе да ли је реч о извештајима Армије Босне и Херцеговине односно СДБа Босне и Херцеговине или обавештајне службе неке друге државе. Међутим, аргумент тужилаштва о ограничењима према правилу 70 није потпуно уверљив уколико се сагледа у контексту студије Холандског института за ратну документацију⁹⁴ у којој се наводи мноштво података до ког је овај институт дошао током своје истраге о Сребреници. Не може се претпоставити да овако обимна и темељна студија коју је спровео НИОД била непозната веома организованом и радном тужилаштву Трибунала.

134. Такође и природа органа која се бави пресретнутим комуникацијама чини извесним да припадници службе нису у могућности да пруже, чан ни суду када сведоче под заклетном, релевантне информације о томе ко је и на који начин пресрео одређену комуникацију. Стога, и исказе оператера пресретнутих разговора, који су сведочили под опсежним заштитним мерама, треба ценити уз изузетну дозу опреза стално имајући на уму природу службе за коју су радили и којој су и данас дужни да буду лојални и да не обелодањују информације које се везују за њен рад. Сведоци из АБиХ су потврдили да су на интервјуе ишли по наредби свог претпостављеног команданта⁹⁵

135. Главнина исказа ових сведока је прилично неуверљива. Наиме, у доказима се налази велики број пресретнутих комуникација, а о скромним капацитетима и недостатку професионалне опреме, и недостатку професионалне обуке за особље које је радило на северној и јужној локацији као и о наводном начину прикупљања података свеочило је више сведока међу којима и сведок PW-032.⁹⁶ Неуверљивост исказа иде дотле да износи тврдњу да је група којом је он руководио мењала брашно за свеске у којима би бележили пресретнуте комуникације,⁹⁷ износећи да заиста не зна да ли је његов претпостављени у ланцу командовања знао за недостатак материјала да је недостатак бележница, био «последња ствар о којој би официри и команданти требало

⁹⁴ Види доказни предмет Д48

⁹⁵ Види на пример PW-032, 02/06/2010, Т.2389, 2399

⁹⁶ Види, на пример, 25/05/2010, Т.2160

⁹⁷ 28/05/2010, Т.2181

да буду забринути.»⁹⁸ Овај податак указује да претпостављена команда није добијала податке који су предочени у судници, будући да је разумно претпоставити да су команданти веома желели да добију информације које се прикупљају пресретањем комуникација.

136. Према речима Стефани Фриз, још у јулу месецу 1995 године вођа истражног тима тужилаштва Жан Рене Руез је затражио од СДБа или АБиХ у Тузли да ли постоје пресретнуте комуникације, будући да је, како наводи истажитељ „било гласина“ о њиховом постојању.⁹⁹ Међутим, овај, у свим државама веома осетљив материјал, обелодањен је тужилаштву тек марта 1998 године.¹⁰⁰ Први материјал који је тужилаштво добило састојао се од неких 550 страница материјала у зеленом повезу.¹⁰¹ Реч је очигледно о одабраним и посебно припремљеним материјалима ради обелодањивања тужилаштву Трибунала¹⁰². Другим речима, на поузданост пресретнутих комуникација битно утиче и то да су оне релативно касно достављене Тужилаштву трибунала иако је страни која их је доставила – службе Федерације БиХ било у интересу да допринесу утврђивању одговорности за догађаје који се вазују за пад Сребренице. Приликом њиховог достављања надлежни орган АБиХ је вршио њихову селекцију, и било је доста времена да се берем добар део ових документа накнадно изради, посебно, како ћемо касније детаљније образложити што су стране обавештајне службе, пре свега САД, Уједињеног Краљевста, Хрватске али и неких других земаља настојале да вршиле пресретање комуникација ВРСа, са много савременијом и бољом опремом него што је располагала АБиХ и СДБ АБиХ.

137. Свакако најобимнија и најтемељнија студија о догађајима који се везују за пад Сребренице је студија Холандског института за ратну документацију (NIOD). Део те студије, који се односи на пресретнуте комуникације и рад обавештајних служби које су се бавиле овом проблематиком је објављен, и налази се у доказима у овом предмету. Реч је о релевантном делу студије Ceas Wiebs-a „Intelligence and the War in

⁹⁸ 02/06/2010, T2393.

⁹⁹ Стефани Фриз, 10/09/2010, T.5172, T.5174

¹⁰⁰ Стефани Фриз, 10/09/2010, T.5172

¹⁰¹ Стефани Фриз, 10/09/2010, T.5174

¹⁰² Види: Стефани Фриз, 10/09/2010, T.5231

Bosnia-1992-1995 (Lit Verlag, Munster-Hamburg-London, 2003)(у даљем тексту Д48)¹⁰³ Коришћени извори, методологија, аналитички метод и бројност података који су узети у разматрање откривају да је реч о веома поузданој студији. Ова студија је темељна и свеобухватна, а закључци који су у њој садржани су прилично поуздани и изведени на основу великог броја документа, изјава и сл. Извори који су коришћени приликом њене израде знатно надмашују изворе који су изведени као докази тужилаштва у овом предмету..¹⁰⁴

138. Пресретање комуникација, као облик Sigint-а, је један од „најтајнијих метода прикупљања обавештајних података.“¹⁰⁵ Не сама легалност прибављања доказа путем пресретања комуникација, већ пре свега природа службе која их врши, начин њиховог вршења и дисеминације су подаци који снажно иду у прилог њиховој непоузданости као доказа у поступцима пред судовима и трибуналима.

139. У погледу могућности коришћења пресретнутих комуникација у поступцима пред судовима постоје знатна ограничења. Међународни кривични трибунал за бившу Југославију је дужан да се придржава општих начела која произилазе из националних законодавастава а тичу се пресретнутих комуникација. Оне се могу користити као докази у судском поступку искључиво уколико се пресретање комуникација врши по одобрењу надлежног суда.

140. Извештаји о пресретнутим комуникацијама чине материјале чија је дистрибуција веома ограничена, и достављају се по правилу само ономе „ко треба да

¹⁰³ Одбрана напомиње да, иако је ова студија у доказе увршена у раним фазама извођења доказа, Тужилаштво није изводило посебне доказе који сеprotive чињеницама и закључцима који су изнесени у овој студији.

На страни 5 (Увод) наводи се „This study is an appendix to the Srebrenica Report by the Netherlands Institute for War Documentation (NIOD). A central position in the study is occupied by the rule of national and international intelligence and security services in the war in Bosnia in general and Srebrenica in particular.

¹⁰⁴ Истражитељ тужилаштва негира да је упозната са студијом Холандског института за ратну документацију, која се између осталог бави питањем пресретнутих комуникација Стефани Фриз, 10/09/2010, Т.5174

¹⁰⁵ Д48, е.с. стр.7

зна.¹⁰⁶ О поузданости ових информација говори и чињеница да сутоком хладног рата обавештајне информације прикупљене путем пресретања комуникације „нису сматране довољно поузданим извором.“¹⁰⁷ Један од разлога непоузданости пресретнутих комуникација је и тај да стране у сукобу омогућавањем другој страни да пресећу комуникације могу да пласирају дезинформације, односно да различите облике комуникација користе као метод ратног ликовства.¹⁰⁸ Такође друга рајућа страна, може објављивањем да има одређене пресретнуте комуникације такође да ове употреби као елемент у борби против непријатеља, исто тако као ратно лукавство, коме може прибећи и након окончања непријатељстава. Ови разлози, и многу други, иду у прилог тези неприхватљивости кориштења ових материјала.

141. Пресретнуте комуникације би могле да се сматрају поузданим само улокико постоји и аудио или видео запис на основу којих су настали. Међутим, у том случају, сам аудио запис је доказ, док се његов текстуални одраз може користити само у сврху лакше обраде информације. И у том случају пресретнутој комуникацији треба приступити са изузетном дозом опреза, будући да контекст пресретнутог разговора може бити непознат.

142. У току рата на поручју бивше Југославије пресретањем комуникација бавио се веома велики број обавештајних служби. Једна од најактивнијих служби на подручју БиХ је била National Security Agency која је испољила снажан интерес за сукобе у БиХ, и која је појачала своје активности на овом подручју након што је амерички председник Клинтон инаугурисан за председника јануара 1993 године.¹⁰⁹ Један од основних проблема са којима су се суочавали је био недостатак преводилаца који су говорили српскохрватски језик.¹¹⁰ Посебан интерес за прислушкивање комуникација

¹⁰⁶ Види Д48, е.с.стр. 10

¹⁰⁷ Д48, е.с. стр. 10 (стр.225 последњи пасос)

¹⁰⁸ Ову тврдњу поткрепљује, примера ради сведочење Новице Симића у предмету Тужилац против Поповића у коме поменуо да мере камуфлаже обухватају између осталог слање лажених телеграма у циљу прикривања праве сврхе планираних операција. Новица Симић (П2756) Т.28509

¹⁰⁹ Д48, стр. 12

¹¹⁰ Д48, стр.12

налазио се у томе што су САД биле дубоко умешане у сукоб у БиХ својим ваздухопловним и поморским снагама.¹¹¹

143. Како се наводи у студији Ceas Wiebs-a:

„Sigint satellites and aircraft formed the chief resource for „hoovering up“ the telephone, radio, digital and analogue computer data, fax and modem transmissions between computers and GSM traffic. A new generation was in use at this time, the Mercury (Advance Vortec) satellite which is supposedly able to intercept from space even very low-power radio transmissions such as those from walkie-talkies.“¹¹²

144. Између 1994 и 1997 године САД је лансирано три нова сателита за пресретање комуникација. 2006 године, директор Централне обавештајне агенције (ЦИА) САДа је званично потвдио постојање ових сателита.¹¹³ Поред ових сателита, посебна беспилотне летилице и летилице са људском посадом су коришћене ради пресретања комуникација (RC-135, U-2R EP3 америчке морнарице)¹¹⁴

145. Поред служби САДа, на подручју БиХ такође су биле веома активне и обавештајне службе Канаде и Уједињеног Краљевства¹¹⁵ које су вршиле и пресретање комуникација.

146. Од 1994 године, посебна Босанска група је оперисала у овину NSA, и према изјави једног америчког припадника обавештајне службе „у том периоду овај тим NSA је спровео једну од најбољих операција у својој историји.“¹¹⁶ након што би се разговор пресекао, он је процесуиран и анализиран и за четири сата се налазио на столу конзумента обавештајних информација, као што су ЦИА или State Department.¹¹⁷

¹¹¹ Д48, стр. 13

¹¹² Д48, es.str.13 (str. 230 posledwi pasos)

¹¹³ Д48, стр. 13

¹¹⁴ Више о овоме види Д48, стр. 13

¹¹⁵ Д48, е.с, стр. 14

¹¹⁶ Д48, стр. 22 у ел. судници.

¹¹⁷ Д48, стр. 22 у електронској судници.

147. Тужилаштво износи тврдњу, односно покушавало је да докаже да су УН у енклавама биле блокиране и беспомоћне. Напротив, студија Cees Wiebs-а показује да су државе које су биле ангажноване у БиХ имале снажне обавештајне службе које су деловале, посебно пресретањем комуникација и да су имале одговарајуће податке. Посебно је запажена активност САДа, Уједињеног Краљевства, Канаде, Немачке, Француске, али и других европских земаља,¹¹⁸ које су користиле сателитску, стационарну и другу опрему ради прикупљања обавештајних података.

148. За потребе овог предмета је од значај чињеница да је САД током 1996 године био спреман да преда пресретнуте разговоре Трибуналу, али да је тај процес наводно блокирало Уједињено Краљевство.¹¹⁹ Иако је долазило до размена информација прикупљених путем пресретања комуникација,¹²⁰ „Владе нису обелоданиле информације о могућим резултатима који су постигнути пресретањем комуникација. „штавише, такав материјал никада није постао декласификован на основу US Freedom of Information Act или сличних аката,¹²¹ иако су наводно обелодањивани последњих година.

149. Како се наводи у Vieb-совој студији “A major part of the efforts of the NSA regarding Comint was concentrated on the VRS, under the command of General Ratko Mladic and his headquarters in Han Pijesak in Easter Bosnia.”¹²² Поједине комуникације ВРСа могла је да пресреће, као се наводи у студији Виєбра само само летелица RC-135, али само уколико би услови за прислушкавање били идеални.¹²³

150. Мета обавештајне службе АБиХ је био првенствено штаб УНПРОФОРа у Сарајеву.¹²⁴ У НИОД-овој студији сенаводе одговарајуи подаци међу којима је илустративан и тај, да је „Ван Бал рекао да је генерал Роуз понекад звао и из шале ради

¹¹⁸ Види Д48.

¹¹⁹ Д48. стр. 18

¹²⁰ Види Д48, е.с. стр.18-21

¹²¹ Види сД48, стр. 21

¹²² Д48, стр.25

¹²³ Д48, стр. 25 у ел судници.

¹²⁴ Д48, стр. 49

рекао да је се припрема напад. Недуго затим стигао би позив од АБиХ са тврдњом да је напад у току.¹²⁵

151. Генерал Мајкл Роуз је тврдио су својим мемораима да је његов штаб у Сарајеву био по присмотром обавештајних служби САД током 1994 и 1995. САД је надзирала Смита и Роуза и вероватно целоокупан Штаб УНПРОФОР у Сарајеву.¹²⁶

152. Постоје сумње да је хрватска обавештајна служба, која је имала знатно веће могућности пресретања комуникација од АБиХ, пресретнуте комуникације прослеђивала Армији БиХ.¹²⁷ Барем део оних пресретнутих комуникација које нису задирале у безбедносне интересе Хрватске.

153. Једно у низу кључних питања о оцену аутентичности и поузданости пресретнутих комуникација је да ли су се ове вршиле у реалном времену,¹²⁸ као и, да су постојале, да зашто нису непосредно по пријему достављане УНПРОФОРу или НАТО. У студији Цис Вибебс-а наводи се следећ анализа:

“The question that now needs to be answered is: what was possible regarding the processing of the intercepts in real time? Simple arithmetic shows that, if the number of channels multiplied by the number of required personnel is greater than the number of available personnel, than near-real time processing and reporting is impossible. A conservative estimate indicates that the monitored channels probably covered telephone calls from Okresnica via live interception or relayed intercepts. In addition to non-military traffic, the Bosnian national security service was bound to have been interested in the VRS high command and the operational levels immediately below. If we assume on the basis of this estimate that an absolute minimum of ten channels had to be monitored continuously that three persons were needed per channel for interception, transcription and reporting and that there was a rotation of three shifts a

¹²⁵ Д48, стр. 48 у ел. судници.

¹²⁶ Д48, стр.28

¹²⁷ The Croats supposedly had identical intelligence, which they passed on to the Bosnian Muslims. According to these sources, no clear orders were ever issued for mass executions but there were vagues references such as “getting rid of the problem” Д48, стр.44 у ел. судници и стр 295 у книзи. /РЕДИГОВАНО-РЕДИГОВАНО/

¹²⁸ Д48, стр.46

day and a seven –day working week,than at least 90 sigint operators would have had to be active in Okresanica. Not to mention 15 or 20 staff for support,technology,security catering and so on. Hence, if there were 20 channels-probably a more realistic estimate at least 180 people would be needed. In reality a maximum of ten people worked in Okresanica. Most of the communication was recorded on tape.It seems therefore that near-real-time analysis and processing was unattainable.”¹²⁹

....

“The VHF radio traffic was intercepted by the Electronic Warfare Units of the ABiH in Okresanica and Konjuh.We can perform some simple arithmetic on these activities as well.It appears from all the descriptions that these were standard Comint sites where the listener tuned in manually to the channels that were being monitored.On the basis of a very conservative estimate around 30 channels would have to be manned permanently, including five frequencies at the level of high command,ten at operational level and ten tactical frequencies between units in the field. Thirty frequencies are regarded as the absolute minimum by US Sigint experts. The command and operational frequencies had to be monitored round-the clock and the tactical frequencies 18 hours a day by three teams,cach consisiting of three listeners, who were individually responsible for interception,transcription and reporting. On the basis of this absolute minimum,around 210 people would have to be working in Okresanica and Konjuh. The station was, moreover, not only responsible for monitoring communications around Srebrenica,but also the battles around Mount Vis,the northern part of Republika Srpska and other areas. At least 400 people would have been needed to follow all this traffic. In fact the level of personnel was no higher than twenty.So, near-real time analysis was impossible here as well.We have already shown that the Electronic Warfare Units were also very modest in size”¹³⁰.

“For the electronic Warfare Units to have operated in real time the Bosnian national security service in Okresanica would have needed a staff of at least 120 while the ABiH units would have needed at least 210 people in both

¹²⁹ Д48, стр.46 у ел.судници и стр 299 у книзи

¹³⁰ Д48, стр.46 у ел.судници и стр 299 у книзи

Okresanica and Konjuh. The very fact the Electronic Warfare Units existed implies, however, that they must have delivered valuable intelligence from time to time, but this will only have been a drop in the ocean compared with the huge flow of Bosnian-Serb communications. It may be safely assumed that the VRS used more than a hundred walkie-talkies during the attack. Given the number of available personnel, there can never be any question of large-scale real-time intelligence”¹³¹.

"In summary, we can draw certain conclusions about the Bosnian efforts regarding Sigint. To begin with intelligence is useless (except in hindsight) if the information is not presented to the consumer promptly in a form that is both understandable and usable. If the intelligence is not reported or is kept secret for fear of compromising the source, then there is no point in collecting it, except for latter use or storage in an archive. Taking the Bosnian efforts as a whole it must be concluded that the service responsible for the Sigint was simply too undermanned (ten people per station) and too poorly equipped to fulfil its mission adequately. Though there were many intercepts, the processing, analysis and reporting were totally inadequate. Intercepts were not typed out immediately in a word-processing programme but transcribed by hand in a logbook: tapes bearing messages were re-used and hardly any use was made of computers to process and disseminate the data flow".¹³²

"Moreover, there was no Comint analyst at the interception stations to analyse the messages and assess their value. There were no secure lines with various regional ABiH headquarters and no indications that the Bosnian services had any intelligence analyst at brigade, corps or higher level who were able to swiftly integrate the Comint, with, say, Humint. Even in Bosnia had had the political will to publish the most volatile intercepts worldwide, it would never have succeeded because the intelligence structure was simply not geared for this. Even the real-time intercepts were too fragmented. There is, furthermore, no evidence that the ABiH Comint service shared intelligence with Dutchbat, western services or UNPROFOR".¹³³

¹³¹ Д48, стр.47 стр.46 у ел.судници и стр 300 у книзи

¹³² Д48, Икорт стр. 47, стр 300 у док.

¹³³ Д48, Икорт стр. 47, стр 300 у док.

"Or was there near-real-time intelligence after all? Nonetheless, an ABiH general claimed that the messages were actually intercepted and analysed in real time. This assertion should, however, be treated with the utmost scepticism. If the Bosnian Muslims did have real-time Comint then why did they not use it? According to US intelligence official, this would have been the 'best PR student ever', and the Bosnian Muslims could have screamed 'bloody hell and murder'. He suspected that the ABiH simply did not have real-time capacity. He offered the following example. If, in the best case scenario, the ABiH had had 150 people in Konjuh, some of them would have had friends or even family in the enclave or in the column. Keeping the Comint under wraps would have triggered a 'stampede' among the staff in Okresanica, Konjuh or Tuzla for they would have done everything possible to save these people. According to this official, the 'absence of stampede' implies an absence of real-time intercepts. In his opinion, the ABiH did not know about the contents of the intercepts until weeks, months, or even years after the fall of Srebrenica. If ABiH intercepts were to have any influence on military and political measures, they should have been available on the evening of 10 July at the latest.

There is yet another indication that the Bosnian Muslims did not have real-time Sigint. The many intercepts that were later published and disclosed at the trial of General Krstic give the impression that the VRS troop movements were efficiently followed by the Muslims in real time. There were dozens of intercepts which showed that the ABiH intercept stations in Konjuh, Okresanica and Tuzla closely followed the VRS conversations about the column heading for Tuzla. However, at Krstic trial no attention was paid to whether this intelligence was shared with UNPROFOR. This would, after all, have been a logical step, given that the Bosnian Muslims dearly wanted to get UNPROFOR or NATO on their side in the fight against the VRS".¹³⁴

154. [РЕДИГОВАНО]

155. Из разлога који су горе изнесени, узимајући у обзир укупност доказа који су изнесени током суђења, укључујући ту и сведочење сведока опратера пресретнутих разговора, наводи извештаји пресретнутих комуникација АБиХ и СДБа БиХ се не могу сматрати доказима који су такви да се на њима могу заснивати чињенични налази.

¹³⁴ Д48, е. судница стр. 47.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

„Снимци америчке обавештајне заједнице“

156. У доказима у овом предмету се налази извештајан број фотографија које тужилаштво обично означава као „aerial images”.¹³⁵ Реч је о материјалу који је обелодањем према правилу 70 Правилника тужилаштва Трибунала, уз рестрикције. Као аутор материјала тужилаштво може да наведе само «амерички обавештајни систем,» али тужилаштвуну је дошустено да «у току суђења износи било какве информације које се односе на техничке или аналитичке изворе, методе или могућности система, те на службу или особље које је прикупило, анализирано или сачинило дотичне материјале,»¹³⁶ те да ни «претресно веће не може наложити ни једној страни да достави додатне информације које је та страна добила од лица или служби које достављају такве материјале.»¹³⁷

157. О овим доказним предметима сведочили су Жан Рене Руез и Дин Манинг, не откривајући никакве информације у вези са овим фотографијама, међутим, на њима редовно стоје датум, време и локација коју обухвата. У току суђења нису изведени докази о начину њиховог настанка као ни о методи њиховог тумачења, што знатно утиче на њихову могућност да се користе као поуздани докази.

158. Како би се разумеле ове фотографије, нужно је да се „разуме њихова природа и методи њиховог настанка“ како би се установило шта она заиста садржи. Претресном већу нису предочени докази, нити објашњења, да ли је реч о сателитским фотографијама, фотографијама које су снимиле беспилотне летилице или фотографијама које су направљене на други начин, на пример замрзавањем кадрова снимљеног видео снимка. Наиме, постављају се најмање два питања, прво је питање

¹³⁵ Види на пример, П94 странице 10, 28, 31, 32, 36, 44, 46, 62, 65, 68, 69, 82, 96, 123, 125, 141, 159, 175, 214, 222, 223, 224, 240, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 251, 253, 256, 258, 261, 264. као и доказне предмете П216, П223, П643, П858, П962, П1062, П1066 итд.

¹³⁶ **П214** (Correspondence from the Office of the Legal Counselor, Embassy of the United States of America, regarding rule 70 issues in relation to aerial imagery, signed by Heather A. Schildge, dated 3 November 2006)

¹³⁷ *Ibidem*

метода њиховог настанка, и друго њиховог тумачења. Без даљих података није могуће протумачити ове фотографије, и стога се претресно веће на њих не може ослонити приликом доношења коначне пресуде.

159. Коментаришући ову врсту доказних предмета, Ридел и Плант указују:

«while satellite imagery, as a graphical representation of data which has been collected by sophisticated automated process, may appear to provide accurate, objective information about a particular location, the fact that so many interpretative steps are required to convert the raw data into a useful visualisation admits the possibility that the images submitted to the Court could be exaggerated or based depictions of the underlying data, or else could be based on improperly selected data sets.»¹³⁸

160. Теза одбране је да се ове фотографије не могу сматрати поузданим доказима за сврхе установљавања чињеница будућу да недостају подаци неопходни ради утврђивања њиховог порекла, начина настанка, начина обраде, да ли су тужилаштву предате у оригиналној форми или су претходно на неки начин обрађене итд.

¹³⁸ Riddel, Plant: Evidence Before International Court of Justice, British Institute of International and Comparative Law, London 2009, str. 292.

Искази сведока који су са тужилаштвом закључили споразум о кривици

161. У поступку пред Судом су сведочили на основу правила 92тер или је исказ уврштен на основу правила 92quater једног броја сведока који су са тужилаштвом закључили споразум о признавању кривице. Реч је о сведоцима, Момиру Николићу, /РЕДИГОВАНО/, Дражану Ердемовићу (који су свој исказ дали према правилу 92тер Правилника) и сведоку Мирославу Дероњићу (који је преминуо и чији је исказ уврштен према правилу 92quater, те ће расправа о његовом исказу бити дата у том делу).

162. Исказе ових сведока треба разматрати уз изузетну дозу опреза. Њихови докази су тако модлирани да иду у прилог тезе тужилаштва о догађајима који су обухваћени оптужницом.

163. Чињеница да део њихових исказа је такав да води самоинкриминацији није чињеница која иде у прилог тезе о веродостојности њихових исказа о догађајима у којима су узели учешћа. Будући да су ови сведоци у моменту давања исказа били већ осуђени, чињеница да је добар део њихових исказа самоинкриминишући готово да нема никакав значај /ne bis in idem/. Постоји основана сумња да су њихови искази тако модулирани да би се постигао за њих што повољнији споразум о кривици, и да би стекли повољнији положај (мању казну и добре услове за издржавање казне затвора) на тај начин што ће уплести друге који су оптужени од стране Тужилаштва трибунала.

164. Да се споразуми о изјашњавању о кривици (plea agreements) не могу узети као веродостојни показује, примера ради, да је на позив Претресног већа у предмету Поповић, Момир Николић дао нову изјаву која у многим битним деловима није у складу са његовом претходно закљученим споразумом о кривици.¹³⁹

165. У погледу доказних предмета П219, П2157, /РЕДИГОВАНО/, П2339, П644, П2157, П2342, који су уствари, заједнички захтеви за поступање по споразуму за изјашњавање о кривици или њихови анекси, суштински представљају споразуме између оптужених и тужилаштва трибунала, и стога чињенице које су у њима наведене

не би могле да представљају основ нити за формални пријем на знање, нити као извор поузданих информација.

Мирослав Дeroњић

166. Изјаве сведока Мирослава Дeroњића су у уврштене у спис Одлуком по захтеву тужилаштва за прихватање доказа на основу правила 92љуатер, од 25 новембра 2009 године. Одбрана се противила прихватању у спис доказа Мирослава Дeroњића. Одбрана напомиње да је одлуку донело исто веће у саставу које је поступало у предмету Тужилац против Вујадина Поповића и осталих.

167. Одбрана напомиње да је Дeroњић закључио споразум о изјашњавању о кривици са тужилашвом Трибунала а да при томе тај споразум није обухватио оптужбе за Сребреницу, иако је Дeroњић у својим интервјуима са тужилашвом изнео прегршт самоинкриминирајућих информација. Наиме, како се наводи у Споразуму о изјашњавању о кривици којије Дeroњић закључио преко својих бранилаца са Тужилашвом Трибунала Тужилаштво је навело да његову „потпуну и значајну сарадњу“, одустао од извесних тачака оптужнице и обећало предузимање „неопходних и разумних мера Мирославу Дeroњићу и члановима његове породице обезбеди сигурност и заштиту“. Мирослав Дeroњић је са своје стране обећао пуну сарадњу.¹⁴⁰

168. Одбрана је становишта да је Мирослав Дeroњић имао снажан мотив да даје неистините и неискрене одговоре. Исказ у предмту Тужилац против Слободана Милошевића Дeroњић је дао само неколико месеци након закључења споразума о изјашеавању о кривици.¹⁴¹ Одбрана држи до тога да је примарни мотив Мирослава Дeroњића био да уплете друге, и тиме постигне што бољи споразум о кривици и

¹⁴⁰Д21 (део доказног предмета под насловом Споразум о изјашњавању о кривици, параграф 10)

¹⁴¹ Д29 – (Transcript of testimony of Miroslav DERONJIC in Prosecutor v. Slododan MILOSEVIC, Case No. IT-02-54-T, dated 26 and 27 November 2003.) Споразум о изјашњавању о кривици Дeroњић је закључио са тужилашвом 29 септембра 2003.

избегне оптужење за догађаје у вези са Сребреницом, и вероватно обезбеди заштиту својој породици.

169. И тужилаштво и веће су приметили да у Дeroњићевом исказу има недоследности.¹⁴² Тужилаштво је приметило у свом поднеску од 17 марта 2009 године, да постоји низ недоследности међу Дeroњићевим разним изјавама, као и између „његовог исказа у предмету Благојевић и исказа свеодка на суђењу у предмету Поповић у вези са састанцима одржаним у седишту СДСа 12 и 13 јула 1995 године и с тим у мери у којој је Дeroњић био лично умешан у те догађаје.“¹⁴³ Поред тога име оптуженог се помиње у неколицини његових изјава, али оне не говоре директно о његовим делима и понашању, већ о томе да ли му је био познато, или да ли је примио документ који је послао Здравко Толимир 09 јула 1995 године (сада Д41), и о наводном односу Толимира и Беаре у интервјуу са Жан Рене Руезом.¹⁴⁴

170. Будући да је пок. Мирослав Дeroњић недоступан није могуће спровести његово унакрсно испитивање. Непоузданост његовог исказа поткрепљује и одлука Претресног већа које поступа у Предмету Караџић – Decision on Prosecution Motion for Admission of the Evidence of KDZ297 (Miroslav Deronjic) pursuant to Rule 92quater,¹⁴⁵ којом је одбијен захтев Тужиоца за уврштавањем у спис исказа Мирослава Дeroњића.

¹⁴² Одлука Одлуком по захтеву тужилаштва за прихватање доказа на основу правила 92љуатер, од 25 новембра 2009 године, пара.23

¹⁴³ Поверљив Захтев тужилаштва за прихватање исказа Бојановића, Јекића и Дeroњића на основу правила 92quater, 17 mart 2009, para. 40

¹⁴⁴ За референце види Ибидем, фуснота 56 и 57.

¹⁴⁵ IT-95-5/18-T, 23. mart 2010.

Докази прихваћени на основу правила 92бис и 92quarter

171. У току суђења Тужилаштво је захтевало да се уврсте у доказе велики број доказних предмета на основу правила 92бис и 92quarter Правилника. Прихватање доказа на овај начин, посебно велике количине доказа није поступак који је у интересу правде, посебно што се опруженом онемогућава да унакрсно испита ове сведоке. У досадашњој пракси Трибунала поштован је принцип да докази који су прихваћени на основу правила 92бис и 92quarter „могу довести до осуђујуће пресуде само уколико постоје докази који поткрепљују наводе те изјаве“¹⁴⁶ Другим речина, докази прихваћени на овај начин не могу да буду узети као искључив основ осуђујуће пресуде.

172. Пресуда које би била заснована на изјавама сведока које оптужени није био у могућности да испита је неспојиво са правом на правично суђење.¹⁴⁷ Чак и ограничавање коришћења изјава на основу правила 92bis, у смислу да они морају да буду поткрепљени, ради доказивања теза оптужбе има потецијал да проузрокује непоправљиву штету, и суштински представља ускраћивање права на правично суђење.

173. Наиме, иако се не могу прихватити на основу правила 92бис докази којима се доказују дела и понашање оптуженог, њима се често доказује контексту у оквиру ког се дела и понашање оптуженог сагледавају ради доношења коначних чињеничних закључака, или се доказују дела и понашање лица за које тужилаштво тврди да су учесници наводног удрженог злочиначког подухвата. Стога приликом оцене ових доказа мора се испољити посебна пажња, посебно с обзиром на чињеницу да оптужени није био у прилици да унакрсно испита ове сведоке.

174. Становиште одбране је да услов да ови докази треба да буду поткрепљени није испуњен уколико се он уклапа у „општу слику догађаја“ или у контекст осталих

¹⁴⁶ Тужилац против Галића Одлука по интерлокуторној жалби у вези са правилом 92бис (Ц), 7 јуни 2002, фн 3

¹⁴⁷ Види Поповић и остали, Пресуда претресног већа, параграф 62 и тамо наведена јуриспруденција Европског суда за људска права.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

доказа или да је у сагласности са осталим доказима. Он би морао да буде поткрепљен са кредибилним доказом који је посесан да створи уверење ван разумне сумње.

175. Одбрана је на захтев тужилаштва за прихватање доказа на основу правила 92бис поднела одговор у четири поднеска, детаљно анализирајући њихове исказе. Одбрана остаје при ставовима који су изнети у тим поднесцима и позива веће да их размотри приликом доношења коначне одлуке.

176. /РЕДИГОВАНО/

СВЕДОЧЕЊА ИСТРАЖИТЕЉА ТУЖИЛАШТВА

177. У току суђења испитан је велики број сведока који су сведочили као истражитељи тужилаштва. У питању су сведочења и извештаји који су посебно припремљени за потребе извођења доказа у овом предмету и другим предметима пред Трибуналом. Чак и у случајевима да се чини да је приликом њихове израде испољен висок стандард објективности ови извештаји не би могли да послуже као једини основ за установљавање чињеница.

178. У току суђења своје исказе и/или извештаје је дало више истражитеља тужилаштва – сведок бр. 1 Жан Рене Руез, сведок бр. 2 Дин Манинг, сведок број 3 Томас BLASZCZYK, сведок бр. 4 Ерин Галагер, сведок бр. 5 Душан Јанц, и сведок број 6. Стефани Фриз. За два сведока тужилаштва одбрана такође сматра да припадају категорији сведока истражитеља тужилаштва (из разлога који ће касније бити изнети) – сведок бр. 7 Ричард Батлер, и сведок бр. 8 Ева Табу.

179. Истражитељи тужилаштва, и они који су запослени или су били запослени у тужилаштву, су сведочили о великим бројем тема које тужилаштво сматра кључним за доказивање своје тезе.

180. Прво, у питању су материјали који су посебно припремљени за потребе извођења доказа пред Трибуналом. Како је искристалисано становиште у јединственој пракси Међународног суда правде:

„Суд ће третирати са опрезом доказни материјал који је посебно припремљен за овај случај и такође материјале који поризилазе из једног извора. Суд ће дати предности доказима насталим у време спорних догађаја (contemporaneous evidence) који потичу од лица која имају директна сазнања.“¹⁴⁸

181. Истражитељи тужилаштва одговарајуће задатке добијају углавном од виших заступника тужилаштва и других заступника тужилаштва. Имају дужносту чувања професионалне тајне (које нису ослобођени ни за потребе сведочења), не могу

¹⁴⁸ *Application of the Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide (Bosnia and Herzegovina v. Serbia and Montenegro), Judgement of 26 February 2007, ICJ Reports 2007. Paragraph 231. и тамо наведену јуриспруденцију.*

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

иступати у јавности без одговарајуће дозволе одређеног органа тужилаштва трибунала, имају дужност заштите интереса тужилаштва и да координирају своје активности са тужилашвом. Поред тога њима није дозвољено да иступају у јавности осим уколико би има надлежни орган тужилаштва издао одговарајућу дозволу која би садржала и одређене инструкције о томе о чему је овлашћен да говори, и није могуће да даје изјаве које би се разликовале од „званичног става тужилаштва“¹⁴⁹

182. У праски трибунала, конкретно у предмету Тужилац против Милана Мартића, искристалисао се став да се ставовима, закључцима и анализама истражитеља Тужилаштва не може придати никаква тежина. Како је стакло претресно веће (а што није оспорено у жалбеном поступку):

„Дана 4, 5. и 9. маја 2006, Ари Керкканен, који је претходно био запослен у тужилаштву као аналитичар криминалистичких обавештајних података, сведочио је пред Претресним већем као сведок тужилаштва. Његова писмена изјава прихваћена је 19. априла 2006. у редигованој форми. Претресно веће подсећа да је Ари Керкканен био један од организатора и учесника неколико мисија тужилаштва у којима је вршен преглед архива, међу којима и Државног архива Републике Хрватске, у циљу прикупљања докумената о МУП САО Крајине и РСК. Претресно веће примећује да је Ари Керкканен и током свог сведочења и у својој писменој изјави о прикупљеним документима изложио ставове и извукао закључке из података које ти документи садрже, премда не поседује стручна знања у тој области, нити лична сазнања о тим подацима. У складу с тим, Претресно веће није придало никакву тежину таквим ставовима, закључцима и анализама Арија Керкканена.“¹⁵⁰

183. О извештајима и исказима Душана Јанца, Дина Манинга, Ричарда Батлера, Стефани Фриз, Еве Табо биће више речи касније.

¹⁴⁹ Душан Јанц, 22/04/2010, Т.1269-1271

¹⁵⁰ Тужилац против Милана Мартића, IT-95-11-T, Пресуда, 12 јун 2007. параграф 35.(усноте изостављене)

ИЗВЕШТАЈИ И ИСКАЗИ РИЧАРДА БАТЛЕРА

184. Сведок Ричард Батлер је сведочио 7, 8, 11, 12, 13, 14, 18, 19, 20, 21 јула, 22, 23, 24, 25, 29 и 31 августа 2011 годоне. У спис је уврштено неколико извештаја које је саставио за потребе тужилаштва и то П2470 (VRS Corps Command Responsibility Report with supporting documents, dated 5 April 2000), П2471 (Srebrenica Military Narrative – Operation “Krivaja 95” with supporting documents, dated 15 May 2000), П2472 (VRS Brigade Command Responsibility Report with supporting documents, dated 31 October 2002), П2473 (Srebrenica Military Narrative (Revised) – Operation “Krivaja 95” with supporting documents, dated 1 November 2002), П2474 (Report titled, Chapter 8 Analytical Addendum to Srebrenica Military Narrative (Revised) with supporting documents, dated 2003), П2475 (Report titled, "VRS Main Staff Command Responsibility Report", by Richard BUTLER)

185. Ричард Балтер је сведочио као експерт у више сребреничких предмета (Тужилац против Крстића, Тужилац протви Благојевића и Јокића, Тужилац против Поповића и осталих, Тужилац против Момчила Перишића.¹⁵¹) У предмету Тужилац против Толибра његови извештаји нису предочени нити обелодањени у складу са правилом 94бис . Ово је само један од разлога због ког се извештаји Ричарда Батлера не могу третирати као извештаји вештака. Теза одбране је да се извештаји и искази сведока Батлера треба третирати као извештаји и искази истражитеља тужилаштва. Ово поткрепљује чињеница да је Батлер укључен у тужиочев истражни тим за Сребреницу од самих почетака истраге, и имао је одговарајућу улогу приликом интервјуисања сведока и прикупљања других података,¹⁵² и вероватно и приликом формулисања основних теза тужилаштва. Као припадник тужилаштва Ричард Батлер има обавезу лојалности тужилаштву као и други истражитељи тужилатва.

186. У погледу образовања и војног искуства Ричарда Батлера, он је подофицир који располаже одређеним војним знањима, али не и у довољној мери да би се

¹⁵¹Ричард Батлер, 07/07/2011, Т.16274

¹⁵² Ричард Батлер

квалификовао као експерт, посебно не за питања која се тичу стратегијског значаја и стратегијских војних органа попут Главног Штаба ВРСа.¹⁵³ Наиме Сведок Батлер има искуства само у погледу „војно-обавештајне и аналитичке делатности као подршка тактичком и оперативном нивоу америчким војним командантима.“¹⁵⁴ Ово је можда један од разлога погрешног схватања улоге и одговорности официра ГШВРСа.

187. У адверсаријалном моделу поступка експерте именују, по правилу, странке у поступку. Када је реч о Ричарду Батлеру, као службеник Тужилаштва његов рад се није састојао у самој анализи прикупљених доказа већ и у настојањима да се до одређених доказа дође, и поткрепи или формулише теза тужилаштва. Стога се Ричард Батлер не може сматрати непристрасним експертом. Његова улога се може у потпуности уподобити оној који су имали Жан Рене Руеза, Душана Јанца и Дина Манинга. Стога се веће приликом утврђивања чињеница не треба ослањати на закључке и анализе Ричард Батлера.

188. Делатности и активности ГШВРСа су ван домашаја експертског знања г. Батлера.¹⁵⁵ Такође Ричард Батлер је дао и одређена тумачења прописа који су важили у ВРС-у и често тумачио на начин који је очигледно у настојању да поткрепи тезе о кривичној одговорности одређених лица. Такође, Ричард Батлер се упуштао и анализу прописа унутрашњег права који су важили у Републици Српској, наиме кривичног закона СФРЈ који је примењиван у Републици Српској (П16307), Смерница за кривично

¹⁵³ За природу ГШВРС као стратегијског органа види П2756 -Transcript of testimony of Novica SIMIC in Prosecutor v. Popovic, Case No. IT-05-88-T, dated 19, 20, 21 and 24 November 2008, T.28489:12-19. Међутим, Ричард Батлер у свом извештају (П2475, параграф 2.0) Главни Штаб ВРС квалификује као „највиши оперативни орган.“ Неразумевање стратешког значаја ГШВРС Батлер показује неразумевање односа на вишим нивоима руковођења и командовања. Наиме, како је објаснио генерал Новица Симић ГШВРС је стратешки орган док је Корпус орган на оперативном нивоу, бригада тактички ниво (Види П2756, Т.28489, Т.28506)

¹⁵⁴ П2469 (Updated CV of Richard BUTLER, dated 10 June 2011), стр.1

¹⁵⁵ Види Д291 (извод из извештаја Ричарда Батлера) у вези са исказом Миломира Савчића 23/06/2011, Т.15917-15923.

гоњење и других прописа. Његово тумачење ових документа је често веома проблематично и шпекулативно.

189. Посебно је неприхватљиво тумачење које је дао Батлер у погледу тога да ли је Толимир с обзиром на његову позицију у ГШВРС био командант,¹⁵⁶ питање одговорности за поступање према ратним заробљеницима,¹⁵⁷ и друга (у овом делу се не наводе сва погрешна становишта г. Батлера). Такође, његово схватање о ситуацији у којој се нашла ВРС у августу, септембру и октобру 1995 године је такве природе да је очигледно срачунато да се да било какво оправдање НАТО агресије на Републику Српску.¹⁵⁸ Посебно је проблематичан исказ г. Батлера о начину извештавања злочина на начин који није не-војнички.¹⁵⁹ Одбрана тврди да је извршење злочина невојнички чин и да се стога не може вршити на „војнички“ начин. Многи од исказа Р. Батлера су шпекулативни, и о некима од њих биће речи касније.

190. Одбрана напомиње да неистинит или нетачан податак није толико опасан колико комбиновање истинитих и неистинитих података у аргументацији која поприма облике шпекулације. Не дирајући у то да ли Батлер и лично верује у оно што је истако током суђења или написао у својим извештајима, одбрана сматра да се добар део његових становишта не може сматрати исправним и заснованим на чињеницама. Посебно његови извештаји су једностранни, и не узимају у обзир да су у сукобу учествују најмање две, а у Босни и Херцеговини и више међусобно зараћених страна.

191. Основни фокус извештаја Ричарда Батлера тиче се догађаја у Сребреници јула 1995 године. Основну полазну претпоставку у разматрањима Ричарда Батлера чини следеће његово становиште:

The -- the fact that a military has been ordered to carry out an unlawful order doesn't mean that they're going to carry it out in a nonmilitary manner. A military organisation is just that, it is an organisation. It operates along a defined structure and hierarchy. A commander is overall -- in any echelon the

¹⁵⁶ Ричард Батлер, 08/07/2011, Т.16312-16313 (О улози помоћника команданта ће бити више речи касније)

¹⁵⁷ Ричард Батлер, 08/07/2011, Т.16318-16326, Т.16336

¹⁵⁸ Ричард Батлер, 08/07/2011, Т.16333

¹⁵⁹ Ричард Батлер, 08/07/2011, Т.16371-16372

commander is ultimately responsible for the acts and omissions of his subordinates. A commander has to be advised what's going on because he is the one who has to give orders for various actions to take place. Historically in these past proceedings, commanders tend to try and put the blame for these acts on security officials, saying that they happened in complete isolation; and on the other hand, security officers tend to claim that the commanders are solely responsible. The truth in a military context is that everybody has to participate. A commander can no more organise this type of an unlawful activity without the role of the security function any more than he can do so without the assistance of his logistics commanders and staff officers in order to arrange transportation. Despite the involvement in unlawful acts, the people that he needs to involve are those military professionals who by training and by profession are responsible for making certain activities happen within a military organisation...¹⁶⁰

192. Оваква аргументација Ричарда Батлера је крајње шпекулативна природе, и не узима кључне елементе неопходне за установљавање одговорности. Она је заснована на тези о објективној одговорност, и умешаности свих и у контексту тезе тужилаштва о догађајима из јула 1995 године, о злочиначкој природи целокупне организације. Уз такву претпоставку, довољно је доказати да се неко налазио на одређеном положају и сматрати га кривично одговорним, односно учесником спровођења незаконитог наређења. Није потребно изводити доказе о томе да је планирање и извршење злочина по правилу тајно, и да се у то укључује што је мање људи могуће како се не би осујетио злочиначки циљ. Ово поготово у војсци чији су официри школовани да примењују правила ратног права. Као илустративни пример за своју аргументацију Батлер наводи да уколико је одређеној особи неопходно гориво ради извршења или прикривања противправног акта да он нема право једноставно да изврши реквизицију већ да мора да га добије од позадинског органа.¹⁶¹ Међутим, извесно је да позадинско орган не мора да зна за сврху коришћења горива, као ни друга лица која извршавају своје редовне задатке или за то време се налазе на извршењу других задатака. У организацији попут војске није разумно претпоставити да сви знају

¹⁶⁰ Ричард Батлер, 08/07/2011, 16371-16372

¹⁶¹ Ричард Батлер, 08/07/2011, Т.16371-16372

све. При томе укључени у злочине иако су обавезни да поштују ланац командовања од њега знатно одступају, будући да своје противправне радње по правилу желе да изврше прикривено како не би били изложени различитим врстама одговорности (по правилу кривичној одговорности и одговорности пред командантом). Ако је злочин планиран, он редовно прати одступање од уобичајеног тока ствари и ланца командовања, будући да је ланац командовања, онако какав је био у ВРСу формиран на начин који, у ситуацији када функционише онако како је прописано, обезбеђује примену правила ратног права.

193. Као илустративни пример неутемељене аргументације може се навести Батлерово тумачење тзв. одлуке о стратешким циљевима (П22), и непознавање основа рада Скупштине на чије наводне одлуке се позива, указује на његово настојање да сваки документ тумачи у сопственом контексту и без критичког преиспитивања своје позиције.¹⁶² Као вешт говорник једноставно прави шпекулише или своје ставове покрива исказима о непознавању одређених правила која не морају да буду предмет доказивања. Примера ради, коментаришући објављивање наводне одлуке о стратешким циљевима у Службеном гласнику, иако у записнику са Седнице скупштине нема ни речи о томе да је она усвојена, Батлер износи коментар: „I can't explain that, sir. The inner workings of the Republika Srpska Assembly and the legal processes behind them were not an area and are not an area of my expertise.“¹⁶³ Међутим у свом извештају (П2475. параграф 1.16), износи категоричке тврдње засноване на претпоставци да је Скупштина усвојила нешто што није усвојила, и из тога извлачи даље инференције.

194. Одбрана сматра да се у погледу Ричарда Батлера треба применити исти критеријум као и за остале истражитеље тужилаштва, будући да су једнострано, пристрасни и необјективни, и посебно припремљени за потребе суђења унутар канцеларије Тужилаштва. Његови закључци не представљају ништа више од позиције тужилаштва изречене посредством лица сведочи пред претресним већем.

¹⁶² Ричард Батлер, Т.16890-16892

¹⁶³ Ричард Батлер, 20/07/2011, Т.16891:8-10

ИСКАЗИ СВЕДОКА БОСАНСКИХ МУСЛИМАНА

195. У погледу исказа сведока босанских муслимана Суд приликом њихове оцене треба да испољи посебан опрез. Једна од особености њихових исказа је склоност ка претеривању, и склоност да дају исказ који је у координатама „званичне муслиманске политике“ у вези са Сребреницом, а посебно да прикажу, или да нагласе чињеницу да су Сребреница и Жепа биле зоне које су биле демилитаризоване, и поред јасних и непротивуречних доказа да енклаве Сребреница и Жепа, не само да нису биле демилитаризоване, већ су практично служиле као сигурно и безбедно упориште Армије БиХ. Овакви и слични проблеми нису ретки у пракси Трибунала. У предмету Тужилац притив Милутиновића и осталих претресно веће се суочило са сличним проблемом истакавши:

„The Trial Chamber detected a tendency for some witnesses to overstate or exaggerate the events of which they spoke and the impact or effects of these events. That is understandable where two opposing sides are set against each other in conflict and they continue to bear a measure of animosity towards one another. Whether exaggeration so taints evidence as to make it unreliable is a question of circumstances and degree. „¹⁶⁴

196. Посебна забринутост у вези са овим сведоцима произилази из тога да је већина њих склона претеривању и давању очигледно неистинитих и инеискрених исказа, попути исказа да су источне енклаве Сребреница и Жепа биле

¹⁶⁴ Тужилац протвив Милутиновића и осталих, Првостепена прасуда, параграф 53.

У параграфу 55 претресно веће које је пресудило у предмету Милутиновић и остали је изнело запажање да 55. „A number of Kosovo Albanian witnesses, living in areas where the Kosovo Liberation Army (“KLA”) had a presence and were widely known to be active, denied any knowledge of the KLA’s activity or even presence in the area. In some instances, even when confronted with apparently reliable material clearly indicating a basis for concluding that the witness must have known something of the KLA, the witness maintained the denial. This seemed to border upon the irrational.“

Са готово идентичним проблемом се суочава и Претресно веће које поступа у предмету Тужилац против Толимира.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

демилитаризоване (што је упркос недвосмисленим доказима да демилитаризација није била извршена и даље званична верзија). Информације, становишта и извештаји са суђења који су након догађаја у Сребреници и Жепи објављивани у јавности су такве природе да су утицале на муслимане па и сведоке (нарочито оне који су изгубили неког свог) да своје исказе прилагоде „званичној верзији догађаја.“

197. [REDIGOVANO].¹⁶⁵

198. Приликом оцене доказа у овом предмету, посебну пажњу треба посветити и документу који је усвојен у доказе коа доказни предмет одбране Д32, који је издала АБиХ команда 2. Корпуса – Одељење безбедности 10. 08. 1995 године, под рдним насловом:

„Изјаве бораца 28. дивизије“ а у коме се наводи да до тада прикупљене изјаве „садрже одређена сазнања која се у највећем делу тичу преласка групе бораца и цивила из Сребренице на слободну територију, а веома мало или готово никако не садрже чињенице које се тичу ратних злочина и злочина геноцида. По нашим усмеравајућим актима које сте добили, ко и по упутствима која су вам дата приликом предавања оджаног 03. 08. 1995 године у Дому бораца к-де 2. К било је потребно наведене изјаве узети на околности РЗ и ЗГ.“

199. Ова [REDIGOVANO] потичу од истог органа и откривају настојање да се пошто пото прикупе изјаве на „околности ратних злочина и злочина геноцида“ будући да је тада Команда 2. корпуса о томе имала веома мало доказа, једновремено спречавајући приступ новинарима и другим особама приступ лицима која су се борбом пробила кроз линије одбране ВРСа (пропадници колоне) У документима се помињу одговарајуће инструкције за које постоји сумња да се не тичу самоначина узимања изјава већ и шта конкретно те изјаве треба да садрже. Одбрана сматра да су органи безбедности 2К битно утицали на садржину тих изјава и да је врло вероватно да оне садрже и фабриковане податке. Већина сведока која су свеочила у овом предмету су такве изјаве дали релевантним органима МУПа и АБиХ .

200. Приликом разматрања изјава сведока босанских муслимана претресно веће треба да буде веома обазриво и да изрази екстремну опрезност. Наиме, како је

¹⁶⁵ /РЕДИГОВАНО/

констатовало претресно веће које је поступало у предмету Тужилац против Расима Делића:

„Тужилаштво износи да претресно веће треба да изрази „ескстремну опрезност“ када разматра сведочења сведока који су бивши припадници АБиХ. Оно тврди да њихова верзија догађаја ... може да представља „облик историјског ревизионизма“ будући да ови сведоци могу да имју мотив да поричу све што може да доведе у питање „искрености циља /АБиХ/ о очувању секуларне и мулти-етничке Босне“ и претресно веће је између осталог, заузело становиште да ће имати на уму ова разматрања приликом оцене кредибилитета ових сведока.¹⁶⁶ Одбрана такође напомиње да је велики број ових сведока у својим исказима користио реч „геноцид“ и своје исказе су настојали да моделирају на начин на који они схватају значење те речи.

201. Посебна разматрања у вези са овим доказима биће изнета касније, али одбрана сматра да претресно веће треба да примени посебан опрез кадгод разматра исказе сведока босанских Муслимана који су били учесници или непосредни сведоци догађаја из јула 1995 године. Само један од разлога у прилог томе је да су ови сведоци склони да негирају да су над Србима у Подрињу вршени стравични злочини (о чему веће има довољно докумената и што ће бити изнето касније у овом поднеску) а са друге стране да подржавају неосновану тезу о „цивилном статусу“ енлаве Сребреница и источном енклавама као демилитаризованим зонама.¹⁶⁷

¹⁶⁶ Д39- ICTY, The Prosecutr v. Rasim Delić, IT-04-83-T, Judgment of 15 September 2008, para 32. Vidi i: разлоге које је изнела одбрана у предмету Тужилац против Здравка Толимира: Одговор Здравка Толимира на захтев тужилаштва за уврштавање у спис писмених доказа уместо viva voce исказа у складу са правилом 92бис, други део – сведоци босански муслимани-, 15. јун 2009., параграфи 25-30, као и анализу сведочења појединих сведока чији искази су били предложени на основу правила 92бис.

¹⁶⁷ Примера ради: [РЕДИГОВАНО] Primera radi, svedok [РЕДИГОВАНО] je svedočio da je video gen. Mladića u vremenskom periodu kada on fizički nije mogao da bude na toj lokaciji T. Vidi pw-023, 22/03/2010T.776-777. Svedok Mevludin Orić je takođe dao lažan iskaz da je video predsednika R. Srpske R. Karadžića, Mevludin Orić, 25/03/2010, T.886. РЕДИГОВАНО

202. Посебну опрезност би требало испољити приликом оцене доказа свеока који су одбијали да сведоче док не реше боравишни статус у некој од држава (док не добију сталну боравишну дозволу и сл).¹⁶⁸ Ови сведоци имају снажан мотив да негирају своје учешће у оружаним снагама БиХ за време рата, посебно у подрињу које је било поприште масакра над српским становништвом (о чему ће више речи бити касније у овом поднеску)

203. Одбрана формулише ова општа разматрања из разлога што неће сваки поједнични исказ сведока босанских муслимана бити посебно анализиран. Анализа сведочења појединих сведока муслимана дата је и у Одговору Здравка Толимира на захев тужилаштва за уврштавање у спис писмених одказа уместо viva voce исказа у складу са правилом 92бис, Други Део – Сведоци босански Муслимани) од 15 јуна 1995 године и Одбрана остаје при ставовима који су изнети у том поднеску.

204. РЕДИГОВАНО¹⁶⁹

[РЕДИГОВАНО]¹⁷⁰, [РЕДИГОВАНО],¹⁷¹

[РЕДИГОВАНО].¹⁷² [РЕДИГОВАНО].¹⁷³ [РЕДИГОВАНО]¹⁷⁴ [РЕДИГОВАНО]¹⁷⁵

„[РЕДИГОВАНО]“

205. [РЕДИГОВАНО].¹⁷⁶

206. [РЕДИГОВАНО]¹⁷⁷

207. [REDIGOVANO]¹⁷⁸ [REDIGOVANO]¹⁷⁹

¹⁶⁸ РЕДИГОВАНО

¹⁶⁹ РЕДИГОВАНО

¹⁷⁰ РЕДИГОВАНО

¹⁷¹ РЕДИГОВАНО

¹⁷² РЕДИГОВАНО

¹⁷³ РЕДИГОВАНО

¹⁷⁴ РЕДИГОВАНО

¹⁷⁵ [РЕДИГОВАНО]

¹⁷⁶ РЕДИГОВАНО

¹⁷⁷ РЕДИГОВАНО

ПРЕСУЂЕНЕ ЧИЊЕНИЦЕ

208. 17. децембра 2009 године Претресно веће је донело „Одлуку по захтеву тужилаштва за формално примање на знање чињеница о којима је пресуђено, на основу правила 94(В)” /Одлука о пресуђеним чињеницама/ а којом је формално примљено на знање велики број чињеница. Ова одлука је донесена у раним фазама претресног поступка, са циљем, како се наводи у одлуци да се оствари експедитивност поступка. Одбрана се противила формалном пријему на знање ма које чињенице која је утврђена у предметима *Тужилац против Радислава Крстића* и *Тужилац против Видоја Благојевића и Јокића*.

209. Према праву које се искристалисало у јуриспруденцији трибунала, формалним пријемом на знање неке чињенице формира се претпоставка њене исправности, а страна која их је предложила је ослобођена дужности извођења доказа којима се оне подрупиру. Међутим, одлука о формалном пријему на знање неке чињенице губи своју сврху уколико је странка која је захтевала њен формални пријем на знање изводила доказе о датој чињеници. Одлука је донесена 17. децембра 2009 године, дакле пре почетка суђења. Одбрана подсећа да је Одлуком по захтеву одбране за улагање жалбе на одлуку по захтеву тужилаштва за формално примање на знање чињеница о којима је пресуђено,¹⁸⁰ одбијен захтев одбране.

210. У току суђења, и то извођења доказа тужилаштва, изведени су бројни докази који обухватају тичу тзв. пресуђених чињеница, и стога претресно веће не би требало да се на њих ослања приликом доношења коначне пресуде.

211. Готово све чињенице које су обухваћене Одлуком већа од 17. децембра 2009 године су, уствари, представљали предмет доказивања, и о њима су извођени

¹⁷⁸ РЕДИГОВАНО

¹⁷⁹ РЕДИГОВАНО

¹⁸⁰ Одлука претресног већа од 23 фебруара 2010, која је заведена на језику који оптужени разуме 01. марта 2010. године.

докази. Имајући у виду да је сврха пресуђених чињеница да страна која их је предложила о њима не изводи доказе (већ само странка која износи тврдњу да оне нису исправне) то је нестала и сврха формалног пријема на знање. О многим чињеницама, односно чињеничним тврдњама, које су формално примљене на знање извођени су докази у току поступка, и кадгод су пред претресно веће изведени докази, или чак већа количина доказа него у поступку који је резултирао пресудом на основу које су оне формално примљене на знање (пресуда претресних и жалбеног већа која су поступала у предметим Крстић и Благојевић и Јокић), сугестија одбране је да би претресно веће требало да се уздржи од ослањања на „пресуђене чињенице“. Становиште одбране је да би претресно веће требало да самостално изведе чињеничне закључке из доказа који се налазе у спису предмета, без ослањања на претпоставку исправности пресуђене чињенице. Одбрана сматра да у случајевима када су о чињеници које је веће формално примило на знање на основу правила 94(Б) Правилника извођени докази, формални пријем на знање не треба да служи као основ којим се поткрепљује теза да је дата чињеница доказана ван разумне сумње или да се њоме поткрепе докази из којих се не може ван разумне сумње извести закључак о постојњу дате чињенице.

212. Одлука о пресуђеним чињеницама и Одлука Већа од 23 фебруара 2010 године, међутим, имају шири значај. Одбрана подсећа да је Одлуком од 23 фебруара 2010 године Претресно веће закључило:

„**ИМАЈУЋИ У ВИДУ** да је Претресно вијеће тврдило у Побижаној одлуци да чињенице о којима је пресунено не смију упућивати на дјела, понашање или стање свијести оптуженог и да тамо гдје се неком предложеном чињеницом доказује суштина предмета, не би било у интересу правде да је формално прими на знање;

УЗИМАЈУЋИ У ОБЗИР, према томе, да Побижана одлука не укључује питање које би значајно могло да утјече на исход суђења;¹⁸¹

213. С обзиром на овај став Већа, разумно је закључити да ни једна од пресуђених чињеница не може да послужи као основ за извођење инференција (закључака) о кривичној одговорности оптуженог.

¹⁸¹ Фусноте изостављене.

214. Један од разлога одбијања захтева одбране да поднесе жалбу на одлуку од 17 децембра 2009 године је, како је истакнуто у одлуци већа од 23 фебруара 2010 године,

„имајући у виду да, како би се организовала потпуно ефикасна одбрана није на оптуженом да побије сваку поједину чињеницу презентирану током тужиоачевог извођења доказа.“¹⁸²

215. Одбрана је ове закључке претресног већа схватила као особене смернице које се не везују само за одлуку о пресуђеним чињеницама. Одбрана подсећа да су пресуђеним чињеницама обухваћене, наводне чињенице о стратешким циљевима (види пресуђену чињеницу бр 16), директиви 4 (пресуђена чињеница бр. 18), директиви 7 (пресуђена чињеница бр. 61) чињенице о успосављању „заштићених зона“ (26-48) , ситуација у Сребреници 1995 године (пресуђене чињенице 49, 52-54, 56, 58-59), чињенице о нападу на енклаву и њен пад (пресуђене чињенице 60-116), о „колони босанских Муслимана“ (пресуђене чињенице у опсегу од 117-126), о прегледу и структури Дринског кропуса (131-154), о састаницима у хотелу Фонтана (156-194), докази у вези са кривичним делима која се стављају на терет (пресуђене чињенице 195-348), операција поновног покопавања (349-432), затим о наводној операцији принудног уклањања становништва Сребренице (433-523), о клони босанских муслимана (524-558), затим о ситуационо условљеним убиствима (559-577), затим о наводним раширеним сазнањима о злочинима (578-585), и последицама злочина по заједници босанских Муслимана у Сребреници (586-594), о поузданости пресретнутих комуникација (595-604)

216. Одбрана је становишта да многе од пресуђених чињеница нису исправно утврђене у претходним предметима. О неким од њих биће више речи у наредним одељцима овог поднеска или у току излагања усмене речи.

217. Као принципијелно питање, Одбрана износи сугестију претресном већу да приликом доношења коначне пресуде преиспита сваку од пресуђених чињеница коју је формално примио на знање.

¹⁸² Одлуком по захтеву одбране за улагање жалбе на одлуку по захтеву тужилаштва за формално примање на знање чињеница о којима је пресуђено, 23. фебруар 2010.

БЕЛЕЖНИЦА ЗВОРНИЧКЕ БРИГАДЕ

218. Тужилаштво се ради установљавања чињеница и временског редоследа догађаја који се везују за пад Сребренице знатно ослања на Бележницу дежурног оперативног Зворничке бригаде. У доказима се налази целокупна бележница,¹⁸³ затим поједини њени делови,¹⁸⁴ као и двојезична верзија на којој су истражитељи тужилаштва уписали вероватне датуме уноса појединих података,¹⁸⁵ о чему је сведочила истражитељ тужилаштва Ерин Галагер.¹⁸⁶

219. Иако је један број сведока потврдио аутентичност својих уноса, и да је особи која је имала контролу над њом по окончању рата и у току припрема за суђење било у интересу да одређене уносе мења, допуњује и сл. наиме, проблем је двострук, први се састоји у континуитету надзора, а други у датумима који су уписани од стране Драгана Обреновића.

220. Одбрана сматра да датуми који су у бележници дежурног оперативног накнадно уписани се не могу сматрати увек исправним, као ни сви уноси за релевантан временски период. Како је исткла истражитељ тужилаштва Ерин Галагер:

„The only thing that the OTP has determined that has been added later has been the parts in pencil. It's been the dates in pencil and a couple of the notations of the duty officer that Dragan Obrenovic had stated to us that he had added in.“¹⁸⁷

221. Из појединих уноса је видљиво да датуми које је уписали истражитељи тужилаштва у двојезичној верзији (Zvornik Brigade Duty Officer Log Book - Teacher's

¹⁸³ Доказни предмет П14

¹⁸⁴ П943 Page from the Zvornik Brigade Duty Officer's Log Book - page dated 14 July 1995 (complete ERN 0293-5619-0293-5806), П946 (Page from the Zvornik Brigade Duty Officer's Log Book - page dated 14 July 1995 (complete ERN 0293-5619-0293-5806)

¹⁸⁵ П1459

¹⁸⁶ Erin Gallagher, 14/12/2010, T.8923-8958

¹⁸⁷ Erin Gallagher, 14/12/2010, T.8954:17-20

editionП1459) тужилаштво нису потпуно логични, и да се право време уписа не може утврдити са довољним степеном поузданости¹⁸⁸.

222. Одбрана сматра да ради установљавања чињеница, када год постоје други и поуздани докази о догађајима који могу да буду од интереса за претресно веће веће треба на њих да се ослони, а да ова бележница не може да послужи као једини основ за установљавање ма које чињенице. Поред тога, одбрана примећује да се у релевантним деловима ове бележнице нигде не спомиње име Здравка Толимира, те да она није релевантна за утврђивање дела, понашања и стања свести оптуженог.

ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ П125 И КОЛЕКЦИЈА ДОКУМЕНАТА „АТЛАНТИДА“

223. У току суђења знатна пажња је посвећена расправама о доказном предмету П125. О овом доказном предмету су сведочили његов наводни аутор – генреал Миломир Савчић, особа којој је наводно упућен пук. Зоран Малинић, затим Данко Гојковић, истражитељ Тужилаштва Томас Блашчек, експерт Кетрин Бар и Ричард Батлер. Како ће касније бити детаљније изнето, ни један од сведока који су наводно аутор и прималац овог документа (генерал, у релевантном врем. периоду пуковник Савчић и мајор Зоран Малинић нису могли да потврде аутентичност овог документа), и изнете су чињенице које указују на његову неаутентичност.

224. Иако овај документ не садржи ништа противправно, нити се може узети као основ за закључак о наводном доприносу Здравка Толимира УЗПу убијања, он је по својој форми и садржини такав да ствара основа за разуман закључак да није реч о аутентичном документу.

225. У овом делу поднеска позабавићено се једним другим питањем, а оно се тиче свежња у коме је документ нађен. У питању је колекција документа која је носила

¹⁸⁸ Види: Erin Gallagher, 14/12/2010, T.8956-8958

наслов „Атлантида.“ Свежањ документа је нађен у колекцији коју тужилаштво назива колекцијом Дринског корпуса. Истажитељ тужилаштва г. Блашчек је свеочио о чудним путевима којима се „кретала“ архиве Дринског корпуса, и указао да је „могуће да је неко могао да стави ма који свежањ или било који документ у ову колекцију због тога што“ тужилаштво над њом није имало контролу.¹⁸⁹ Ни један од сведока који су се појавили у судници није имао никаква сазнања о постојању посебне збирке или свежња документа под називом „Атлантида.“¹⁹⁰

226. Чињеница да је документ – доказни предмет П125 нађен у свежњу иначе аутентичних документа не може да послужи као аргумент у прилог његове аутентичности или неаутентичности.

ИЗВЕШТАЈ ВИКТОРА БЕЗРУЧЕНКА – ПАД ЖЕПЕ (ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ Д55)

227. У току суђења одбрана је предложила да се усвоји и усвојен је у спис извештај Виктора Безрученка, под насловом *Пад Жепе*.¹⁹¹ Виктор Брзрученко је израдио ову анализу (наратив са елементима анализе) као аналитичар упоштљен од стране Тужилаштва.¹⁹² Тужилаштво се није противило његовом уврштавању у спис.¹⁹³ Одбрана је у више наврата током суђења користила овај документ, и сматра да он представља коректну анализу на коју се Претресно веће може ослонити приликом утврђивања чињеница. Посебно, одбрана сматра да је цитирање документа који се помињу у овом извештају коректно, сваки документ на који се позвао Виктор Безрученко у свом извештају је аутентичан.

¹⁸⁹ Томас Блашчек, 09/07/2010, Т.3790

¹⁹⁰ Ђоко Раздољац, 30/11/2010, Т.8231, Блашчек, 08/07/2010, Т.3677, Сведок Данко Гојковић је 15/06/2010 и 16/06/2010, опсежно испитан о овој колекцији документа као и о документу П125,

¹⁹¹ Доказни предмет Д55

¹⁹² Види: Тужилац против Голимира, 29/06/2010, Т.3251:7-8

¹⁹³ Види: Тужилац против Голимира, 29/06/2010, Т.3251:24-25

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

228. Поред тога што се одбрана веома ослања на овај Извештај (Д55), с обзиром на његов садржај, да он није споран, да је установљено ауторство, поузданост и доказна снага приликом његовог прихватања у спис предмета (прихватања као доказног предмета) није постојала потреба да се предузимају друге мере у вези са овим извештајем попут позивања Виктора Безрученка као експерта или сведока одбране.

DEFENCE FINAL TRIAL BRIEF

ТРЕЋИ ДЕО ФОРЕНЗИЧКИ ДОКАЗИ

ПОУЗДАНОСТ ИЗВЕШТАЈА ЗАСНОВАНИХ НА ДНК АНАЛИЗАМА

229. Тужилаштво се приликом доказивања броја особа које су на различите начине изгубиле живот у вези са падом Сребренице ослања на табеле које су достављене од стране Међународне комисије за нестала лица (ICMP). Кључни сведок тужилаштва који је сведочио о овом извештајима је др. Томас Парсонс који је запослен у овој организацији.

230. Одбрана тврди да се извештаји о ДНК поклапању, односно као метод утврђивања чињеница не може корисити као једини метод. Одбрана своју тврдњу темељи на значају који традиционе антрополошке методе имају приликом идентификације посмртних остатака.

231. У више научних/истраживачких радова који су објављени од стране Америчке академије за форензичке науке истиче се да се приликом идентификације лица не могу заобићи традиционални антрополошки приступи. Реч је о радовима које су објавили припадници Међународне комисије за нестала лица. Примера ради, у чланку који је објавила А. В. Arloti и остали, под називом *The Influence of Large-Scale DNA Testing on the Traditional Anthropological Approach to Human Identification: The Experience in Bosnia and Herzegovina* наводи се, између осталог:

„One misconception regarding DNA-led identifications is that once a DNA match is made, than a positive identification automatically follows. This is far from true: it is imperative that traditional forensic scientist review the tentatively identified remains and related evidence to ensure that the match is valid.“¹⁹⁴

¹⁹⁴ П1994 (Ana Boza Arloti, PhD* Edwin E. Huffine, MS, and Richard J Harrington, PhD, International Commission on Missing Persons, Alipasina 45a, Sarajevo, Bosnia and Herzegovina, **The Influence of Large-Scale DNA Testing on the Traditional Anthropological Approach to Human Identification: The Experience in Bosnia and Herzegovina**)

232. У једном другом чланку који носи наслов „The Importance of Using Traditional Anthropological Methods in a DNA-Led Identification System“ наглашава се, између осталог, да је при коришћењу традиционалних антрополошких метода приликом идентификације великог броја несталих особа још увек „нужно прибегавање традиционалним антрополошким анализама,“¹⁹⁵:

„In Bosnia-Herzegovina, the International Commission on Missing Persons (ICMP) is using a large scale DNA-led system to identify approximately 30,000 individuals who went missing as a result of the conflict in the 1990's. This has led to a misconception, especially among laypersons, that a positive DNA match between a set of remains and his or her family members constitutes a positive identification of that individual. Unfortunately, due to various taphomic factors, such as scavenging, deliberate attempts to hide evidence and poor excavation methods, many of these remains are highly commingled.“¹⁹⁶

233. Идентификација одређене особе није дата самим ДНК налазом. Како је објаснио Т. Парсонс, Међународна комисија за нестала лица не издаје смртнице (death certificates) већ се оне издају на основу извештаја локалног патолога који је именован од надлежног суда, а посмртни остаци врате породици.¹⁹⁷ Уствари одбрана тврди да

¹⁹⁵ The goal of this presentation is to demonstrate, using several case studies, that even with the use of advanced DNA technology for the identification of large numbers of missing persons, traditional methods of anthropological analysis are still necessary“ Доказни предмет тужилаштва П1993, стр2. (H50, The Importance of Using Traditional Anthropological Methods in a DNA-Led Identification System, PROCEEDINGS of the American Academy of Forensic Sciences Laura N. Yazedjian MSc*, Rifat Kesetovic, MD, Ana Boza-Arloti, PhD and Zeljko Karan, MD, International Commission on Missing Persons, Alipasina 45a, Sarajevo, 71000, Bosnia-Herzegovina)

¹⁹⁶ Ibidem.

¹⁹⁷ „The ICMP also has a formal system of review for all DNA reports. Dr. Parsons testified that the ICMP does not issue death certificates; rather, local pathologists deal with this process. As such, a case is considered closed when the court-appointed pathologist by the Bosnian national authorities issues a death certificate and returns the remains to the family members.“Parsons, 10364:21-10365:1

надлежан државни орган (надлежан суд или матичар) издаје смртовницу на основу извештаја судски именованог патолога. Званичну потврду о смрти утврђује патолог који, како је истакао др Парсонс „узима у обзир ДНК извештај о поклапању“ (DNA matching report).¹⁹⁸ Другим речима, ДНК извештај се може сматрати само прелиминарним, а никако коначним налазом, а „веома значајна компонента идентификације је да се посмртни остаци предају породици.“¹⁹⁹

234. Иако сведок Парсонс, који ради за Међународну комисију за нестала лица говори о високом степену поузданости ДНК налаза, овај став се не може прихватити, барем не као веома поуздан, о чему сведоче научни чланци његових колега из Међународне комисије за нестала лица.

235. Како је истакао Парсонс „The ICMP does have influence over what it receives but does not always have control over what it receives...“²⁰⁰ The ICMP does have influence over what it receives but does not always have control over what it receives.“²⁰¹ Како је истакао исти сведок Међународна комисија за нестала лица делује по „слепом систему:“

„with regard the DNA typing process, we operate a completely objective and blind system. So the samples come to us without any information where they came from, who they may be related to, and that applies both to the bone samples as well as the blood samples. They are immediately stripped of any such identifiers.“²⁰²

236. Сведок др Парсонс је такође и сведочио да Међународна комисија з нестал лица нема обавезу у погледу контроле рада Федералне комисије у процесу прикупљања информација и идентификације несталих лица.²⁰³ Међународна комисија за нестала лица се само рутински информише о ископавањима гробница,²⁰⁴ посзанте су им

¹⁹⁸ Parsons, 25/02/2011, T.10471:17-25

¹⁹⁹ Парсонс, 25/02/2011, T.20-25

²⁰⁰ Парсонс, 24.02.2011, T.10383:25-103841

²⁰¹ Парсонс, 24/02/2011, T.10384:20-22

²⁰² Парсонс, 24/02/2011, T.10385

²⁰³ Парсонс, 25/02/2011, T.10413

²⁰⁴ П1936 (Транскрипт сведочења др. Парсонса у предмету Поповић и остали) T.20880:22-25

поједние информације о гробној локацији, али њихов „поступање сварно није зависно од информација које имају или немају и како је истакао сведок Парсонс:

„Honestly, I don't think that there is a lot of specific information that is frequently given to us.”²⁰⁵

237. Одређену тежину има и чињеница да Међународна комисија за нестала лица није била, ни на који начин, укључена у ексхумације масовних гробница у „раном периоду.”²⁰⁶

238. Одбрана има одређене сумње и у непристрасност и спољни утицај који се врши на Међунаордну комисију за нестала лица. Ико је Парсонс изнео тврдњу да је Међународна комисија за нестала лица независна агенција и независна од сваке владе, корпорације или спољњег утицаја,²⁰⁷ ова организација никоме не полаже рачуне, односно не постоји спољни орган који контролише њен рад, а ужива дипломатске привилегије и имунитете.²⁰⁸ Уживање дипломатских привилегија и имунитета на основу информација које је пружио др. Парсонс значи да ове организације не могу одговарати (сносити грађанску или упошљене личности кривичну одговорност или друге облике одговорности) за свој рад. Другим речима оне су изузете од надлежности како националних тако и међународних судова.

239. У погледу утврђивања идентитета особа и да ли се оне везују за пад Сребренице, подаци међународне комисије за нестала лица нису поуздани. Наиме, како је истакао др. Парсонс:

„we do not have a comprehensive investigative programme that would seek to reconcile the various lists or to further investigate in any definitive fashion the nature of that missing person's report as it comes to us from the families.”²⁰⁹

²⁰⁵ Parsons, 25/02/2011, T.10417:5-7

²⁰⁶ Парсонс, 25/02/2011, Т.10418

²⁰⁷ Парсонс, 24/02/2011, Т.10370

²⁰⁸ Парсонс, 24/02/2011Т.10370-371

²⁰⁹ Парсонс, 24/02/2011, Т.10422:16-23

240. Међународна комисија за нестала лица, нема обавезу нити врши упаривање својих података са подацима из других архива и спискова, на пример архива и спискова Армије Босне и Херцеговине.²¹⁰

241. Посао Међународне комисије за нестала лица је да врши ДНК анализу, али не, као је горе изнето, да званично утврђује смрт или идентитет неког лица. Са друге стране, подаци Међународне комисије за нестала лица у погледу датума и места нестанка неког лица су непоуздани. Наиме, сведок Парсонс је изнео да је готово немогуће разрешити питање пријављеног датума нестанка, те да различити чланови породице могу давати различите информације, будући да су одређену особу последњи пут виделе у различито време,²¹¹ те Међународна комисија за нестала лица ово сматра веома тешким да се разреши, и „не предузимају систематски напор“ да се ово питање реши. Подаци о времену и месту нестанка, како је истако Парсонс „нису критични у погледу примарног напора на идентификацији тих појединаца.“²¹²

242. Како је објаснио др. Парсонс, због конфузне природе догађаја који се везују за пад Сребренице те да је тешко доћи док конкретног датума и места нестанка Међународна комисија за нестала лица је одлучила да се утврде два номинална деноминације за то подручје.²¹³ Наиме, уместо стварних датума нестанка, одређују се номинални датуми, који у великој мери стварају конфузију приликом ослањања на документацију коју је доставила Међународна комисија за нестала лица.²¹⁴ Поред тога, тужилаштво није понудило у доказе нити су обелодањени, интервјуи са лицима која су укључена у пројекат идентификација, и која су пријавила место и време смрти.

243. Резултати рада Међународне комисије за нестала лица која су достављена не задовољавају услове поузданости, будући да их је немогуће проверити. Експертски извештај или списак који је састављен након актуелних догађаја чијем утврђивању намеравају да служе, поготово ако се ради о извештајима експертске природе, морају да буду проверљиви. Непроверљиве тврдње се не могу сматрати поузданим и

²¹⁰ Види Парсонс, 25/02/2011, Т.10426-10427

²¹¹ Парсонс, 25/02/2011, Т.10427-10428

²¹² Парсонс, 25/02/2011, Т.1027:20-22

²¹³ П1936, П1937, Т.20875:16-18

²¹⁴ Види Парсонс, 25/04/2011, Т.10433-10434

претресно веће се на њих не може ослонити приликом утврђивања релевантних чињеница. Наиме, ради контроле резултата ДНК анализа, како би се верификовала тачност ДНК извештаја неопходно је да су доступни електроферограми на основу којих се врши ДНК анализа односно покушај ДНК идентификације неког лица.²¹⁵

244. У процесу обелодањивања достављен је само ограничен број електроферограма²¹⁶ који се везују искључиво за један гробни локалитет. Ни један други електроферограм није обелодањен, што је с обзиром на обимност списка миноран број који онемогућава било какву проверу.

245. Одбрана тврди да је практично немогуће доћи до електроферограма на основу којих би се могли проверити исправност спискова Комисије за нестала лица, на које се тужилаштво и демографски експерти и истражитељи тужилаштва безрезервно ослањали. За обелодањивање таквих података неопходно је, како је истакао др. Парсонс да се прибави сагласност породица, односно особа које су дале своје ДНК узорке. Др Парсонс је још напоменуо „да знају за чињеницу да породице испољавају велику забринутост да пруже своје генетске профиле, њихове личне генетске информације, појединцима за које они сматрају да су умешани у смрт њихових чланова породице.“²¹⁷

246. Како је истакао др. Парсонс ДНК подаци „не пружају било какве информације које се тичу ... узрока и начина смрти.“²¹⁸

247. Из напред изнесених разлога, Одбрана тврди да су спискови Међународне комисије за нестала лица немају довољан степен поузданости како би се веће на њих

²¹⁵ Парсонс. 25/04/2011, Т.10443:17-22 „MR. TOLIMIR Q. Mr. Parsons, based on what we just said about the molecular structure, my next question would be: Does this mean that in order to verify the accuracy of a DNA report, it is necessary to have an electropherogram based on which the DNA analysis results were obtained? A. In order to do a full scientific technical analysis of the data, that would be correct.“

²¹⁶ Само електроферограми који се везују за гробни локалитет Бишина. 25/02/2011, Т.10451:22-24

²¹⁷ Парсонс, 25/04/2011, Т.10445:15-18

²¹⁸ Парсонс, 25/02/2011, Т.10435:14-15

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

ослонило приликом доношења коначних закључака. Поред тога, време смрти се не може утврдити путем ДНК анализе.²¹⁹

²¹⁹ Парсонс, 25/02/2011, Т.10472:4-6.

ИЗВЕШТАЈ ДУШАНА ЈАНЦА И ДИНА МАНИНГА

248. За потребе суђења истражитељ Тужилаштва Душан Јанц је припремио извештај под називом Истрага о Сребреници допуњени резиме форензичког доказног материјала –Ексхумација гробница и откривање површинских остатака у вези са Сребреницом и Жепом – Април 2010. Извештај је усвојен у спис као доказни предмет Д170. [REDIGOVANO]

249. Тужилаштво се очигледно веома ослања на овај извештај, док одбрана оспорава његову доказну снагу. Наиме, одбрана сматра да се претресно веће не може ослонити на овај извештај приликом утврђивања чињеница, већ као на извештај у ком се износи позиција тужилаштва која тек треба да буде поткрепљена другим доказима. .

250. Извештај Душана Јанца спада у категорију материјала који је посебно припремљен од стране тужилаштва (истражитеља тужилаштва) за потребе извођења доказа у предмету *Тужилац против Толимира*.²²⁰ Овим извештајем, ажурира се извештај истог истражитеља тужилаштва од 13. марта 2009 године, и извештаји Дина Манинга, такође истражитеља тужилаштва.

251. Извештај Душана Јанца није експертски извештај нити је приликом његовог обелодањивања слеђена процедура предвиђена правилом 94 бис (Б) Правилника о поступку и доказима. Ови извештаји спадају у групу оних који су посебно припремљени за потребе суђења и стога Трибунал треба да их постматра уз изузетну дозу опреза.

252. Иако извештај Душана Јанца по својој природи није експертски извештај (већ извештај истражитеља), он допуњује, односно ажурира, извештаје истражитеља тужилаштва Дина Манинга који су достављени у складу са процедуром према правилу 94 бис²²¹

²²⁰ Вероватно и других предмета који обухватају оптужбе у вези са Сребреницом и Жепом.

²²¹ и који су усвојени у доказе као доказни предмети П1915, П1916 П1825. Види П170 (Извештај Душана Јанца из априла 2010), стр.2

253. Питање статуса истражитеља Дина Манинга у току поступка није добило своје јасно разјашњење, иако су они прихваћени на основу правила 92бис Ц, указујући да се она односе на „питања која укључују методологију ексхумације масовних гробница и повезаност између примарних и секундарних гробница, као и на методе анализе које су користили тужилаштво и вјештаци²²².“

254. У сваком случају, непримерено је да се извештај једног истражитеља или вештака следи процедуру предвиђену чланом 94бис, а други не, већ се уврштава на списак по правилу 65тер и у доказе као и остала документа која немају природу експертског извештаја. Иако питање форме не треба да буде такво да замагли питање суштине, неколико додатних података говори о потреби да се Суд, приликом утврђивања чињеница, не ослања на извештај г. Душана Јанца (нити на извештаје који су му претходили и које овај извештај допуњује)

255. Ова питања свакако представљају питања за које ја примерено да се њима баве експерти (експерти за ДНК анализе, антрополози, патолози и лица сличне струке). Нити Дин Манинг нити Душан Јанц имају такве квалификације. Одбрана подсећа на критеријуме који се тичу квалификација експерата која је применило у случају одбијања да се уврсти у доказе експертски извештај Ратка Шкрибића.

256. ПРВО. Реч је о извештају истражитеља тужилаштва и стога приликом оцене доказне вредности ово извештаја (Д170, Д167), као и извештаја Дина Манинга, Суд треба да примени критеријум који се искристалисао у предмету Тужилац против Милана Мартића, како следи:

„Дана 4, 5. и 9. маја 2006, Ари Керкканен, који је претходно био запослен у тужилаштву као аналитичар криминалистичких обавештајних података, сведочио је пред Претресним већем као сведок тужилаштва. Његова писмена изјава прихваћена је 19. априла 2006. у редигованој форми. Претресно веће подсећа да је Ари Керкканен био један од организатора и учесника неколико мисија тужилаштва у којима је вршен преглед архива, међу којима и Државног архива Републике Хрватске, у циљу прикупљања докумената о МУП САО Крајине и РСК. Претресно веће примећује да је Ари Керкканен и током свог сведочења и у својој писменој изјави о прикупљеним документима изложио ставове и извукао закључке из

²²² Исто, параграф 133.

података које ти документи садрже, премда не поседује стручна знања у тој области, нити лична сазнања о тим подацима. У складу с тим, Претресно веће није придало никакву тежину таквим ставовима, закључцима и анализама Арија Керкканена.²²³

257. Истражитељи тужилаштва Душан Јанц и истражитељ тужилаштва Дина Манинг не поседују стручна знања о ДНК анализама, док су се бавили у својим извештајима мноштвом питања за која је неопходна ова анализа. Иако претресно веће може да саслуша њихве исказе, они се не могу сматрати извештајима на основу којих може извести закључке о чињеницама примењујући захтевани стандард доказивања. Они, онако како су презентовани, представљају, према становишту одбране, чињеничне тврдње тужилаштва које тек треба да буду поткрепљене другим кредибилним доказима и исказима вештака, стручном литературом и сл. Стога ставовима о, на пример везама између масовних гробница и др, који се заснивају на ДНК анализама судско веће не може да прида никакву тежину.

258. Друго је питање да ли су ови извештаји довољно поткрепљени. Они се баве конкретним чињеницама које, да би претресно веће могло да их установи треба да буду јасно установљене, односно поткрепљене. Извештаји Душана Јанца и Дина Манинга који се тичу ДНК анализа, и установљавањем наводних веза између масовних гробница нису довољно поткрепљени. Према критеријумима који се примењују пред овим трибуналом, а на које се Одбрана позвала још у претпретресној фази поступка²²⁴ извештај, да би веће могло на њега да се ослони мора да буде поуздан, а минимални критеријум поузданости извештаја се утврђује према довољности информација које су коришћене и доступношћу тих информација односно документа из којих се оне црпе. Тако је претресно веће, у складу са јединственом јуриспруденцијом трибунала, у случај *Тужилац против Стаништића и Симатовића* указало следеће:

²²³ Тужилац против Милана Мартића, ИТ-95-11-Т, Пресуда, 12 јун 2007. параграф 35.(усноте изостављене)

²²⁴ Види Обавештење Здравка Толимира на основу правила 94бис(Б)(и), 06. мај 2009 године.

„Извори морају бити јасно назначени и доступни како би се омогућило другој страни или претресном већу да провере или оспоре основе на којима вештак заснива своје закључке.“²²⁵

259. Исто веће је закључило да „у одсуству јасних референци или доступних извора“ претресно веће неће третирати такву изјаву као или извештај као мишљење вештака, него као лично мишљење сведока и у складу са тим ће одгавати доказе.²²⁶

260. Извори о информацијама о ДНК анализама, укључујући ту извештај, или фенограм, пристанак породице итд, не само да нису предочени у току суђења, већ уопште и нису били предмет обелодањивања, так да они не могу да послуже као основ за доношење поузданих закључака.

261. Одбрана у овом делу указује на разлоге неприхватљивости извештаја Дина Манинга, које је изнела у *Обавештењу Здравка Толимира на основу правила 94бис(Б)(iii) од 06 маја 2009 године*²²⁷ и остаје у целости при ставовима који су изнесени у том поднеску, и сматра да веће треба да их узме у разматрање приликом доношења коначне пресуде, односно приликом утврђивања степена њихове поузданости и доказне снаге. Оно што је у овим поднесцима речено о извештајима Дина Манинга једнако важи и за извештаје Душана Јанца.

²²⁵ Одлука у вези с поднеском тужилаштва с извештајима вештака Нене Тромп и Цхристиана Нилсена на основу правила 94бис, Тужилац против Станишића и Симатовића, ИТ-03-69-ПТ, 18. март 2008., пара. 6; Одлука по захтеву тужиоца за преиспитивање одлуке о прихватању извештаја проф. Радиновића, 21. феб. 2003, пара. 9

²²⁶ Одлука Станишић и Симатовић, пара.9.

²²⁷ параграфи 17-48

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ

ЧЕТВРТИ ДЕО

ТЕЗЕ О НАВОДНИМ РАЗМЕРАМА ЗЛОЧИНА- СРЕБЕНИЦА

ОПТУЖНИЦА

262. Тужилаштво у параграфу 9 Оптужници износи тврдњу да су снаге МУПа и ВРСа „до новембра 1995 године ... побиле више од 7.000 мушкараца и дечака из Сребренице.“ У параграфу 10 Оптужнице тужилаштво као временски оквир наводи период од 11 јула 1995 године до 01 Новембра 1991. године. Из овога се извлачи закључак да је теза тужилаштва да је више од 7000 особа погубљено управо у овом временском периоду. Иако тужилаштво не наводи конкретно за колико убистава терети Здравка Толимира, нити тврдња о више од 7.000 погубљених лежи у самој основи тужиочеве тезе о геноциду и удруживању ради вршења геноцида.

ТЕЗА ОДБРАНЕ

263. Теза Одбране је да је тужиочева тврдња да су ВРС и МУП након пада Сребреничке енклаве погубили више од 7000 мушкараца Муслимана није утемељена на кредибилним доказима.

264. У контексту овог предмета теза тужилаштва болује од низа недостатака, који се тичу пре свега тога што се не прави разлика између броја оних који су погубљени на противправан начин (стрелјани) и броја оних који су изгубили живот на неки други начин (у борби, извршили самоубиство или убијени у међусобним обрачунима муслимана).Поставља се питање броја оних који су живот изгубили у борбених дејстава у периоду до 11 јула 1995 године, као и број оних који су умрли у бази у поточарима или на другим местима, а о чијој судбини се готово ништа не зна или врло мало зна.

265. Одбрана сматра да докази који су изведени у овом предмету поткепљују тезу да се не може разумно утврдити да је у догађајима који се везују за пад Сребренице „убијено више од 7000“ особа, како се наводи у параграфу 9 Оптужнице. .

266. Озбиљна анализа онога што се дешавало у Јулу 1995 године не може да буде потпуна без детаљне истраге о броји оних који су изгубили живот на противправан начин, тако што су стрељани или погубљени по кратком поступку, и оних који су изгубили живот у току пробоја од Шушњара и Јаглића ка територији под контролом АБиХ (територији тузланско-подрињског округа, на различите начине, у борбама међусобним обрачунима, самоубиством и под дрругим неразјашњеним околностима. Извештаји вештака тужилаштва (пре свих Брунборга и Табо) не праве ову разлику смештајући их све у категорију „сребреничких жртава.“ У кривичном поступку, међутим, основно питање није само питање броја већ и околности под којима је једно лице изгубило живот ради утврђивања има ли у томе елемента кривичног дела. Спискови несталих и наводно несталих и идентификованих и наводно идентификованих не решавају ову дилему.

267. У току суђења предочен је обимна количина форензичког и демографског материјала. Међутим, форензички материјали се обично везују за ескхумације масовних гробница које је извршило Тужилаштво Трибунала, док форензичке доказе из гробница које су ескхумирале или наводно ескхумирале власти БиХ у највећем делу нису нашле своје место у спису предмета. Тужилаштво је извршило ескхумације у Сребреници и њеној околини у периоду од 1996. године до 2001. године, када је надлежност за ескхумације предата Влади БиХ.²²⁸ У поступку су сведочили само експерти који су вршили ескхумације у периоду од 1996 године до 2001 године, док су извештаји са неких дрругих гробних локалитета уврштени у спис преко истражитеља тужилаштва или уопште нису нашли своје место у спису предмета. Како се наводи у Извештају Х. Брунборга и Е Табо (П1776)

„не постоји концизан и истовремено исцрпан преглед статуса ескхумација и идентификација обављених у бившој Југославији, ко ни конкретно одних које су обављене у Сребреници, на чијем подручју је обављено дакело највише ескхумација. Информације о томе разбацане су између неколико организација....
/Институт за несталалица/ и /Државна комисија БиХ за тражење несталих лица/

²²⁸ Доказни предмет П1915- Updated Summary of Forensic Evidence Exhumation of Mass Graves, prepared by Dean MANNING, with Annex, dated 27 November 2007

сада раде на централној бази података о ексхумацијама и идентификацијама. Нажалост та база података још не постоји у употребљивом електронском формату.²²⁹“

268. У погледу демографских доказа, поднесено је мноштво сукцесивних извештаја експерта које је упустило тужилаштво -Хелга Брунборга и Еве Табо. У погледу извештаја вештака демографа одбрана је за сврхе израде завршног поднеска и изношења аргументације користила „Обједињени извештај о несталим лицима из Сребренице, укључујући извештај о напретку постигнутом у идентификовању жртава на основу ДНК од 09. априла 2009 године аутора х: Брунборг-а, Е. Таб-о и А. Хетланд-а.“ (доказни предмет П1776) [РЕДИГОВАНО]

269. Извори који су коришћени ради састављања спискова су извори- односно спискови Међународне комисије за нестала лица, Лекара без граница и Међународног комитета Црвеног крста.²³⁰ При томе ови се спискови међусобно разликују и став је одбране да се само њиховим комбиновањем не може доћи до поузданих података.

270. Као основа за израчунавање укупног броја особа чији се нестанак или смрт везује за догађаје из јула 1995 године, тужилаштво се знатно ослања на списак Међународне комисије за нестала лица. И Хелг Брунборг и Ева Табо у свом извештају из 2009 године наводе своје становиште да је Међународна комисија за нестала лица, без сумње најпоузданији извор података о ексхумираним и идентификованим лицима.²³¹ Међутим, Хелг Брунборг и Ева Табо занемарују начин на који је Међународна комисија за нестала лица долазила до података на основу којих је неку особу везало за Сребреницу, као и да су датуми и место нестанка номинално одређени, да изјаве или интервјуи са донаторима нису доступни.

271. Напред смо такође изнели становишта да ДНК метода не може да послужи као једина метода за утврђивање идентитета и да се ради добијања поузданих налаза мора комбиновати са традиционалним антрополошким методама. И Брунборг и Табо у свој извештају из 2009 године наводе:

²²⁹ Доказни предмет П1776, стр.46(Срп)

²³⁰ П1776 (Извештај Брунборг и остали, стр.2)

²³¹ П1776 (Извештај Брунборг-Табо, стр. 47 на српском.

„Чим се упаривањем утврди подударност, тај налаз се шаље патологу који, ако сматра да је он тачан потписује потврду о смрти.“²³²

272. Овај сматрамо неспоран исказ, поткрепљује закључак да сам ДНК налаз није поуздан, већ се он мора да буде потврђен од стране одговарајућег патолога. Нажалост, за израду списка несталих и идентификованих који је састављен у Демографском одсеку тужилаштва, нису коришћени извештаји патолога већ само подаци Међународне комисије за нестала лица.

273. О антрополошким методама који се користе приликом утврђивање минималног броја особа сведочио је експерт тужилаштва Барајбар²³³, који је и саставио засебан извештај „Calculation of the Minimal Number of Individuals Exhumed by the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia between 1996 and 2001, dated January 2004“²³⁴ Међутим, од тог начина утврђивања минималног броја особа се по свему судећи одустало. Како је истакао Дин Манинг у свом извештају из 2007 године:

"Раније се МКСЈ ослањао на антрополошку процену остатака, такозвани МБЛ или "минимални број лица." Минимални број лица је израчунаван на основу резултата антрополошког прегледа одређених костију, а коришћен је пошто су многа тела раскомандана приликом погубљења, првобитног закопавања и каснијег поновног закопавања. ДНК анализа људских остатака коју је извршила Међународна комисија за нестала лица даје много тачнији број лица у масовним гробницама. Резултати ове ДНК анализе се, стога, радије користе од раније коришћеног антрополошког МБРЛ."²³⁵

274. Имајући у виду потребу да се ДНК налази потврде и традиционалним антрополошким методама (као је горе објашњено) не могу се на основу самих непроверљивих извештаја Међународне комисије за нестала лица утврђивати број особа. Једини кредибилни докази, на основу којих би могли да се саставе спискови

²³² Доказни предмет П1776, стр. 47 на српском.

²³³ Хозе Пабло Барајбар, 03/11/2010

²³⁴ Доказни предмет П938.

²³⁵ Доказни предмет П1915- Updated Summary of Forensic Evidence Exhumation of Mass Graves, prepared by Dean MANNING, with Annex, dated 27 November 2007 Стр.3

идентификованих особа, били би судски акти (пресуде и решења) који се доносе на основу извештаја патолога или на основу изјава сведока.

*

275. Експерти тужилаштва нису користили војне евиденције погинулих војника и других особа које су повезане са АБиХ за састављање спискова несталих.²³⁶ Међутим, упаривањем спискова АБиХ са Споском тужилаштва износио је, као се наводи у Извештају Брунборг-Табо (П1776) 5.371 преклавање, што је чинило око 70% списка тужилаштва.²³⁷ При томе упаривање спискова АБиХ са списком Међународне комисије за нестала лица износи 3.437, што чини око 67% војних записа.²³⁸ Међутим, демографи тужилаштва спискове АБиХ не сматрају „посебно поузданим,“ будући да су „састављени за сврху *post mortem* пензија, тако да је пажња углавном поклањана томе да ли је лице преминуло.“²³⁹ Критеријуми које су ценили аутори извештаја су да узрок смрти није увек „јасно наведен“, да је за нестала лица навођено само „нестао“, да је „непоузданост датума смрти уочљива када се ти датуме путем унакрсних референци повежу са датумима у другим изворима“ итд. Одбрана сматра да је овај став неприхватљив, и да војна евиденција је по правилу веома прецизна иако поједини подаци могу недостајати.

276. Посебно је индикативно да демографи нису прихватили 220 случајева у којима је дошло до неподударања између датума смрти на списку тужилаштва и списку АБиХ. Једа од разлога који се наводи у прилог тезе о неприхватању да се тих 220 уписа сматра поузданим тај што је „Међународна комисија за нестала лица за 140 потврдила да су идентификовани и повезани са сребреничким гробницама (према ажурираном извештају из јула 2008).“ а да за 38 случајева који нису обухваћени ДНК

²³⁶ Види Доказни предмет Д1776, Додатак 3.6 (Записи из војне евиденције Армије БиХ о мртвим и несталим војницима и члановима осталог војног особља, стр. 60 на српском.

²³⁷ Доказни предмет П1776, стр. 100 на српском.

²³⁸ Ибидем.

²³⁹ Доказни предмет П1776, стр. 100-101 на српском. У фус ноти број 87 се наводи да се тврдња заснива на разговорима аутора (претпостављамо г. Брунборга или Е. Табо) са неколико лица у БиХмеђу којима је и Мирсад Токача.

идентификацијом није добило одговарајуће разјашњење од Министарства одбране БиХ.²⁴⁰

277. Становиште одбране је да приликом поређења спискова АБиХ са списком тужилаштва предност треба дати списку АБиХ будући да сама чињеница да се подаци из војне евиденције (без обзира на њену сврху вођења) не поклапају са подацима на пример Међународне комисије за нестала лица ствара разумну сумњу, па и више од разумне сумње, у исправности спискова Међународне комисије за нестала лица и списка тужилаштва. Ово поготово у кривичном поступку у коме се смрт одређеног лица мора утврдити ван разумне сумње.

278. Неподударане спискова АБиХ и спискова тужилаштва (приказани у табели 6.4 Извештаја Брунборг-Табо), дају основа за закључак да је у гробницама које се везују за Сребреницу (Козлук, Кравица, Лажете 2, Глогова 2, Чанчари 2, Липље 2, Хацићки пут 5, Чанчардски пут 12, Хацићки пут 6 (Снагово 1), Церска, Зелени Јадар 5, Брањев, Рабуници, итд) налазе лица која су нестала у друго време, током 1993 и 1994. године, а не у догађајима који се везују за пад Сребренице.

*

279. На чињеницу да се на гробним локалитетима могу наћи лица која су изгубила живот пре пада Сребренице и која су, штавише, претходно сахрањена на другом месту говори и решење Основног суда у Лукавцу²⁴¹ којим се Хуљић Суљо проглашава за умрлог. У решењу се наводи да је предлог за утврђење смрти поднела његова супруга, и наводи се да је „као припадник 28. Бртског батаљона погинуо дана 07.07.1995 године на коти Љубисављевићи“ што су потврдили сведоци Хасановић Мехудин и Османовић Мевлида ко и Омеровић Осман. У Решењу се наводи да је „његова јединица дана 07.07.1995 године у јутарњим сатима извела напад на непријатељску коту Љубисављевићи којом приликом је Хасић Суљо погинуо, те је исти сутрадан тј. 08.07.1995 године сахрањен на гробљу „Казани“.“ Даље се наводи да те чињенице произилазе „и из потврде о смрти број 07/02-216-22/50“ коју је издала команда 28. дивизије дана 19.03.1997 године, у којој је наведено где је Хуљић суљо погинуо.“

²⁴⁰ П1776, стр. 101-

²⁴¹ Д316 (Decision from the district court in Lukavac, No: R-276/97 dated 20 June 1997)

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

280. РЕДИГОВАНО ²⁴²

281. [РЕДИГОВАНО]²⁴³ [РЕДИГОВАНО]²⁴⁴ У току поступка, на основу исказа сведока PW-007 може се закључити да се наведени гробље “Казани“ налази на подручју Сребренице.²⁴⁵

282. Овај пример потврђује тезу да се у гробницама које се везују за Сребреницу налазе и лица која су настрадала у догађајима који се не могу везати за пад Сребренице.

*

283. У току суђења изведен је и доказ Општинског суда у Кладњу од 31.03.2011 у коме се констатује смрт Ахметовић Самира (син Шећана) а као дан и место смрти, на основу изјава подносиоца захтева за проглашење именованог лица за умрло и још два сведока утврдило да је нестао 15.03.1995 године, као припадник Армије БиХ у месту Жепа општина Рогатица.²⁴⁶ У списку Тужилаштва (доказни предмет П1777 Report titled, Srebrenica Missing; the 2009 Progress Report on the DNA-Based identification by ICMP, by Helge BRUNBORG, Ewa TABEAU and Arve HETLAND, dated 9 April 2009', стр. 13 у електронској судници) исто лице се наводи као нестало у у Поточарима 13.07 1995 године, и да је његова смрт потврђена. На списку тужилаштва није назначено да је лице идентификовано од стране Међународне комисије за нестала лица, али се наводи да је његова смрт потврђена и регистарски број код Међународног комитета Црвеног крста.

284. Одбрана сматра да је доказни предмет Д316 још један у низу доказа о непоузданости списка тужилаштва Трибунала. Овај доказни предмет такође указује и

²⁴² Експерт тужилаштва Ева Табо није прихватила чињенице изнете у Решењу Основног суда у Лукавици (Ева Табо, 01/09/2011, Т.17505-17513)

²⁴³ стр 5 у електронској судници.

²⁴⁴ [РЕДИГОВАНО]

²⁴⁵ „When we arrived in Srebrenica, there was a Bosniak there, and in Kazani near the graveyard, he was waiting there, and he offered accommodation.“ PW-007, Т.518

²⁴⁶ Д317 (Новим решењем од 25.05.1995 године Суд је исправио претходно Решење у погледу датума рођења.)

на непоузданост или недовољну поузданост спискова Међународног комитета Црвеног крста. Наиме, у образложењу се наводи да је подносилац предлога (мајка Ахметовић Самира) чула да је њен син, како се наводи у Решењу -„наводно страдао падом Сребренице, при преласку на слободну територију“. Одбрана сматра да је разуман закључак да је на основу ове информације она и пријавила случај Међународном комитету Црвеног крста. Међутим, у поступку утврђивања смрти пред Оштинским судом у Кладњу, два сведока, и то Муминовић Зурајет и Муминовић Мевлудин, су дали исказ као лица која су са Ахметовић Самиром била заједно у јединици (као припадници АБиХ), и на основу њихових изјава утврдио као датум смрти 15.03.1995 године.

285. Експерт Тужилаштва, Е. Табо није прихватила тезу да је релевантан упис у списку тужилаштва погрешан. Одбрана држи да је аргументација коју је том приликом изнела шпекулативне природе.²⁴⁷

*

286. Директор Истраживачко-документационог центра Сарајево Мирсад Токача је у Бања Луци, на предствљању „Босанског атласа злочина“ указао да је „највећи проблем у БХ перфидни монопол над информацијама“ и да је током истраживачког рада организације на чијем челу стоји пронађено „око 500 живих Сребреничана“ додавши „такође имамо податак да је нешто више од 7000 особа погинуло на том простору нису сви из Сребренице. Дакле ту има Власеничана, Зворничана, Браунчана, Вишеграђана, Рогатичана, о чему говори и податак да смо евидентирали 70 особа које су сахрањене у Меморијалном центру Поточари, а које нису страдале у Сребреници.“²⁴⁸

287. Тужилаштву трибунала нису достављени ови подаци због наводне техничких карактеристика базе података коју води Истраживачко документациони центар из Сарајева.²⁴⁹ На једном месту у извештају Хелга Брунборга и Еве Табо

²⁴⁷ Ева Табо, 01/09/2012, Т.17515-17519

²⁴⁸ Д38 24 (Hours Info- Tokaca: 'We have discovered 500 alive listed as missing')

²⁴⁹ „А. I did receive a list, but not of 500 but 240 people. I am aware of the discussion in the media in Bosnia and Herzegovina of the 500 potential survivors that Tokaca allegedly included in his database, the Bosnian Book of Dead. The OTP requested this list of 500 in

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

(П1776, фус-нота 87) по једном другом питању, (поузданости спискова АБиХ) истражитељи експерти тужилаштва су се ослонили на становиште Токаче. Одбрана изражава жаљење што ови подаци нису доступни ради утврђивања истине о Сребреници. Међутим, чињеница да је на десетине особа (Токача наводи 70) сахрањено у меморијалном центру Поточари а нису страдали у догађајима који се вазују за пад Сребренице, указује на манипулисање подацима у вези са бројем оних који су страдали након 11 јула 1995 године.

*

order to be able to cross-reference this list with our sources, that would be the Srebrenica list of missing persons. In response we received a letter in which Tokaca says that he's unable to provide the list of 500 because the 500, be it 500 or approximately 500, whatever, his database, he explained, is made in such a way that any record deleted from the database at some point cannot be recovered anymore. So he clarified that in the course of time possibly the -- his centre have identified, they did, 500 survivors of Srebrenica who were immediately excluded from the records of the database. In order to provide us with what he had and what was still available, he sent us a list of 240 names. And these 240 names he said were coming -- first of all, are not in the records of war victims in his database, but they are aware of these names at this stage still and this is why they are providing this. So these 240 names were provided to us. Interestingly it was claimed that these 240 names were established based on ICTY sources and even more interestingly based on the Demographic Unit sources.“ Ева Табо, 17/03/2011, Т.11452-11453

Тужилаштво се позвало на један чланак објављен на интернету у коме се износи наводни деманти обога што је рекао Токача о томе да је пронађено 500 живих сребреничана. Међутим, пажљивим читањем чланка на који се позива тужилаштво (П1370- Press article titled, “Denial regarding quotes of Mr Mirsad TOKACA regarding genocide victims in Srebrenica,” issued by the Research and Documentation Centre of Sarajevo, dated 21 April 2010, не демантује да је реченица „о 500 несталих особа које су пронађене живе“ није речена, већ да је истргнута из контекста. У првом параграфу се наводи да је истраживање којим је пронађено 500 живих сребреничана обављено у периоду од 2004 до 2007. Дманти у новинском чланку на који се позива тужилаштво није у складу са оним што је изнела госпођа Табо, а што јој је рекао Токача у вези са тих 500 особа.

288. Извештај Хелга, Еве Табо и Аве Хатланда (П1776) садржи и погрешне наводе о раду експерата Тужилаштва. Наиме, у овом извештају се изричио каже:

„Ми смо у свом трагању за преживелима из Сребренице систематски примењивали неколико приступа:

.....

..такође је увек засебно проверен сваки податак о преживелима из Сребренице који бисмо приметили у неком документу, извору податка, медијском извештају, књизи, извјештавању и изјави сведока (било да се ради о изјави или сведочењу датог лица) или на који би нам други скренули пажњу (укључујући како ужилаштво тако и одбрану) и дати случај би био искључен ако би било потвђено да је лице преживело²⁵⁰

289. Међутим, из изјаве експерта Еве Табо изгледа да произилази нешто друго. Наиме, на питање:

„ Does your Demographic Unit analyse all sources that could have some relevant information about the place, date, or manner of death? And does it also analyse testimony of the witnesses who appear in these proceedings?

A. Well, it would be an impossible task to analyse all the sources and all the testimonies. It is not feasible, simply. Well, we plan our reports according to what we think is the most appropriate and feasible, and we try to restrict ourselves in our work. We have certain goals we want to reach, and we select sources that allow us to do so.²⁵¹

290. Природу и циљ извештаја вештака демографа нажалост није у потпуности садржан у њиховим извештајима, већ у чланцима објављеним у часописома. У чланку који су објавили Хелг Брунборг, Х. Урдал и Т. Х. Лингштад, а који носи наслов „Обрачун геноцида: Колико је људи убијено у Сребреници?“, наводи се да је „питање

²⁵⁰ П1776, стр.89(српски)

²⁵¹ Ева Табо, 17/03/2011, Т.11492

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

за истраживање која су била смернице за демографски пројект Сребреница дефинисало је Тужилаштво овако:

Који је минималан број жртава из Сребренице које је ВРС побила након пада енклаве 11 јула 1995 године, које је могуће поименце идентифицирати

*Колико је поуздан тај списак*²⁵²

291. Експерт тужилаштва Ева Табо је негирала да је добила овакав задатак, истакла да Демографска јединица није испитивала узроне и начин смрти.²⁵³

292. Аутори наведеног чланка (међу којима је и Брунборг) као једно од кључних питања у судским поступцима су идентификовали питање „Који се број жртава мора утврдити да би се неко осудио за геноцид“²⁵⁴ посматрајући га у сасвим непримереном контексту изношења непоткрелењених тврдњи. Одбрана сматра да садржина овог чланка, који ће веће свакако узети у разматрање, указује који циљ су демографи тужилаштва хтели да постигну, а који је изражен на страни 3 тврдњом да „кључно постаје питање који се број жртава мора утврдити да би се неко осудио за геноцид.

293. Овај чланак такође указује да, опис догађаја који је у њему изложен у вези са Сребреницом, има настојање да све оне који су у догађајима у јулу 1995 године изгубили живот сврста у категорију жртава геноцида, и то на начин на који је то формулисано параграфом 9 Оптужнице.

294. Одбрана налази потребно да посебно напомене да се приликом утврђивања поузданости демографских (али и других доказа) може ослонити и на аргументацију

²⁵² Доказни предмет Д159., стр.4

²⁵³ Ева Табо, 17/03/2011, Т.11478

²⁵⁴ П159, стр. 3

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

која је изложена у веома аргументованом чланку Џонатона Рупера: „*Поигравање бројкама*“²⁵⁵

295. Из најмање горе изложених разлога одбрана сматра да извештаји вештака демографа нису поуздани, и да не могу да послуже као основ за утврђивање чињеница са довољним степеном извесности.

СТАНОВНИШТВО СРЕБРЕНИЦЕ

296. Предмет контроверзи у овом предмету је број становника Сребренице у периоду који је непостедно претходио нападу на енклаву и број становника Сребренице који је изашао на територију под контролом БиХ.

297. О броју становника Сребренице пре јула 1995 године, говоре два документа, један из 1994 године, и други из 1994 године, за које одбрана верује да су поуздани.

298. Према документу Председника Председништва Општине Сребреница, који је упућен Заводу за статистику БиХ у Сарајеву и Одељењу за статистику у Тузли и Окружном секретаријату за одбрану у Тузли од 11.01.1994. године да у Сребреници има укупно 37255 становника (9791+10756+16708), уз следећу напомену:

Тражене податке вам прилажемо за статистику које ви небисте требали давати на увид међународним организацијама јер ми са истим калкулишемо са бројем од 45.000 становника.

299. Према документу који је издат годину дана касније, јануара 1995 године, Општинског штаба цивилне заштите Сребреница даје се преглед укупног броја становника у Сребреници, и наводи број од 36.051. становника. У документу се такође наводи и структура становништва према местима одакле су расељена, полној и

²⁵⁵ Доказни предмет Д365 (Foreword and Chapter 4 taken from the Book titled 'Srebrenica Massacre' Evidence, Context, Politics)

старосној структури. У документу се наводи да је од укупног броја становника било 19.566 мушкараца, и они су подељени у старосне групације од 18-60 година (11495), до 18 година старости (6294) и преко 60 година старости (1577). У документу се такође наводе и подаци о броју погинулих припадника АБиХ (1489) и погинулих цивила за које се зна место и време погибије (654)²⁵⁶

300. Разлог због ког се са међународним организацијама калкулисало са „бројем од 45.000 становника.“ се сигурно скривао у настојањима Општинских власти да се обезбеде веће количине хуманитарне помоћи као и из пропагандних разлога.²⁵⁷

301. Од 1994 године до 1995 године постојала је тенденција смањења броја становника у енклавама Сребреница и Жепа, како због самовољних одлазака (које је АБиХ настојала да спречава) тако и због губитака у оружаним сукобима.²⁵⁸

302. Број становника у периоду од јануара 1995. године до јула 1995 године је могао да буде само мањи од броја који се наводи у документу, превасходно због илегалног напуштања енклаве. Наиме, „проблем напуштања енклаве“ постојао је још од проглашења Сребренице за „заштићену зону“²⁵⁹ чему се противила и Влада БиХ, у Сарајеву. АБиХ је безуспешно покушавала да спречи напуштање енклава. Дана 25. 05.1995 године Рамиз Бећировић (тада начелник Штаба 28. дивизије који је замењивао команданта Насера Орића) издао је наредбу о да се предузму мере „на спречавању припадника Армије и цивилних лица у намери да напусте д/з Сребренице и Жепе“²⁶⁰

²⁵⁶ Доказни предмет Д117 Report by Srebrenica Civilian Defence Municipal HQ re: demographic structure

²⁵⁷ Ратко Шкрбић, Т.18834-18835

²⁵⁸

²⁵⁹ Извештај генералног секретара Пад Сребренице, Доказни предмет Д112, параграф. 40

²⁶⁰ Доказни предмет Д61. 28 Division Command Str.pov. broj: 01-57/95 -Order – taking measures to prevent unauthorized departure from DMZ У документу се наводи да ће се „свако кршење наредбе од припадника Армије санкционисати по важећим прописима а за реализацију наредне чини одговорним команданте јединица. Види и доказни предмет Д100 RBiH Army R BiH Strictly conf. No: 08-13-75/95

303. Међутим, већ 21.06. 1995 године Рамиз Бећировић обавештава Комаду 2. Корпуса АБиХ о проблемима „одласка припаника АБиХ и цивилних лица из заштићене зона зона Сребренице и Жепе. У овом допису Бећировић наоди „Свим лицима која се жале на недостатак хране и због тога намеравају кренути са ових простора изналазили смо могућност и пружили помоћ у том смислу. Међутим у летњим месецима као да неки непознати талас једноставно прође кроз народ и наједном се створи еуфорија да је најбоље решење кренути ка Тузли због чега се цели простор буквално заталаса и велика већина народа је тада спремна за полазак. Такав случај се управо дешава ових дана.“²⁶¹

304. Након пробоја АБиХ из Сребренице и евакуације цивилног становништва вођена је евиденција пристиглих. У документу који носи наслов *Хроника догађаја пробоја 28 дивизије* од 27.07.1995 године²⁶², износе се прецизни подаци о броју пристиглих избеглица и једном броју војника који су се до тог дана пробали из окружења. Документ наводи на недвосмислен закључак да је вођена доста прецизна евиденција. Само 12. јула-13 јула на првидан евакуације у рејон је пристигло 22-23000 особа, а да је део становништва дошао преко Баљковице и Сапне. Општине су пријалвиле да је смештено укупно 29.336 лица (наводећи прецизне податке) те да се у камп шатору аеродрома Дубраве налази око 6000 лица.²⁶³ Већ 20.07 у строју 28. дивизије налазило се 2080 њених припадника који суангажовани ради извођења планских задатака,²⁶⁴ „тај број није обухватао број оних који су се налазили „на лечењу у болницама и војнољекарским установама,“

305. Према подацима из Билтена Генералштаба АБиХ – Управе војне службе безбедности, дана 16.07.1995 године „у раним вечерњим часовима, у *пробоју* главнине снага 28. дивизије на слободну територију пристигло је око 10. хиљада припадника ове дивизије. Онај пробој потпомагале су јединице 24 дивизије, које су према четничким линијама у рејону Баљковице (шири рејон Мемићи Незук) извршиле јако контранапад

²⁶¹ Доказни предмет Д144 ВиН Army, 28 division Command, no.01-132/95, report, type signed by Bechirovic Ramiz

²⁶² Доказни предмет Д171.

²⁶³ Доказни предмет Д171, стр. 4

²⁶⁴ Доказни предмет Д171, стр. 6

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

и око 17.00 часова спојиле се са јединицама 28. дивизије.²⁶⁵ Овај број, по природи ствари, није обухватао око 700 припадника АБиХ који су се упутилика Жепи.

306. 04. августа, Штаб Сектора североисток обавестио је да се у зони налази око 35.632 особе, од тога у колективним центрима 9749, у колективним центрима а 17.383 у приватном смештају, те око 6.500 хиљада особа.²⁶⁶

307. Уколико се од броја становника који су били у Сребреници (не у јулу већ у јануару 1995. године) одузме број оних о којима је податке имала Светска здравствена организација, теза од 7.000 убијених (стрељаних) је једноставно неодржива.

308. При томе податке са којима је располагао Сектор североисток, Светска Здравствена организација и локалне општине се може сматрати поуздним. Једина процена је око броја оних који су се налазили на аеродрому Дубраве. Међутим, и ова процена се може сматрати поузданом будући да Светска здравствена организација у засбној табели приказује, прилично прецизно „превалентност најчешћих оболења међу љусима из Сребренице који су смештени у ваздухопловној бази,²⁶⁷ затим њихово здравствено стање.²⁶⁸

ПРИРОДА ПРОБОЈА

309. Пробој је једна од најтежих и најкомпликованијих војних операција. Пробој који је вршила 28 дивизија из Сребренице има карактеристике класичног пробоја. Према једном правилу које се примењивало у ВРСу пробој је одређен на следећи начин:

„Пробој из окружења може се вршити на једном или више праваца ка властитим снагама, било у правцу фронта или ПЗИ. Припреме за пробој почињу од

²⁶⁵ Доказни предмет Д346.

²⁶⁶ Светска здравствена организација је 29/07/95 известила о томе да се на подручју Тузланско подрињског кантона налази укупно 34.341 особа.

²⁶⁷ П2873, стр.7

²⁶⁸ П3837, стр. 8

момента окружења, односно са почетком борбе у окружењу. Пробој се изводи, начелно, ноћу и у условима ограничене видљивости и у садејству са снагама које дејствују споља. Време и правац пробоја, ако није регулисано наређењем претпостављеног старешине одређује командант бригаде. У повољној ситуацији (непотпуно окружење, погодно земљиште, ноћ и уопште ограничена видљивост. Извлачење из окружења може се извести и без борбе - на више правца, по мањим деловима и уз помоћ јединица ван окружене просторије.

Борбени распоред за пробој, начелно, има снаге за пробој, резерву и снаге за заштиту.²⁶⁹

310. Пробој 28 дивизије је организован на класичан начин, у складу са правилним војне доктрине што произилази како из исказа сведока, тако и из докумената Армине БиХ, у којима се војна операција коју је АБиХ вршила из енклаве назива изричио квалификује као пробој.

311. Примера ради, према изјави Мевлудина Орића

"Svi vojno sposobni muškarci, uključujući i lokalne komandante Armije BiH u Srebrenici, okupili su se u selu Šušnjari. Razgovarali smo o tome šta bismo trebali uraditi pošto bi nas mogli pobiti ako odemo sa konvojem žena i djece. Čuo sam kako nam je komandant Armije BiH u Srebrenici, Ramiz Bećirović, naredio da formiramo kolonu i krenemo prema Tuzli. Bećirović je naredio naoružanim vojnicima Armije BiH da idu na čelu i na začelju kolone, kako bi pružili neku vrstu zaštite".²⁷⁰

312. Команда 2.К је дала хронологију пробоја, и то од момента када су се снаге 28. дивизије нашле у окружењу – односно од момента напада до до 26. јула 1995 године.²⁷¹

²⁶⁹ Д148. JNA Manual from 1984 - Brigade Rules (for Infantry, Motorized, Naval, Hill, Mountain and Light brigades)

²⁷⁰ Цитирано према, Шкрбић, Сребреница и Жепска (експертски извештај), стр. 65 (доказни предмет Д367)

²⁷¹ Доказни предмет Д171.

313. О снази и опасности која је долазила од колоне која се пробијала од Шушњара и Јаглића у правцу Тузле говори и податак да је командант ГШВРС наредио да се предузму мере обезбеђења будући да је према инфомацијама са којима су располагали у то време оружане снаге које се пробијају кроз шуме налазе у непосредној близини позадинског командног места. На основу те информације, они који су се налазили на позадинском командном месту су морали сами да организују одбрану будући да је 65 заштитини пук није имао довољно јединица за заштиту позадинског командног места.²⁷² Како је објаснио Петар Шкрбић: „The forces that broke through these roads from Srebrenica and Zepa in the direction of Olovo and Kladanj, these forces had to pass through the forest through Romanija and Han Pijesak itself. And for a stretch of the road, they had to pass through the area above Vlasenica.”²⁷³

314. Пробој који је вршила 28. дивизија из Сребренице карактеришу најмање две ствари, прва да је пробој био успешан (у војничком смислу будући да су се јединице 28 дивизије спојиле са јединицама 2к Корпуса ААБиХ, и друга да је у току пробоја погинуо веома велики број особа, како у борбеним дејствима, тако и од мина, у међусобним обрачунима и другим ситуацијама.

315. Генералштаб АБиХ је у акту који носи наслов „Информрација о ситуацији у Сребреници“ од 16.07.1995 године известио:

316. „Јединице 28. дКоВ се под борбом извлаче из Сребренице. Јединице 28. дКов су остале компактне. На привремено запоседнутој територији нижу успехе, У борбама наносе велике губитне агресору. До сада имају 6 заробљених четника (живих). Јединице 28 дКоВ су се спојиле са убаченим јединицама 2. Корпуса. Заједничким снагама настављају са борбом на ПЗТ. Ускоро се очекује потпун спој са овим јединицама. Воде се активности да се експлоатише успех јединица у пробоју.”²⁷⁴

317. Међутим, у току ове операције АБиХ је претрпела велике губитке у људству. Изјаве пропадника колоне се слажу у томе да је у околини био јако велики број оних који су на различите начине изгубили живот. Процене о броју оних кој су

²⁷² Петар Шкрбић, 31/01/2012, Т.18607

²⁷³ Петар Шкрбић, 31/01/2012, Т.18607:15-18

²⁷⁴ Д155, стр.3

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

погинули у колони се креће око 3.000 особа. У извештају Генералног секретара Пад Сребренице, наводи се:

„Мушкарци са којима је обављен разговор су проценили да је од оних 12.000 до 15.000 мушкараца који су кренули у колони, највише њих 3.000 погинуло у борби против ВРС или у преласку преко минских поља, док се неутврђен број предао ВРС.“²⁷⁵

Изјаве сведока припадника колоне говоре у прилог тога да је у колони на различите начине, а највише од гранатирања колоне, изгубило живот око 3000 људи.²⁷⁶

²⁷⁵ Доказни предмет Д122 - Извештај генералног секретара Пад Сребренице, пара 387

²⁷⁶ . „Енвер нам је у даљем разговору истакао да је приликом изласка 285 и 282 бригаде, негде око 10,00 часова истог дана четничка пара формација отворила је јаку артиљериску паљбу по преосталим бригадама и цивилном становништву које се затекло у Буљину, гдје је по његовој процени убијено око 100 војника и цивила. Гранатирање је вршено из пача, патова прага, зоље и тромблони. Након извршеног гранатирања четници су опколили преостале тражећи да се предају, што је један већи дио и ућинио, али Енвер није могао истаћи колики је број оних који су се предали, с обзиром да је он са једном групом од око 150 успио се извући из обрућа и наставити пут ка Јадру, потом Коњевић Пољу и Церској“ /RBiH, MUP, SDB Sector, Tuzla, Official Note related to informative conversation with Avdic EnverД268 стр.1 на српскоми стр.2 на енг./

. У близини Каменице, а прије прелаза асфалтног пута К.поље -Н.Касаба код места Калдрмица, на колону је отворена ватра из прага, артиљериског, пешадиског оружја са свих страна. Четници су на неким местима били веома близу по чему сам закључио да смо опкољени. Након што смо се организовали пружили смо отпор и отворили уски пролаз у обручу, кроз који је прошла већина људи. Од последице четничког напада погинуло је по мојој процени око 1000 људи, а више стотина рањених RBiH, MUP, SDB Sector, Tuzla, Official Note related to informative conversation with Alic HasanД269 стр.2 на српскоми стр.2 на енг.,

У близини Каменице, а прије прелаза асфалтног пута К.поље -Н.Касаба код места Калдрмица, на колону је отворена ватра из прага, артиљериског, пешадиског оружја са свих страна. Четници су на неким местима били веома близу по чему сам закључио да

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

318. [РЕДИГОВАНО] ²⁷⁷ [REDIGOVANO] :

”

[РЕДИГОВАНО]

смо опкољени. Након што смо се организовали . пружили смо отпор и отворили уски пролаз у обручу, кроз који је прошла већина људи. Од последице четничког напада погинуло је по мојој процени око 1000 људи, а више стотина рањених .Д270 (BiH, AID Sector Tuzla, Record of Statement of Halilovic Suljo)

Д271. Међутим негде ака 21 сат пало је једно дрво, након чега је отворена ватра из пешадиског наоружања, ПАМ-ова и ПАТ – ова, тако да је завладао општи хаос међу народом. Пуцњава је трајала око 15 минута, након чега је све утихнуло и према мојој процени ту је погинуло око 1000 људи. Ми смо се вратили да извућемо рањенике али од лешева се готово није могло ни проћи (BiH, AID Sector Tuzla, Record of Statement of Ramic Sado) ПВ-008.A.So since the attack was ongoing, the whole time, when the ambush began, there was shelling and shooting the whole time, the wounded were falling constantly, moaning, there were dead people. After the shelling stopped in the morning, after that night, I could see five or six people dead around me. Some of them I knew by name. We were below one hill. When we crossed that hill during the day, after we began to surrender, then going past the dead I could see how many there were, because we we passing by dead people. There was some 300 [Realtime transcript read in error "500"] to 500, in my estimate . ПВ-008 14/12/2010 T.8899:12-20

ПВ 015.40 to 50 wounded persons were carried from Jaglici to the first ambush at Kamenica in the evening, and maybe a dozen people were killed.I said that but it may not have been recorded . ПВ-015 26/04/2010 T.1376:12-14

ПВ-017.It's important to say here for the Trial Chamber that this route actually meant a lot of people were killed on the way because of this minefield, as they crossed the minefield, and there were also ambushes on the hills around it. And the route actually led along a small river, so that it was very easy for the Serb soldiers to actually set ambushes around. ПВ-017 18/03/2010 T.712 :9-14

²⁷⁷ /РЕДИГОВАНО/

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

[РЕДИГОВАНО]

РЕДИГОВАНО

«278

319. Оптужница не садржи оптужбу која се тиче људских губитака колоне која је вршила пробој.

DEFENCE FINAL TRIAL BRIEF

ПЕТИ ДЕО - ПРИРОДА СУКОБА И КОНТЕКСТ

РЕГУЛИСАЊЕ ПОЛОЖАЈА ЦИВИЛНОГ СТАНОВНИШТВА

1. Природа оружаног сукоба на подручју бивше Југославије била је особена. Сукоб који је постојао на територији БиХ био је једна врста грађанског рата која је неизбежно погађала цивилно становништво, поготово. Предмет преговора и разговора, поготово током 1992 и 1993 године, је било питање изналажења начина побољшања положаја цивилног становништва. Добар репрезент таквих настојања представљају Препоруке у вези са трагичним положајем цивилног становништва у Босни и Херцеговини, које су усвојиле на састанцима од 30 септембра и 01 октобра 1992, године организованом по позиву Међународног комитета црвеног крста, а на коме су присуствовали г Трнка (као представник Алије Изетбеговића, који је у акту наведен као председник БиХ) г. Калинић (као представник Радована Карацића), г Ћорић (као представник г. Бобана) и још три учесника.²⁷⁹ Састанком је председавао г. Тери Гермонд, у својству главног делегата МКЦК за Европу и посматрачи из Савезне Републике Југославије, Хрватске, и директор регионалне канцеларије за Европу Високог комесаријата за избеглице.²⁸⁰

2. Усвојене препоруке тичу се положаја цивилног становништва на територији БиХ, потврђујући начела забране дискриминације и „подсећајући да присуство цивилног становништва не сме употребљавати за то да се одређена подручја заштите од војних сукоба“ потписници документа су усвојили неколицину препорука које се тичу положаја цивила и њиховог права да привремено напусте одређену територију, потребе да им се омогући одлазак у оквиру организованог трансфера под међународним надзором, гаранције онима који привремено напусте територију, право на међународну помоћ.

²⁷⁹ Доказни предмете Д537

²⁸⁰

ЕЛЕМЕНТИ КОНТЕКСТА (1991-1994)

320. Одбрана на самом почетку напомиње да је релативно мало доказа изведено у току суђења о догађајима који су претходили временском периоду који обухвата оптужница а који се тичу природе сукоба на подручју некадашње Југославије. Практично период од 4 године рата једноставно је немогуће приказати у неколико параграфа који би одсликавали праву природу тог оружаног сукоба. Са друге стране, тужилаштво у првом делу оптужнице, у параграфима 3-8 под називом „чињенични контекст“ селективно наводи неколико чињеница и из њих изводи закључак о злочиначким намерама Републике Српске и Војске Републике Српске што је тврдња која нема, нити може имати своје утемељење. Она посебно нема своје утемељење у поступцима који треба да се баве питањем индивидуалне кривичне одговорности и у којима се елементи контекста морају везивати за оптуженог и његову улогу у рату.

321. Овде ћемо сумарно приказати само неке од елементе контекста које Претресно веће треба да има у виду приликом доношења коначне пресуде. Многе од ових информација се налазе у доказима, извесни елементи контекста ће наћи своје место у другим деловима овог поднеска, или ће бити изнети током изношења завршне речи, већ према теми која се у њима буде обрађивала.

322. У периоду који је обухваћен параграфима 3-8 оптужнице на подручју данашње Босне и Херцеговине постојао је по свему специфичан оружани сукоб, короз који је имао позамашну историјску позадину, и кроз који се преламало мноштво супротстављених интереса. О елементима природе овог сукоба и о његовом развоју можда најбоље сведоче обавештајне информације којима је располагао ГШВРС, а које је прикупио Сектор за обавештајно-безбедносне послове ГШВРСна чијем је челу био Здравко Толимир²⁸¹. Поједине податке о контексту сукова, мада веома селективно, и често углавном уз прикривање праве улоге појединих организација износе се и у

²⁸¹ /РЕДИГОВАНО/

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

Извештају Генералног секретара „Пад Сребренице”.²⁸² Такође и неке друге студије, које се налазе у доказима могу послужити ради установљавања елемента контекста догађаја у вези са Сребреницом и Жепом јула 1995, као што су студија Cees Wiebs, *Intelligence and War in Bosnia, 1992 -1995*²⁸³

323. Оптужном, као и одлуком о пресуђеним чињеницама покренута су и нека питања везана за почетак оружаног сукоба и његов развој. Подаци који се наводе у наредним параграфима се ни у ком случају не могу сматрати исцрпним навођењем елемената контекста.

324. Поред тога, ни један аргумент, чињеница или закључак се не могу схватити као *tu quoque* одбрана, већ као елементи које треба узети у разматрање у разматрање приликом извођења закључака и доношења одлуке о кривици или невиности.

325. У уводнику студије Масакр у Сребреници – докази, контекст, политика, Филип Корвин, у јулу месецу 1995 године највиши цивилни званичник Уједињених нација у Босни и Херцеговини истиче:

Једанаестог јула 1995 . град Сребреница пао је у руке Армије босанских Срба. У то време био сам највиши цивилни званичник Уједињених нација у Босни и Херцеговини. Ову трагедију сам коментарисао у својој књизи Сумњиви мандат. Осим тога, критиковао сам нетачне извештаје у међународној штампи, не само о овом догађају већ и о ратовима у бившој Југославији (1992-1995) уопште. Изрекао сам жељу да је тебало да буде, и да мира бити, више равнотеже у представљању онога што се догодило

²⁸² Д122, Report of the Secretary-General pursuant to General Assembly resolution 53/35 - The Fall of Srebrenica

²⁸³ Д222,

у Сребреници и читавој бившој Југославији – ако желимо да учимо из својих искустава.²⁸⁴

326. Почетак кризе на подручју бивше Југославије, везује се, мада су корени далеко дубљи, обично за убрзање насилног распа Социјалистичке Федеративне Републике Југославије²⁸⁵, када су СР Хрватска и СР Словеније прогласиле независност (25 јуна 1991). Проглашење независности је био генератор сукоба, што је приметио и тадашњи генерални секретар УНa Перез Декуељар истакавши да би:

„преурањено и селективно признавање могло да прошири постојећи сукоб и долије гориво на експлозивну ситуацију, нарочито у Босни и Херцеговини“²⁸⁶

327. Као последица признања Хрватске, велики део Срба на подручју Хрватске је у тој сецесионистичкој републици имао статус националне мањине, иако је пре признања представљао конститутиван народ и био настањен на знатном делу територије. Послеца политике које су водиле поједине западне земље (пре свега САД, поједине земље тадашње Европске заједнице, исламске земље и Хрватска је та да је готово целокупно Српско становништво из Хрватске и делова који су се налазили под контролом БХ владе у Сарајеву или протерано или убијено.

328. Филип Корвин исправно запажа када каже „Распад Југославије био је у супротности са последњим југословенским уставом (1974) који је давао право на самоопредељење за шест конститутивних нација (Хрвати, Македонци, Црногорци, Муслимани, Срби и Словенци) уз захев да се све нације сложе како би распад федералне државе био легалан“²⁸⁷

329. Скупштина БиХ је на седници од 15 октобра 1991 године, супротно тада важећем Уставу, донела декларацију о суверености. На предлог Бадинтерове комисије одржан је референдум „о независности БиХ“ 29. фебруара и 01. марта на коме српско

²⁸⁴ Доказни предмет Д365 – Масакр у Сребреници – докази, контекст, политика.

²⁸⁵ Увод Филипа Корвина (поднаслов Насилни распад Југославије)

²⁸⁶ Д122, у коме се наводи (Ц/23280) параграф. 10

²⁸⁷ Увод Филипа Корвина (поднаслов Насилни распад Југославије)

становништво није узело учешћа, а од Муслимана и Хрвата изашло је свега 63%, чиме није испуњен уставни услов за 2/3 изаших, што није сметало Банидетеровој комисији да лажно извести Савет безбедности УН како су сви у БиХ изашло на гласање и да је изгласана „независност.“²⁸⁸ Након тога, 03. марта 1992 године декларацију о независности.

330. Српско становништво је у Р Хрватској и БиХ прокламацијама независности од конститутивног народа претворено у „обесправљену етничку групу.“²⁸⁹ Како истиче Корвин:

„Неким народима дозвољавамо да чувају историјско сећање. Дозвољавамо јеврејском народу да памти холокауст. И треба да га памте. Била је то страшна трагедија. Али српском народу не дозвољавамо да памти масакре у Другом светском рату. које су над њим извршили нацисти и њихове босанске и хрватске слуге. То не значи да су сви Хрвати или Бошњаци били сарадници нациста. али хрватски усташки режим, који је укључивао и Босну – јесте. И зашто Срби не би били сумњичави и бесни када им је одједном речено да ће велики делови њиховог народа постати мањина у новим државама и које ће водити њихове убице из Другог светског рата.? Посебо зато што их нико није ни питао! „²⁹⁰

331. Прогласом од 04 априла 1992 године²⁹¹, наредбом председништва РБиХ проглашена је општа мобилизација. Ово је период пре формирања ВРС-а. „08. априла, проглашено је стање ратне опасности, док а 12 априла, Алија Изетбеговић даје директиву Главног штаба ТО о општем нападу на касарне ЈНА.“²⁹² Ове акције су спроведене уз изразито велики степен бруталности.²⁹³ Општа мобилизација је посебним актом проглашена, између осталог, и од стране председника Ратног председништва у општини Сребреница, којом је наређено да се „Одмах /изврши/ општа

²⁸⁸ Д122, стр. 4

²⁸⁹ Д212, стр. 2

²⁹⁰ Увод Филипа Корвина (поднаслов Насилни распад Југославије)

²⁹¹ Д212, стр. 1и 2

²⁹² Д212, ст.4

²⁹³ Види Петар Салапура, Т.13639-13700, Д234.

мобилизација свих способних грађана од 16 до 60 година ради укључивања у јединице ТО, станице јавне безбедности, јединице ЦЗ и за радну обавезу...“²⁹⁴

332. Нити су Хрватска нити Босна и Херцеговина испуњавале услове за признање независности,²⁹⁵ и на једном и на другом подручју влада која добила признање није имала ефективну контролу над знатним деловима територије, а у Босни и Херцеговини ни над већим делом територије. И поред тога, Босна и Херцеговина је призната од стране Европске заједнице 6. априла, а од стране Сједињених Америчких Држава 7 априла 1992 године.²⁹⁶

333. Организовано и систематско наоружавање Муслимана у БиХ почиње веома рано, још 1991 године.²⁹⁷ Међутим, оружана формација под називом Армија Босне и Херцеговине, званично је основана 15 априла 1992 године, и била је сачињена од више елемента, „јединица територијалне одбране, полицијских снага, паравојних јединица и криминалних елемента.“²⁹⁸ Канали снабдевања оружјем су ишли углавном преко Хрватске.²⁹⁹

334. Југословенска Народна Армија се повукла из БиХ 10 маја 1992 године. Последња формирана оружана формација на подручју БиХ је Војска Републике Српске. О стварању и развоју ВРСа у периоду од 1992 до 1995 године, говори Манојло

²⁹⁴ Наредбу је потписао председник Ратног председништва Хајрудин Авдић.

[РЕДИГОВАНО]

²⁹⁵ Д122, пара 10.

²⁹⁶ Д122, пара 15.

²⁹⁷ Види, Д77 –Миливоје Иванишевић, Хроника нашег гробља стр. 2 и 3 у електронској судници.

²⁹⁸ П122, параграф 17.

²⁹⁹ „ До априла 1993. године, кад су избиле борбе између Бошњака и Хрвата, АРБиХ успела је да преко Хрватске обезбеди ограничену количину војних средстава од страних помагача. Хрвати, који су сачињавали 17% становништва, доминирали су у ХВО. И та војска се састојала од јединица територијалне одбране, полицијских снага, паравојних јединица и неких познатијих криминалаца. Међутим, за разлику од АРБиХ, ХВО је уживао подршку Републике Хрватске, која му је давала разне врсте подршке.“П122, пара. 17.

Миловановић, који је као сведок тужилаштва сведочио 17, 18 и 19 маја 2011 године, у чланку под називом „Стварање и развој Војске Републике Српске у току одбрамбено отаџбинског рата 1992-1995. године.“ У уводном делу овог чланка се истиче:

„Одлуком Народне скупштине РС од 12 маја /1992/ када је било очито да су друге двије националне заједнице у БиХ (Муслимани и Хрвати) формирали своје војске, приступило се формирању Војске Српске Републике БиХ. Непотпуно (криње) Предсједништво СФРЈ, 08 маја 1992 године доноси одлуку да се преостали делови ЈНА повуку са простора БиХ до 19 маја, иако је раније договорено да остану за пет народних година – до 1997 и да једнако штите сва три народа, док се не постигну политичка решења. Одлика је извршена до 20 маја исте године. Незаптићени Срби, морали су организовати своју војску, јер нису имали другу заштиту. На 19-ом заседању Народне скупштине РС, од 12 августа 1992. година, Српска Република БиХ мења име у Република Српска, што захтева и промену имена Војсе, која се од тада, па до њеног укидања (31. децембра 2005), зове Војска Републике Српске (ВРС)“³⁰⁰

335. Рат који је се водио на посторима претходне Југославије, 1991 године, „био је опомена српском народу у БиХ да следи наставак погрома из периода 1941-1945 године. Подржана спољним факторима, преовладала је политичка искључивост. Словенија и Хрватска, а затим муслиманско-хрватска коалиција у БиХ почели су грађански рат у Југославији.“³⁰¹ Слутње генералног секретара УН, да би „преурањено и селективно признавање могло да прошири постојећи сукоб и долије гориво на експлозивну ситуацију, нарочито у Босни и Херцеговини,“³⁰² су се обистиниле, и након отцепљења Словеније и Хрватске, а касније и Македоније, муслиманско и хрватско руководство је одустало од тражења мирног решења за живот у заједничкој држави и одлучило се, супротно вољи српског народа које је чинило око 31% укупног

³⁰⁰ Манојло Миловановић, Стварање и развој Војске Републике Српске у току одбрамбеног отаџбинског рата у БиХ 1992-1995. (Д261, стр1)

³⁰¹ Д261, стр.1

³⁰² Д122, у коме се наводи (Ц/23280)параграф. 10

становништва БиХ, „за независност по сваку цену укључујући и рат до ког су довели“³⁰³

336. Од свог формирања па практично до укидања 2005 године, ВРС је против себе имала не само оружане формације Муслимана и Хрвата, већ и НАТО. Муслимани су још 1992 године отпочели са етничким чишћењем српских села и насеобина, док Србе проглашавају „четницима“ и „агресорима“ и те термине користе и у званичним документима.

337. У току 1992-1995 године српско становништво је широм БиХ било изложено масакрима и прогонима. Извесни докази о тим масакрима над српским становништвом, посебно у рејону подриња налазе се у доказима. Оне означавају слике ужаса којим је то становништво било изложено и над којим су чињена незапамћена зверства.

338. У наоружавању Муслимана у подрињу учествовале су и верске вође. Примера ради, „верски службеник, хоџа, Муниб, ефендија, Ахметовић из Власенице, пред органима Министарства за унутрашње послове БиХ, у овој поштини дао изјаву 24.04. 1992 године, да је још од почетка године ангажован у набавци оружја које је делио или продавао муслиманима из села са подручја првенствено власеничке и милићке, али и других општина. У време давања изјаве пред службеним лицима муслиманске и српске стране, његова активност је трајала око 4 месеца“³⁰⁴ Канали снабдевања оружјем су били бројни.³⁰⁵

339. Негде у то време Кризни штаб муслиманске СДА Братунца, како се наводи у студији Миливоја Иваништевића, *Хроника нашег гробља*, доноси „неку врсту прогласа“ у коме се каже:

„Максимално радити на томе да остваримо своју државност, не одазивати се на мобилизације и слање младића у ЈНА, све строго радити у тајности и мислити да нас неће задесити оно што је задесило Хрватску; разрадити појачано осматрање војних објеката и објеката који су значајни овде би велику улогу могли одиграти наши људи који раде у милицији, је они имају право зауставити

³⁰³ Д212, стр. 1

³⁰⁴ Д74, стр. 4

³⁰⁵ Д74, стр.5

сваког сумњивог, изврпити легитимисање, претрес и одузимање пронађеног оружја, које би послужило за наоружавање нашег народа; направити план уништавања кључних објеката или пак његовог заузимања, тетаљно разрадити блокаду цестовних комуникација, направити списак муслиманских изрода које треба одмах ликвидирати пре него што све ово почне, јер они би нам много отежали остварење наших планова“³⁰⁶

340. У Подрињу, у општинама Сребреница, Братунац, Милићи, Власеница и др., из учешће већег броја норужаних лица на удару су се прво нашли „углавном беспомоћни мањи засеоци у мешовитим селима потом сасвим усамљена српска села у муслиманском окружењу и тек на крају компактна српска подручја“³⁰⁷ Како се наводи у Хроници нашег гробља:

Етничко чишћење српских територија општина Братунац, Милићи, Сребреница и Скелани муслимани су започели нападом на мале засеоке Гниона у сребреничкој општини и Бљечева (6. маја, на Ђурђевдан) у братуначкој и Метаљка (2. јуна 1992) У општини Милићи, Потом су уследили напади на остала села (Рупово Брдо.л,озница, Ратковици, Брезани, Загони, Кмјици, Магашици, Језестица, Подравање, итд,) у том походу на српска насеља муслимани су опустошили све што су затекли и из дана у дан су ширили своју територију. Срби су се стално повлачили и након само шест месеци ове етничке ивназије у свом поседу су држали свега десетак села. За то време муслимани су запосели преко тридесет етнички чисто српских села и све засеоке у мешовитим заједницама (око седамдесет). Међутим, тиме још није досегнут врхунац етничког чишћења ових простора.“

У јануару 1993 године (на Божић и наредних десетак дана) и последња српска подручја, као што су Кравица и Скелани са околним селима, постали су жртве беспомоћних напада, спаљивања и уништавања. Тиме је муслиманска агресија достигла своје максималне домете на овим подрињским подручјима. У свом поседу

³⁰⁶ Д74, стр. 5

³⁰⁷ Д74, стр.7

су држали скоро све осим малог појаса поред Дрине и седишта српских општина Милићи, Скелани и Братунац.³⁰⁸

341. Срби су се из саме Сребренице масовно и панично иселили 9. маја 1992 године, поневши са собом „само оно што су на брзину могли да покупе“³⁰⁹

342. Хронику напада на небрањена или слабо брањена српска села и насеобине изнео детаљно је Миливоје Иваништевић у студији „Хронијка нашег гробља,“ детаљно наводећи датуме напада, понегде и опис напада, као и спискове лица која су настрадала у тим местима, као и идентификоване непосредне починиоце ових злочина. Многе од српских жртава су убијене на најсвирепији начин, спаљивањем, сечењем стомака, одсецањем главе ударцима тупим предметима, гажењем и клањем.³¹⁰ У нападима су се истицале војни команданти Сребренице Насер Орић, Зулфо Турсуновић и остали.³¹¹ Ове нападе пратило је и пустошење. Како наводи Иванишевић, од приближно 8000 српских домаћинстава, без имовине је остало њих око 5400 или 68%.³¹²

343. Наводе из књиге Миливоја Иванишевића о злочинима који су извршени над српским народом у Подрињу поткрепљују и видео и документарни докази који су

³⁰⁸ Д74, стр. 7 види, на пример и Момир Николић, 12/04/2011, Т.12680 „the well-known Kravica Christmas attack of January 7th, 1993? A. I think you misunderstood me about that answer I gave to the Presiding Judge. I said, "For example," and then I mentioned the attack on Kravica, so I wasn't speaking about a specific attack on Kravica. And for you present in the courtroom here, the attack of the 7th of January may be the most prominent, and I know about it, but I was just citing an example, saying in case of attack or attacks on villages such as Kravica. And in 1992, there were about 30 attacks of that kind. So I wasn't talking specifically about the attack on Kravica of the 7th of January, 1993.”

³⁰⁹ Д74, стр.7

³¹⁰ Д74 стр. 14

³¹¹ Д74 стр.7-14. Види и П1098 који је идентичан са П1626 (List of War Criminals Known to VRS Who committed crimes in Bratunac, Vlasenica, Milici and Skelani Municipalities, dated 12 July 1995)

³¹² Д74, стр.24

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

уврштени у спис током суђења, као и изјаве сведока³¹³. Међу тим доказима су и следећи: /РЕДИДОВАНО/. О злочинима и њиховој монструозној природи сведочи и низ видео снимака који су усвојени у спис као доказни предмети Тужилаштва P02734-„Video clips of crimes in Pobrđe, Zagoni (aftermath)“, Video clips of massacre at Rogosija (aftermath), Attack on Skelani 16.01.1993 (aftermath), Attack on Bjelovac, Sikići (aftermath).

344. Један од, многобројних примера зверсатава којима су били изложени Срби у Подрињу изнео је сведок Божо Момчиловић. У његовој изјави се каже:

„...био сам у Кравици на Божић 7 јануара 1993 када су муслимани напали моје село. Мој отац није хтео да се повуче са колоном избеглица и напусти своје огњиште. Нашао сам га 17 марта исте године када је село ослобођено. Лежао је мртав испред куће са одсеченом главом која је била бачена крај једне оградe у близини. Његова кућа ко и све остале куће у селу су биле уништене.“³¹⁴

345. Сведок је изнео своја сазнања истакавши и, између осталог следеће:

Q. Can you tell us, please, if there were any attacks on other Serbian villages in the environs of Srebrenica in 1992, 1993, and 1994 that you are aware of?

„In 1993, when Kravica was torched there was also Skelani, which was then also attacked on the 16th and the 17th. So except for Bratunac, all the villages had been attacked and destroyed by mid-March except for Bratunac.

³¹³ Види посебно сведочења Боже Момчиловића и сведока PW-063

³¹⁴ Д160 (Изјава Боже Момчиловића) стр. 2

Please, could you describe to the Trial Chamber when the Muslim attack occurred on Kravica, on which occasion your father was killed?

A. The 7th of January, 1993, and then the war actions began in May.

A. It was all completely destroyed, all the houses, the barns. Only two persons were captured, an elderly man in his 60s and a woman older than that. Later they were exchanged. An army soldier was captured. He was killed in Srebrenica and he was found after Srebrenica was liberated. Some 38 people were killed and that was the number of those killed at that Christmas attack.“ Божо Момчиловић, Т.9804-9805

Q. Thank you. So who destroyed them and what year was this in? You said that all the Serbian villages had been destroyed?

Q. Could you please repeat for the transcript who attacked the other villages after the 7th of January 1993? Which villages were destroyed in 1993 by the Muslims? Thank you.

A. Under the command of their commander, Naser Oric, from the centre which was located in Srebrenica, villages along the Drina were burned; these were Fakovici, Bjelovac, Skelani. That was in one day. All the surrounding smaller villages in the area of Bratunac, Srebrenica, the entire Kravica in 1993. Then there was some other villages from May to August that were destroyed. So by mid-May, Bratunac was the only village that had not fallen in that area where we were. And perhaps a couple of other villages along the Drina.³¹⁵

346. Сведок PW-063 је, говорећи о злочинима над српским становништвом у подрињским општинама истако:

„All Serb villages in the territory of the Bratunac municipality were destroyed and torched. All of them. It was only the town that remained whereas all the villages were destroyed except for this very small area down by the Drina where the Muslims could not -- that the Muslims could not get to because they would have to go through town in order to reach that area, but all the other Serb villages were torched and destroyed.”³¹⁶

347. Сведок PW-063 је посведочио о масакрима током 1992 и 1993 године, на име о „трагичној ситуацији у Бјеловцу када је током једног дана убијено 109 особа. Од тога, 90% су били цивили. У Јануару у Кравилцам на Божић, убијено је 60 особа. Била је и друга ситуација у Бјеловцу када је убијено око 30 особа, а онда у Паковцима 25, на територији Сребреница то су била најозбиљнија масовна убиства.³¹⁷“

³¹⁵ Божо Момчиловић, 14/02/2011, Види Т.9802-9805, Види такође и Т.9807-9808

³¹⁶ PW-063, 19/10/2010, 6503:7-13

³¹⁷ /РЕДИГОВАНО/(PW-063, 19/10/2010, 6500-6502)

348. Слична судбина је задесила српско становништво у местима која би окупирале Муслиманске снаге. Примера ради, како је сведочио сведок Марко Милошевић,³¹⁸ из општине Кладањ је протерано целокупно српско становништво, а места у којима су живели и целокупна њихова имовина девастирана. Становништво, ненаоружани цивили и старци, које не би побего из места са територије општине Кладањ би било заробљено и држано у Ступарима³¹⁹ Дешавало се да оно бивају смештени у кампове и држани там неко време док не би били размењени.

349. Укратко, како је изјавио сведок PW-065:

“Будући да су српска села на територији општине Сребреница спаљена стопроцентно, целокупна српска популација и Сребренице је била у Братунцу и сви Срби из општине Братунац из спаљених села били су у градру Братунцу. Град који је пре рата имао око 7000 становника тада мора да је имао око 12.000.”³²⁰

350. И након што је Сребреница и Жепа прглашени за заштићене и демилитаризоване зоне из њих су се стално изводили напади,³²¹ о чему ће бити више речи касније у делу о разлозима и природи напада на Сребреницу и Жепу.

351. Муслиманска пропаганда против Срба водила се на више фронтова, док су у међународној заједници уживали статус жртве. Међутим, изложеност српског становништва најмонструознијим зверствима готово и да се није разговарало.

352. Тужилаштво је у току испитивања сведока Шкрбића изнело следеће своје стновиште:

³¹⁸ Марко Милошевић, 08/10/2010

³¹⁹ Види Марко Милошевић, 08/10/2010, Т.2375-2378

³²⁰ PW-063, 19/10/2010, Т.6503:17-22

³²¹ Q. Can you please tell us if you remember, since you were mobilised as it was mentioned in the summary in 1994, were there any attacks from the safe area by the Muslims on surrounding Serbian villages in the area after 1993, after the demilitarised area was declared? A. The provocations never stopped. People kept getting killed, passages were mined. There were actions of that nature, yes.“ Види Божо Момчиловић, 14/02/2011, Т.9809:19-24

„And it's the position of the Prosecution, general, that that second position, when General Mladic and General Krstic and the other commanders say to their troops and say to their people that "the Croats and the Muslims are coming to commit genocide on you," that that was done for the purpose of to vilify the Muslim people and engender hatred against them. And that it's this kind of propaganda and politicising war that can lead and does lead and did lead to mass execution.“³²²

353. Међутим, док су срби били свесни опасности да им се догоди и трећи погром (који се и догодио за време рата на подручју бивше Југославије), у Муслимани су отворено позивали на убијање Срба славећи сваки српски изгубљени живот. Тако је г. Кључанин, уредник лисата Љиљан и чија су „дела“ увршена у све новије антологије бошњачке књижевности,³²³ 23. фебруара 1994 године, написао следеће:

„У Угљевику има 500 српске сирочади. Машалах! Армија БиХ до сада је послала цеманем 50-так тисућа четника. Еувallah! Српске мајке ће убудуће, што би рекао Ибрашим, рађати грумење леда умсто деце. Insalahh! Свако српско сироче само је знак да Алах ц.ш. полако али сигурно уједначава вагу на чијој једној страни пише ЗЛО на другој ДОБРО. Једина рука која уједначаје Божју вагу , рука је босанског војника. Душе наших шехида неће се смирити док иједна злочинчка српска душа не заврши у цехенему. Тад, само тад, може престати рат.... Србин се приближава сведоку само онда када је мртав или затворен.“³²⁴

³²² T.18720:17-24 (01 Фебруар 2012)На ово питање сведок је одговорио речима: THE WITNESS: [Interpretation] Your Honours, words have a very precise meaning to me, and if they don't, I cannot interpret them. It was interpreted to me that Mr. McCloskey said that the Muslims were coming. That is a -- that is an action which takes place at a moment in time. The moment -- but that wasn't so. The Muslims were coming to uproot the Serbs. However, it never happened that we were told, "The Muslims are coming to kill you." This instantaneous action, here they are. No, that never happened. Apart from that, the analysis of combat readiness from 1992 is a document at the disposal of this Tribunal, too. And it says in that document that genocide against the Serbian people is a possibility. T.18721:5-15

³²³ О аутору види:Доказни предмет Д540

³²⁴ Д539.

354. Несумњиво, једна оваква изјава садржи у себи снажан набој директно изречене геноцидне намере (као намере уништења свих срба на подручју бивше Југодлавије).

355. Предмет *Тужилац против Толимира* тиче се догађаја који су се збили у току оружаног сукоба на подручју бивше Југославије, оружаног сукоба који је био особен оружани сукоб, дубоких корена (још од пре другог светског рата), снажним историјским наслагама и још снажнијим утицајем међународног фактора на његов развој и коначки исход.

356. Рат на подручју бивше Југославије је био поприште на коме се преламало мношто како локалних тако и међународних интереса, уз преобладајући утицај онога што се у теорији данас зове „међународна политика“ различитих фактора.³²⁵ У чињеницама које су релевантне за овај предмет, како за установљавање релевантних догађаја, тако и улоге Здравка Толимира, морају се узети у разматрање активности не само ВРСа (који је био само оружана формација једне стране у сукобу – Републике Српске) већ и делатности АБиХ, као друге зарађене стране, а како ће се видети касније у овом поднеску посредно и улога Хрватских оружаних снага. Међутим, посебну пажњу, не само због сведока који су сведочили у овом предмету, већ и због њиховог утицаја на развој, практично ескалацију сукоба, и улога УНПРОФОРа и НАТОа, који су се за време рата сврставали насупрот (против) Републике Српске (па тиме и ВРСа).

357. Догађаји на подручју бивше Југославије током рата деведесетих година, укључујући ту и догађаје у подрињу и у вези са несрећним енклавама Сребреница и Жепа тек у једном ширем контексту може да се схвати њен шири смисао и значај. /РЕДИГОВАНО/ која је солидна опомена и индикатор природе сукоба:

„[REDIGOVANO].³²⁶“

³²⁵[РЕДИГОВАНО]

³²⁶/РЕДИГОВАНО/

358. Овај кривични поступак је поступак у коме је оптужен помоћник команданта за обавештајно безбедносне послове. Његова улога се не може сагледавати само у контексту догђаја на две не тако велике локације. Како показује низ обавештајних информација (неколицина је уврштена у доказе, друге доступне обавештајне информације нису јер нису преведене на енглески језик) предмет интересовања нису биле само енклаве, али су оне представљале у току рата значајан фактор преко кога се преламао целокупан сукоб, предмет претњи, уцена, ратне трговине територијама, трговине оружјем (веома профитабилна делатност) утицаја исламског света и др. Република Српска и ВРС, као се чини у низу случајева били су сами против свих и њихово руководство није желело да прихвати сва зла која је тадашња спољна политика водила преко леђа сукоба на подручју Босне и Херцеговине.

359. Како је истако Филип Корвин, „Геополитика а не првобитни грех, водила је НАТО амбиције.“³²⁷ На једном састанку који је генерал Толимир имао са адмиралом Лејтоном Смитом командантом НАТО снага за Европу, „Адмирал и је рекао да је њихова улога била да успоставе баланс снага између АБиХ са једне и ВРСа са друге стране.“³²⁸

360. Често су страни предствници са највишег нивоа претили ВРСу одн. Републици Српској бомбардовањем, и барем у неколико прилика уствари изели праве разлоге тих претњи. Тако је на једном састанку представника ВРСа са фенералом Веслијем Кларком- тадашњим секретаром за одбрану председника САДа и Сакашвилијем, генералом Роузом, генерал Кларк изнео следеће како се добро сећа ген. Шкрбић³²⁹..:

³²⁷ ДЗ65.

³²⁸ Петар Шкрбић, 31/01/2012, Т.18652

На једном другом састанку предствника ВРСа са генералом Кларком и Сакашвилијем „General Clark claimed that their assessment was there was not the balance of power in Bosnia-Herzegovina until 1995 and that he would do his best in order to restore this balance of power or, rather, that the balance be tipped to the advantage of the Army of Bosnia and Herzegovina.“ Петар Шкрбић, 31/01/2012, Т.18649

³²⁹ Петар Шкрбић, 31/01/2012, Т.18648

„General Wesley Clark told General Mladic that he had come to reach an agreement or to try to exert some influence for the contact group's plan to be adopted. In that respect, he highlighted a number of facts that would compel the VRS to accept the plan of the contact group. He told General Mladic that the Army of Bosnia and Herzegovina had 450 tanks, 300 pieces of artillery, that it also had more troops than the Army of Republika Srpska. He also said that he was not going to go into how skilled they were, but they were obviously having larger numbers and that this was going to disrupt the balance of power and that eventually the Army of Republika Srpska would find itself in dire straits. He suggested to General Mladic, being an influential man and an experienced soldier, to do his best to have the plan accepted.

361. Тужилаштво у Оптужници, као и у свом Претпретресном поднеску догађаје представља на начин који губи из вида чињеницу да је у току грађански рат у који су умешани многи актери, како домаћи тако и међународни. То показују, између осталог обавештајне информације Сектора за обавештајно безбедносне послове Главног штаба ВРСа као и многи други докази који су изведени у току суђења. Међу њима је и /РЕДИГОВАНО/, књига Руперта Смита итд.

362. Тужилаштво као елементе контекста наводи наводну одлуку о стратешким циљевима (П22), о нападима паравојних формација, директиви бр.4, резолуције Савета безбедности о проглашењу заштићених зона Сребреница, Жепе и Гоажде, један акт Славка Огњеновића и директиву бр. 7. (параграфи 3-8 Оптужнице). При томе, директиву бр. 7 наводи и као кључани доказ постојања наводног „удруженог злочиначког подухвата присилног уклањања становништва из Сребренице и Жепе (параграф 36 Оптужнице). Међутим, тврдње које тужилаштво заговара, о политици

етничког чишћења и др. не могу се приписати здравку Толимиру, ни у контексту ни ван њега.³³⁰

363. Пре разматрања кључних питања везаних за Оптужницу, Одбрана износи тврдњу да елементи контекста који су наведени у параграфима 3-8 Оптужнице не могу послужити као основа на којој се темељи или у контексту које се сагледава улога Здравка Толимира у догађајима који се везују ја 1995 годину.

364. Међутим, непосредни контекст у коме треба сагледати догађаје у Сребреници и Жепи је стање које је постојало с краја 1994 године до почетка операције „Криваја 1995.“ Узроци догађаја који се називају „пад Сребренице“ материјализовали су се управо у овом временском периоду. Пре тога само ћено се осврнути на нека од питања која се покрећу Оптужницом и аргументацијом Тужилаштва у вези са наводном одлуком о Стратешком циљевима, и настојати да утврдимо који су доиста били стратешко циљеви Републике Српске, посебно стратешки циљеви које је требало до оствари ВРС.

³³⁰ Види на пример Д274 Главни Штаб ВРС – Управа за обавештајне послове , 28.07.1992. Онформација о паравојним формацијама на подручју бивше Југославије у којој се истиче – Једна од значајнијих карактеристика рата на подручју бивше Југославије су паравојне формације и састави, На просторима СР БиХ параојне фомације имају идентификационе ознаке као нпр.....са разноврсном иконографијом од православних орнамената и симбола четника и Вијетнамског рата. „ Указујући на њихове основне карактеристике на читавих 6 страница текста, закључује : „Постојање и деловање паравојних формација има двоструко негативан утицај у српском народу: 1. губи се вера у власт и њену снагу да се обрачуна са ратним профитерима, криминалцима и масовним убицама, и (2) у огромној мери демиралеше припаднике Војске СР БиХ за борбу што често резултира напуштањем положаја.

СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ И ДИРЕКТИВА БР 6

365. Тужилаштво у параграфу 2 Оптужнице наводи наводну *Одлуку о стратешким циљевима српског народа у Босни и Херцеговини* која је, према наводима оптужнице донесена 12 маја 1992 (када ју је наводно потписао председник скупштине Момчило Крајишник) а која је објављена 26 новембра 1993 године. (П22) Тужилаштво у свом претпретресном поднеску садржину наводних стратешких циљева наводи као „одраз политике уклањања становника босанских муслимана с подручја долине реке Дрине“³³¹

366. Наводна одлука о стратешким циљевима никада није усвојена од стране Скупштине Републике Српске. *Записник са 16 седнице Скупштине српског народа Босне и Херцеговине одржане 12. маја 1992 године Бања Луци*³³² не садржи одлуку о стратешким циљевима. У одлуци која је (како ћемо касније показати грешком) објављена у Службеном гласнику Републике Српске око годину и по дана касније, наиме 26. новембра 1993 године, у преамбуларном делу се наводи да је „Скупштина српског народа у Босни и Херцеговини на седници од 12 маја 1992 године донела Одлуку о стратешким циљевима Српског народа...“³³³ Само ова дискрепанција указује јасно да таква одлука никада није донесена.

367. Према сведочењу Момчила Крајишника (у предмету Тужилац против Поповића и осталих), који је у релевантном временском периоду био председник Скупштине, презентовање наводних стратешких циљева на тој седници је учињено ради упознавања посланика са ставовима делегације на преговорима, и њиховим презентовањем није био циљ „да се било ко обавезе да усвоји ма коју одлуку. Наш циљ је био да се настави са преговорима“³³⁴ У погледу објављивања ове „одлуке“, чак

³³¹ Претпретресни поденсак тужилаштва, параграф 11.

³³² П2477

³³³ П22 (страна 886 Службеног гласника Републике Српске од петка, 25 новембра 1993)

³³⁴ Д299 Selection of pages from the testimony of Momcilo Krajisnik in Case no. IT-05-88 dated 02 June 2008, стр. 2 у ел. судници.

ни Момчило Крајишник, који је 1992 године био председник Скупштине, нија имао сазнања о томе да су они објављени.

368. Када су се поједни чланови новоформираног ГШВРС³³⁵ састали са представницима политичког руководства 16 маја 1992 године, дакле само неколико дана након седнице од 12 маја, постављено је питање циљева рата „како би ГШ могао да осмисли стратегију вођења рата,“ њима стратешки циљеви нису саопштени. Манојло Миловановић је први пут чуо за те стратешке циљеве током суђења у предмету Тужилац против Милошевића.³³⁶

369. Претресно веће које је поступало у предмету Тужилац против Крајишника је овај документ прокоментарисало речима: „Анахроно тумачење циљева из мјесеца маја не само да није препоручљиво, него се њиме не може схватити њихова поента,“ указујући да им је недостајао садржај и употребљивост³³⁷.

370. Међутим, ове циљеви, које је председник Републике Српске Радован Карацић изнео на седници Скупштине српског народа БиХ 12 маја 1992 године не садрже ни једну одредницу која би се могла сматрати противправном или указивани на наводну политику прогона. У службеном гласнику, који је објавио непостојећу одлуку ови циљеви су формулисани на следећи начин:

1. Државно разграничење од друге две националне заједнице.
2. Коридор између Семберије и Крајине.
3. Успостављање коридора у долини реке Дрине, односно елиминисање Дрине као границе између српских држава.
4. Успостављање границе на рекама Уни и Неретви.

³³⁵ Генерал Младић, генерал Миловановић и пук. Толимир (Манојло Миловановић, 18/05/2011, Т.14277

³³⁶ Манојло Миловановић, 18/05/2011, Т.14277

³³⁷ Тужилац против Крајишника, Претресно веће, Пресуда, параграф. 995.

5. Подела града Сарајева на српски и муслимански део и успостављање у сваком од делова ефективне државне власти.

6. Излаз Републике Српске на море.“

371. Председник Карацић на Скупштини није изнео предлог усвајања одлуке, већ једну врсту платформе делатности полиитичног руководства Босне и Херцеговине. Циљеве које је изнео председник Карацић на седници Скупштине су у потпуности у складу са међународним правом, и одражавају легитимне тежње. Контекст ових стратешких циљева како их је изнео Карацић изнет је на страницама 5 до 8 записника са седнице Скупштине³³⁸. Стратешки циљеви су тамо и објашњени. Прво, државно разграничење од друге две националне заједнице се ни на који начин не може тумачити као спровођење политике етничког чишћења. Државно разграничење, није исто што и формирање етнички чисте националне државе, већ формирање две државе на подручју Босне и Херцеговине.³³⁹ Формирање етнички чисте државе није био циљ српског било војног било политичког руководства. Државно разграничење, подразумева стварање држава у којима, у свакој од њих, је један народ примарни носилац суверенитета, а не као циљ стварања етнички чисте државе. Ово је јасно објаснио Карацић на седници Скупштине, поистовећујући „раздвајање од друге две националне заједнице“ са „државним раздвајањем“³⁴⁰.

372. У поледу наводног трећег стратешког циља, „елиминисање Дрине као границе између српских држава“ се ни на који начин не може тумачити као етничко чишћење Подриња. На седници од 16 маја 1992 године, овај циљ председник Карацић је успостављање коридора на реци Дрини изразио као „елиминисање Дрине као два света.“³⁴¹ Да овај стратешки циљ нема за позадину етничко чишћење Подриња јасно је дато у записнику, истакавши „Ми сада видимо могућност да се сада неке муслиманске

³³⁸ П2477 стр. 8-12 у ел. судници.

³³⁹ Супротно ПТБ пара 12 Стратешки циљеви 1 и 3 били су одраз политике уклањања становника босанских Муслимана с подручја долине Дрине. Ти циљеви су у великој мјери били испуњени када су у јулу 1995. становници, босански Муслимани уклоњено из енклава Сребреница и Жера. Једино је енклава Горажде остала нетакнута до краја рата.

³⁴⁰ П2477 (Записник ...) стр. 8 на српском, последњи пасос, и стр. 9 прави пасос.

³⁴¹ П2477, стр. 13 у ел. судници.

општине, као енклаве, успоставе уз Дрину, да би они остварили своја права, али да тај појас у *основи* мора да припадне Српској Босни и Херцеговини.“

373. На седници скупштине реч је узео генерал Ратко Младић- Да није био циљ никакво убијање или протеривање муслиманског становништва јасно је изнео генерал Ратко Младић :

„... ми не можемо очистити нити можемо имати решето да просејемо само да остану Срби а остали да оду. Па то је, то неће, ја не знам како ће господин Крајишник и господин Карацић објаснити то свету. То је људи геноцид. **Ми морамо да позовемо сваког човека који је челом пољубио ове просторе и територију државе коју хоћемо да направимо. И њему је место са нама и поред нас.**“ у свом иступању посебно је нагласио „ми морамо поштовати ратно право“³⁴²

374. Међутим, уместо непостојеће одлуке о стратешком циљевима, стратешки циљеви су дефинисани једним другим документом. Да су стратешки циљеви који су објављени у службеном гласнику Републике Српске 26 новембра 1993, објављени грешком јасно указује Директива бр. 6 (доказни предмет Д300) која је раније објављена, 11. 11. 2003, дакле пре објављивања наводне одлуке о стратешким циљевима у Службеном гласнику, и која је била оперативна у временском периоду кад је објављена и наводна одлука о стратешким циљевима.

375. Директивом бр. 6 Врховне команде Оружаних снага Републике Српске коју је потписао Радован Карацић, а која је доносена 11. новембра 1993 године³⁴³, дакле након проглашења Сребренице, Жепе и Горажда за „заштићене зоне.“ прописују се стратешки циљеви:

376. У склопу одреднице о Задацима ВРСа (тачла 3 Директиве бр. 6, доказни предмет Д300) као један од задатака ВРСа наводи се:

„Створити објективне услове за остваривање стратешких циљева рата Војске Републике Српске и то:

³⁴²

³⁴³ Д300

- а) Ослобађање Сарајева
- б) дефинисање граница РС на р. Неретва и избијање на обалу мора у сектору Неум-Затон и Цавтат-Превлака
- ц) Дефинисање граница РС на слву р. Уна и
- д) Проширење граница РС у њеном североситочном делу и чвршће повезивање са Србијом.

377. У овим стратешком циљевима нема ничег што се односи на енклаве Сребреница, Жепа и Горажде. Стратешки циљ рата проширење РС у североисточном делу односи се на део у коме је коридор који спаја два дела Републике Српске веома узак.³⁴⁴

378. Директива бр. 6, која је донесена након проглашења Сребренице, Жепе и Горажда заштићеним зонама, у делу који носи наслов „вероватне намере“ износи се да се „обезбеде довољне количине тешког наоружања и убојних средстава за извођење ширих дејстава према територијама под контролом ВРС, а све у циљу изласка на реку Саву (у рејону Брчког), реку Дрину (у рејону Горажда и Сребренице).³⁴⁵ Будући да енклаве Сребреница, Жепа и Горажде нису биле демилитаризоване, дат је задатак Дринском корпусу да „делом снага држати у блокади непријатељске снаге у енклавама Жепа, Сребреница и Горажде, стално им наносити губитке и спречавати комуницирање, а одсудно бранити фронт ка Кладњу и Олову.“³⁴⁶

379. Једном речју теза Тужилаштва (и теза Ричарда Батлера) да су стратешки циљеви одраз политике етничког чишћења је шпекулативна и неутемељена. Са друге стране, горе наведени материјали (записник са седнице Скупштине од 12 маја 1992 године, као и целокупна садржина директиве 6, јасно указују на ситуацију у којој се у том временском периоду нашла Република Српска³⁴⁷, и говоре о широј геостратешкој

³⁴⁴ Види Д301. Упореди са П104, мапа 4. (види Ричард Батлер, 16920-16922, посебно 16921:20-16922:9)

³⁴⁵ Д300, стр. 2 (Српски)

³⁴⁶ Д300, стр.5(Српски)

³⁴⁷ Види тачку 1 Директиве бр. 6.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

ситуацији у којој треба посматрати ситуацију која је у то време постојала у Босни и Херцеговини.

ДИРЕКТИВЕ 7 и 7/1

380. Оптужницом се наводни „удружени злочиначки подухват присилног уклањања муслиманског становништва из Сребрнице и Жепе“ везује за временски период од 08 марта 1995 године, односно за дан издавања Директиве оп. бр. 7. Тврдња је одбране да Директива 7, у делу који се тиче задатака Дринском корпусу и односу према цивилном становништву никада није примењена. Нсувисла формулација задатака Дринском корпусу је потпуно занемарена, и замењена, директивом 7/1 Команданта ГШ ВРСа.

381. У Републици Српској директиве су могли издавати врховни командант (одн. председник Републике Српске) или командант Главног штаба Војске Републике Српске.³⁴⁸ Процес израде директиве спровођен је у складу са упутствима о раду команди и штабова, коришћењем одређене методологије. Постојао је пун или комплетан метод рада, скраћени метод рад или метод рада који се зове „рад без консултовања органа команди“.³⁴⁹ Процес израде директива сведочио је пук. Љубомир Обрадовић, међутим, како је истакао за време суђења, он је описао општи процес али никада није учествовао у изради иједне од директива.³⁵⁰ а за директиву 7 је сазнао случајно када је тебало да узме нешто из сефа ген. Милетића.³⁵¹ Нема поузданих података о томе како је дошло до формулисања задатка Дринском корпусу Директиви 7. Међутим правило је да „део који се односи на непријатеља је део који порцесуира и онда предлаже као финални продукт обавештајни орган. Од основне идеје до дефинисања борбеног задатка све се то дефинише од стране штаба.“

382. Улога Сектора за Обавештајно безбедносне послове могла се евентуално састојати само у достављању података релевантних за тачке 1 и 2 Директиве (Основне

³⁴⁸ Новица Симић (П)Т.28659

³⁴⁹ Љубомир Обрадовић, 29/03/2011, Т.11992-11993.

³⁵⁰ Љубомир Обрадовић, 29/03/2011, Т.11995

³⁵¹ Љубомир Обрадовић, 29/03/2011,Т.11996

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

карактеристике међународне војнополитичке ситуације и Хрватско-Муслиманске оружане снаге),³⁵² али не и у формулисању задатака Корпусима

383. Подаци који су изнети у Директиви 7, (тачке 1 и 2) указују на веома неповољну ситуацију и на „вероватни циљ и намере муслиманских снага“ где се, између осталог каже у т. 2.1.1.1. Директиве Муслимани планирају извођење пролећен офанзиве на изабраним правцима (према Шипову, Србобрану, Влашићу, Теслићу, Добоју, Брчком, Мајевици, **Козлуку, Шеховићима, Власеници, Хан Пијеску,** комуникацији Семизовац олово, Тррнову, Борцима, Невесињу н/у и Рипчу.“

... У другој етапи ће вероватно продужити дејства у циљу заузимања преосталог дела територије РС и повезивања муслиманске територије у функцију стварања унитарне државе са тежиштем на повезивању енклава и изласком на р. Дрина,“ итд³⁵³

³⁵² „We only worked on collecting intelligence on the enemy, I repeat. But we were also interested in intelligence on the activities of the international community, because we were looking for a way to end the war. Our service also dealt with contacts and activities further afield with similar institutions and organisations in other neighbouring countries, countries in the region.“ Петар Салапура, 02/05/2011, 13482:12-17

³⁵³ 1. Пуковник Салапура, који је у релевантном временском периоду био начелиник Обавештајне управе је изјавио:

A. I was not aware of the directive. I was not a participant in its drafting. I didn't even know that it was being prepared. I claim with full responsibility that people who were members of my organ didn't know either.

As far as I know, I learned of that directive only in 1997. That's when I learned that it had been done. Lazic, an operative in the Drina Corps, told me that, and he was one of those who had participated in its drafting. I suppose that that was done by the commanders in a circle consisting of his assistants. I believe that a lot of intelligence information went into the directive, and they could have been obtained from the Drina Corps. And in the ops room there was a detailed map, an intelligence map which was updated every day by intelligence officers. And if you consulted the computer, you could have the updated information on Zepa and Srebrenica in five minutes, and that could have been provided either to Tolimir or Miletic. That was our obligation. We as intelligence officers were obliged to do that without even knowing what the purpose of that exercise was. (Салапура, 13496-13497)

384. Међутим, задаци из Директива нису увек извршавани. Након доношења Директиве 7 (од 08.03.95), генерал Младић је донео Директиву 7/1 (31,03,1995)³⁵⁴, позивајући се на задатке које је ВРС добила Директивом 7, постављајући конкретне задатке Дринском корпусу, међу којима се -стварање неподношљивих услова за мештане Сребренице и Жепе- уопште не спомиње. Другим речима, директива 7/1 је заменила директиву 7, и Дрински корпус је добио нови задатак. Да је ВРС намеравала да ствара неподношљиве услове живота за становнике Сребренице и Жепе, тај део би морао да стоји у Директиви.

385. Истражитељ Тужилаштва Риачрд Батлер је на питање:

Could you please tell us based on your research, does a directive cease to be valid when a new directive is issued, unless the second directive repeats a goal that was outlined in the previous directive?

In the context of directive 6, for example, being superseded by directive 7, I would agree. However, in the context of looking at directive 7 and directive 7-1, it's clearly evident that directive 7-1 is not designed to supersede directive 7; it is designed to supplement it with additional and more detailed guidance.³⁵⁵

386. Овакво становиште се не може прихватит будући да је ГШВРС стратешки орган који командује Корпусима, и уколико измени задатак који је постављенм претходном директивом, онда важи тако измењени задатак, а не задатак из претходне директиве. У конкретном случају примењује се начело да каснији правни акт ставља ван снаге претходни акт у коме му није сагласан, а свакако задатак који је дат Дринском корпусу Директивом 7/1 се знатно разликује од задатка који је дат директивом 7. Да је командант ГШВРС намреравао да испуњава све елементе Директиве 7, у том случају је нелогично да доноси нову Директиву.

387. Поред тога, Директива нема доказа на основу којих би се могло закључити да је Директива 7 у делу који је дат Дринском корпусу имплементирана. Напротив, ситуација која је постојала, на пример са конвојима има потпуно другачију позадину и ни у ком случају не предствља остваривање задатака Дринског корпуса. Примера ради,

³⁵⁴ Доказни предмет П1199.

³⁵⁵ Ричард Батлер, 20/07/2011, Т.16923

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

Дрински корпус није имао овлашћење да издаје или ускраћује дозволе за пролазак хуманитарне помоћи и сл., а хуманитарна помоћ је и у том временском периоду, како ћемо касније видети пристизала у енклаве. Задатак који је био дат Дринском корпусу је био једном речју бесмислен. Сличан задатак директивом 7 није био дат Војсци Републике Српске (тачком 3 Директиве)

388. Поред тога, нема доказа да је Толимир учествовао у формулисању задатка Дринском корпусу из Директиве 7. те нема доказа да је Толимир делио намеру која је изражена у делу у коме се дају задаци Дринском корпусу, нити да је радио на спровођењу задатака Дринског корпуса.

DEFENCE FINAL TRIAL BRIEF

СРЕБРЕНИЦА, ЖЕПА И ГОРАЖДЕ КАО НЕДЕМИЛИТАРИЗОВАНЕ ЗОНЕ И РАЗЛОЗИ НАПАДА НА СРЕБРЕНИЦУ И ЖЕПУ

389. Тужилаштво у параграфу 18 Претпретресног поднеска је изнело тезу да да „енклава никада није *потпуно* демилитаризована“ те да је 28. дивизија АБиХ под командом Насера Орића, редовно нападала оближња села босанских Срба, како би диошла до хране, залиха и оружја, а био је то и организовани покушај да се јединице ВРС-а вежу и одвоје од Сарајевског ратишта.“

390. Тврдња одбране је да је овај став тужилаштва извртање правог стања ствари и умањење значаја чињенице да енклаве Сребреница, Жепа и Горажде, противно резолуцијама Савета безбедности и и споразума о демилитаризацији, не само да нису биле демилитаризоване, већ су се користиле као снажна војна упоришта Армије БиХ. Међутим, демилитаризација је извршена само на папиру, и у извештајима УНа ове зоне су се означавале као демилитаризоване зоне, док је стварна слика ствари била потпуно другачија.

391. Правни значај чињенице да енклаве Сребреница и Жепа нису биле демилитаризоване лежи у томе што непоштовање споразума о демилитаризацији од једне стране у сукобу ослобађа обавезе другу ратујућу страну да поштује правни режим демилитаризованих зона. При томе, да ли је зона била демилитаризована или не, није ствар прокламације, већ фактичког стања.

СПОРАЗУМ О ДЕМИЛИТАРИЗАЦИЈИ

392. Савет безбедности Уједињених нација је 16. априла 1993. године усвојио је резолуцију 819 којом је прогласио «да све стране и други Сребреницу и њену околину треба да сматрају 'заштићеном зоном' која се не сме оружаном нападом или излагати другом непријатељском чину». Резолуцијом 824 под заштиту УНа су стављене и енклаве Сребреница и Жепа. Како се наводи у Извештају генералног секретара, „након усвајања резолуције 819 (1993), а на основу консултација са чланицама Савета, Секретаријат је обавестио команданта снага УНПРОФОР да, по његовом мишљењу, ова резолуција позивањем страна да предузму одређене акције није створила никакве војне обавезе за УНПРОФОР да успостави или заштити неке такву заштићену зону.³⁵⁶ Текст споразума о демилитаризацији договорен је у Сарајеву 17 априла, а потписан је наредног дана 18 априла 1993 године од стране генерала Младића и генерала Халиловића. Међутим Муслиманска страна је сматрала да тај текст споразума обухвата само урбано подручје Сребренице. 18 априла 1993 године у Сребреницу Стиже први контингент снага Унпрофора (Канадског). Муслимани у Сребреници су били обвезани да предају сво наоружање УНПРОФОРу, међутим генерал Халиловић је наредио да се не предаје никакво употребљиво оружје, што је резултирало томе да је предато само оружје које је било практично неупотребљиво.³⁵⁷ Како је касније објашњавао Насер Орић, тада командант 8.ОГ касније 28 дивизије „Нама је било стало да четници не виде то наоружање које нисмо предали. То би им био аргумент да не потпишу договор ко за шеа још не, Ми смо имали око 2000 цеви, што сам ја сигурно знао. А нисам све знао и оружје се крило. Оставили смо двадесет топова, двадесет и један четворцеваца од којих смо направили једноцјевце, то су на крају били патови.³⁵⁸

393. Како се наводи у извештају генералног секретара Пад Сребренице:

«Секретаријат је известио заповедника снага да, имајући у виду гледишта неколико чланица Савета, не треба да спроводи процес демилитаризације у Сребреници са претераном ревношћу, која би

³⁵⁶ Извештај генералног секретара Пад Сребренице, Д122, пара.58.

³⁵⁷ Ибиодем, 61, Види и Д126 (Article from the newspaper "Oslobodjenje" by Edina Kamenica 'Weapons that were handed over were out of order'. Subject: Private conversation between Naser Oric and Dr. Rusmir Mahmutcehajic)

³⁵⁸ Доказни предмет Д126

укључивала, на пример, претресање куће за кућом у потрази за оружјем. Дана 21. априла УНПРОФОР је дао изјаву за штампу под насловом "Демилитаризација Сребренице успела". У том документу се наводи да су "војници УНПРОФОР, његова цивилна полиција и војни посматрачи распоређени у Сребреници од 18. априла да би прикупљи оружје, муницију, мине, експлозивна средства и борбене залихе и да су данас до поднева завршили задатак демилитаризовања града". У изјави се даље констатује да је "готово 500 болесника и рањеника такође евакуисано из Сребренице, а конвоји хуманитарне помоћи улазе у град од недеље". Цитиран је заповедник снага УНПРОФОР, који је рекао: "Могу да потврдим да је од данас у подне град демилитаризован... Тим УНПРОФОРа је припремио коначан инвентар свег прикупљеног оружја и муниције, које је потом УНПРОФОР уништио."»³⁵⁹

394. Након споразума од 18.априла 1883 године, уследио је свеобухватнији споразум о демилитаризацији од 08. маја, у коме су се генерали Младић и Халиловић споразумели о успостављању и правном режиму заштићених зона Сребреница и Жепа.³⁶⁰

395. Споразумом о демилитаризацији „поново је потврђена резолуција 824“ Савета безбедности, споразум о прекиду ватре који је закључен истог дана, и потврдили да се у односима зараћених страна у сукобу у Босни и Херцеговини у потпуности примњливе Женевске конвенције од 12. августа 1949 године и Додатни протокол I (о заштити жртава међунродних оружаних сукоба). Споразумом је имплементиран члан 60 Додатног протокола I којим се регулише правни режим демилитаризоване зоне.³⁶¹

³⁵⁹ Д122, пар. 62.

³⁶⁰ Види доказни предмет Д21.

³⁶¹ Члан 60 Додатног протокола I.

Странама у сукобу забрањено је да прошире своје војне операције на зоне о којима су се споразумом договориле да имају статус демилитаризоване зоне, уколико је то у супротности с одредбама тог споразума.

Споразум треба да буде изричит, може бити закључен усмено или писмено, директно или преко силе заштитнице или било које непристрасне хуманитарне организације, и може да се састоји од реципрочних и подударних изјава. Споразум се може закључити у доба мира, као и после избијања непријатељства, и у њему треба да се дефинишу и што је могуће прецизније опишу границе демилитаризоване зоне, а ако је то потребно, и да се утврди начин надзора.

3. Предмет таквог споразума треба да буде нормално свака зона која испуњава следеће услове:

(а) сви борци, покретно оружје и покретна војна опрема треба да буду евакуисани;

396. Спразумом је предвиђено да ће се демилитаризовати подручја Сребренице и Жепе, и да ће она укључити подручје унутар линија сукоба, а да ће командант УНПРОФОРа након консултација означити тачне границе на терену (види чл.1 и 2).

397. Одредбама споразума предвиђено је следеће:

Члан 3.

Свака војна или паравојна јединица ће се морати или повући из демилитаризоване зоне или дати/предати своје оружје. Муниција, мине, експлозивни и борбене залихе у демилитаризованим зонама ће бити дате/предате УНПРОФОР-у.

Након давања/предаје комплетног оружја, муниције, мина и борбених залиха у демилитаризованим зонама, уговорне стране ће изјавити да је демилитаризација завршена.“

398. Уговором је предвиђено да ће се давање/предаја оружја и муниције окончати до 10. маја 1993 до 17.00 у Себреници, односно до среде 12. маја до 17.00 у Жепи. (чл. 3). Уговором је такође предвиђено да ће УНПРОФОР контролисати демилитаризовану зону, УНПРОФОР ће контролисати демилитаризовану зону. Такође је била предвиђена и слобода кретања унпрофора унутар зоне и ван зоне ради обезбеђења опскрбе и ротације.

399. Чланом 5 Споразумом је посебно предвиђено да ће:

„Неборбеним лицима, осим члановима УНПРОФОР-а, која су у демилитаризованој зони или желе да уђу у њу није дозвољено да посједују било какво оружје, муницију или експлозиве. Оружје муниција и експлозивни које

(б) никакве непокретне војне инсталације или установе не смеју се користити за акте непријатељства;

(ц) свака активност везана за војне напоре мора престати.

Стране у сукобу треба да се споразумеју о тумачењу услова постављеног у подтачки (д) и о лицима која се могу примити у демилитаризовану зону поред оних која су поменута у ставу 4

4. Присуство у овој зони лица посебно заштићених Конвенцијама и овим протоколом и полицијских снага задржаних искључиво у циљу одржавања закона и реда, није у супротности са условима постављеним у ставу 3.

Ако једна страна у сукобу учини материјалну повреду одредаба ст. 3. или 6, друга страна ће бити ослобођена својих обавеза из споразума којим се зони даје статус демилитаризоване зоне. У том случају зона губи свој статус, али ће и даље уживати заштиту обезбеђену другим одредбама овог протокола и другим правилима међународног права који се примењују у оружаном сукобу.

поједују ће бити одузети од стране УНПРОФОР-а.“ а да борбеним лицима неће би ти дозвољено да уђу или буду у демилитаризованој зони.“

400. Једном речју, споразум о демилитаризацији начињен је правни статус зоне у складу са чланом 60 Протокола I уз Женевске Конвенције. АБиХ никада није поштовала споразум нити се придржавала иједне њене одредбе. Са друге стране, уживали су заштиту УНПРОФОР-а. Како се наводи у Извештају заснованом на саслушањима у вези са Сребреницом,³⁶² Холандском батаљону су дати следећи задаци, који су се заснивали на горе поменутом споразуму о пријекиду ватре и резолуцијама Савета безбедности :

- а. да прати придржавање споразума о пријекиду ватре,
- б. да разоружа Армију БиХ,
- ц. да помаже при достављању хуманитарне помоћи.

401. Међутим, нити се Армија Босне и Херцеговине придржавала својих обавеза из споразума, нити је Холандски батаљон Сребреници и Украјински Батаљон у Жепи батаљон настојали да демилитаризује енклаву у складу са својим мандатом.

402. Основне карактеристике ситуације у Сребреници, посебно УНу току 1995 године, су биле следеће: УНПРОФОР унутар енклаве није има слободу кретања, енклаве Сребреница и Жепа су се редовно наоружавале и припремале за извођење офанзивних борбених дејстава из енклаве и изводиле диверзантскотерористичка дејства из енклаве, УНПРОФОР није учинио ништа да разоружа и спречи нападе из енклаве као ни да силом обезбеди слободу кретања у енклави.

403. УНПРОФОР је унутар енклаве имао ограничену слободу кретања. Ово је посебно дошло до изражаја узимањем за таоце око 100 припадника холандског батаљона у Бандера троуглу.³⁶³ Како је истакоа мајор Боринг, „In any case, after having been detained for two or three days, we were able to return to our base. True freedom of movement, however, we did not have.“³⁶⁴

³⁶² Асен, 4. октобар 1995. (Доказни предмет Д20), пара.2.23

³⁶³ Види Доказни предмет, Д66.

³⁶⁴ Питар Боринг, 16/12/2010, Т.9032. За локацију Бандера Троугла види Д67.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

404. УНПРОФОР не само да је толерисао присуство АБиХ у Сребреници, штавише са њима су редовно одржавани састанци, недељни састанци³⁶⁵, а ситуација са шверцом оружја из Жепе није могла да им остане непозната. Штавише, како ће касније бити детаљније изнето (у делу о Конвојима УНПРОФОРа) Холандски батаљон је давао АБиХ одређена средства.³⁶⁶

405. Енклаве Сребреница и Жепе су се интензивно наоружавале и припремале за извођење офанзивних борбених дејстава, и изводили диверзантско терористичка дејства из енклаве (о овоме ће касније бити више речи).

406. ВРС је узалудно протествовао због напада из енклаве, међутим Холандски батаљон није учини ништа да би те нападе спречио.³⁶⁷

407. У једном моменту у мају месецу 1995 године, Холандски батаљон и АБиХ су склопили споразум о заједничкој одбрани енклаве у случају напада ВРС-а. На том састанку, коме су присуствовали Мајор Франкен и заставник Раве, они су инсистирали да састанак „остане највећег могућег степена тајности,“ те да не желе да на њему присуствују и војни посматрачи.³⁶⁸

408. Овакво стање ствари је овластило ВРС (односно оружане снаге Републике Српске) да у складу са чланом 60 Протокола I, изврше напад на енклаву. Наиме, на основу члана 60 Протокола I:

Ако једна страна у сукобу учини материјалну повреду одредаба ст. 3. или 6, друга страна ће бити ослобођена својих обавеза из споразума којим се зони даје статус демилитаризоване зоне. У том случају зона губи свој статус, али ће и даље уживати заштиту обезбеђену другим одредбама овог протокола и другим правилима међународног права који се примењују у оружаном сукобу.

³⁶⁵ Питер Боеринг, 16/12/2010.Т.940-5-6, види и

³⁶⁶ P2120 AViH 2 Corps report No. 02/9-2-3140/95, re meeting with DutchBat, signed by Esad HADZIC, dated 30 May 1995

³⁶⁷ Примера ради -На захтев Команде /вероватно Главног Штаба/³⁶⁷ Момир Николић се више пута жалио холандском батаљону због тога што демилитаизација није спроведна као треба Записник разговора са Момиром Николићем, Сребреница, 20 октобар 2000, НИОДу, Доказни предмет Д206

³⁶⁸

409. Тужилаштво наводи разлоге напада АБиХ из енклаве (28 дивизије, касније 8 ОГ), вршили нападе ради докасна до хране и оружја, и да се једнице ВРС вежу и одвоје од Сарајевског ратишта. Међутим, вршење нападних дејстава из енклаве није имало за примарни циљ прикупљање хране, већ постизање значајног војног учинка. Нема доказа да су походи вршени ради набавке хране (која је стизала било конвојима хуманитарне помоћи, из сопствене производње, или из Жепе). Везивање ВРСа ради одвајања ВРСа од сарајевског ратишта (односно слабљења позиције ВРСа на сарајевском ратишту) има сасвим други смисао. Реч је о секундарном или узгредном војном циљу, док је примарни циљ био спајање са остатком територије под контролом АБиХ.

РАЗЛОЗИ ЗА НАПАД НА СРЕБРЕНИЦУ И ЖЕПУ –ЦИЉ ОПЕРАЦИЈЕ КРИВАЈА 95

410. Разлози напада на Сребреницу и Жепу не леже у Директиви 7 или 7/1, или у намери да се протера цивилно становништво Сребренице и Жепе, већ у томе да су се из Сребренице и Жепе изводила офанзивна борбена дејства и вршиле припреме за спајање територије Енклава Сребреница и Жепе са територијама Тузланско подрињског округа.

411. Како је истакао Миломир Савчић:

„Могу да кажем уз пуну одговорност да нас нису нападали, да нису покретали офанзивне акције против нас (ВРС) ВРС никада неби напала то подручје, будући да нисмо имали нити тактичке и оперативне нити стратешке разлоге да то подручје ставимо под контролу“³⁶⁹

412. Планови АБиХ нису били непознати УНПРОФОРу, напротив, још је Холандски батаљон II имао поуздана сазнања о плановима АБиХ, као и да ВРС зна за план спајања енклава са централним делом територије. Ова операцију су требале да

³⁶⁹ Миломир Савчић, Т.15289:21-25

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

изведу 28. дивизија из Сребренице и једнице 24. Корпуса АБиХ. У обавештајном извештају 8. ОГ из Сребренице од 29.07.1994 године наводи се:

„У разговорима са представницима УНПРОФОРа у Сребреници 29.07.1994 године дошли смо до сазнања да су исти обавештени и да располажу подацима о припремама извођења офанзивних борбених дејстава јачег интензитета са правца Кладња, према Хан Пјеску и Власеници, а које ће се изводити ових дана. Такође представници снага УНа у разговору са једнимод Команданата армије РБиХ који тренутно борави у Кладњу дошли су до податка да се на подручју Кладња формира бригада од становништва Општине Хан Пјесак и Власеница која ће извршити б/д и ослободити ове градове. Представници УНа располажу и податком да командант Другог корпуса већ дуже време борави просторима општине Кладањ и лично припрема извођење б/д. Исто тако постоји сумња да су српски обавештајни извори ушли у систем сателитских веза снага УНа и да располажу са подацима за припреме и извођење б/д на овим просторима.“³⁷⁰

413. Различити извештаји говоре о великом количинама наоружања у Сребреници и Жепи. У једном извештају „Непријатељске јединице на подручју Сребренице“³⁷¹ – наводи се да су у току јула 1994 године оисредствин УНа у Сарајеву боравили Бећирови Рамиз, бектић Ненад и Мехољић Хакихја. У извештају се наводи да су послови око реорганизације завршени у току септемра 1994 године, те да је у састав 8. ОГ. У документу се наводи да располажу са знатним количинама оржја, укључујући ту и аутоматско и полуаутоматско пешадијско наоружање, пушко митраљезе, зоље, ручне бацаче, троцевце, минобацаче 60мм, хаубице, ПАТ-ове.

³⁷⁰ Доказни предмет Д360 (ARBiH, 8 O.G. Command, Intelligence Section, No: 130-26-16/94, Intelligence report regarding 28 and 29 of July 1994)

³⁷¹ Д207 (у горњем левом углу је печат војне поште 2996 из Милића, са датумом 14.04.1995.

ПЛАН СПАЈАЊА ЕНКЛАВА И ПЛАН У СЛУЧАЈУ НАПАДА ВРСа НА ЕНКЛАВУ И НАОРУЖАВАЊЕ ЕНКЛАВА СРЕБРЕНИЦА И ЖЕПА, И РЕЗЕРВНИ ПЛАН (ПРОБОЈ ИЗ ОКРУЖЕЊА У СЛУЧАЈУ НАПАДА ВРСа)

414. И раније су постојала настојања да АБиХ споји енклаве са централним делом територије коју је контролирала АБиХ, међутим крајем 1994 године долази до израде планова.³⁷² На изради оваквог плана радио је Врховна команда ОС РБиХ са 2. Корпусом АБиХ. У допису који је генерал Хаџихасановић упутио – на руке Насеру Орићу команданту 8 ОГ Сребреница, се износи следеће:

„Zamisao je: Aktivnim borbenim dejstvima osloboditi dijo privremeno zaposjednute teritorije Bosne i Hercegovine opština Bratunac, Vlasenica, Šekovići, Zvornik i Kalesija i spojiti slobodne teritorije Žepe i Srebrenice sa slobodnim teritorijama Zvornika, Kalesije i Živinica s ciljem stvaranja stalnog slobodnog koridora za snabdjevanje stanovništva i logističko obezbjedjenje jedinica Armije RBiH i osnovice za daljnja oslobadjanja sjeveroistočne Bosne kao cjeline“³⁷³

415. У замисли се детаљно одређују границе коридора као и начин извршења задатка уз ангажовање снага ОГ-8 из Сребренице, снаге из Жепе и појединих јединица 2. корпуда АБиХ. У документу се наводи да је битан предуслов за извршење овакве операције снабдевање „минимумом потребне количине муниције и УБС-а“ (Т.4.5) указује да су „све јединице учесници ове операције већ почели са припремама“ и да ће све „брзо припремити“, и предвиђа употреба хеликоптера „непосредно пред почетак операције за убацивање муниције и УБС-а и у току операције за извлачење тежих рањеника“ (Т.4.12). План припрема је предвиђао тајност на реализацији плана, и давање информација „само по сегментима“ а да се целина „не даје никоме до датог момента и одобрења“ (Т.4.9)³⁷⁴

416. Овим актом дата је и план у случају напада на енклаве. Наиме у т. 4.8 је истакнуто:

³⁷² Доказни предмет П2369. Види и : Ричард Батлер 20/Јул/2011 Т.16939 1-25- 16944 1-25, 21/Јул/2011 16948 16-25 16962 :1-5; Петар Шкрбић 01/02/2012 18688-18689 :1-19; Ратко Шкрбић 07/02/2012 18927:16-25 18943:1-25

³⁷³ Ибидем

³⁷⁴ Ибидем,

Objektivna su naša saznanja da se četnici spremaju da udare na vas kada i kako to još neznamo. U tom slučaju vam slijedi mukotrpa odbrana i u krajnjem proboj iz okruženja što je veoma složena radnja jer ćete imati narod na ledjima, gubljenje slobodne teritorije i kretanje okupiranom teritorijom. U odnosu na to ova operacija nema tako bitne probleme. Suština je da mi otpočnemo sa operacijom prije nego se četnici odluče za napad. Za proboj iz okruženja možemo i hoćemo pomoći ali sigurno manje i manje efektno u odnosu na realizaciju operacije.

417. Другим речима, постојала су два плана, један, примарни, за офанзивна дејства ради спајања територија,³⁷⁵ и други план, у случају напада на енклаву пробој из окружења.

418. Докази који су изведени у току суђења указују да је АБиХ озбиљно радила на припремама за извођење овако планираних офанзивних дејстава, што је укључило, између осталог, реорганизацију 28 дивизије и предузимање мера ради подизања борбене горовости, снабдевање путем како копном тако и путем „ваздушног моста“³⁷⁶ (17 хеликоптерских прелета), итс.

419. ВРС је за ове планове и њихову реализацију имао поуздана сазнања. Примера ради, У обавештајној информацији од 02.04.1995 године која носи куцани потпис Здравка Толимира стоји следеће: . Objektivna su naša saznanja da se četnici spremaju da udare na vas kada i kako to još neznamo. U tom slučaju vam slijedi mukotrpa odbrana i u krajnjem proboj iz okruženja što je veoma složena radnja jer ćete imati narod na ledjima, gubljenje slobodne teritorije i kretanje okupiranom teritorijom. U odnosu na to ova operacija nema tako bitne probleme. Suština je da mi otpočnemo sa operacijom prije nego se četnici odluče za napad. Za proboj iz okruženja možemo i hoćemo pomoći ali sigurno manje i manje efektno u odnosu na realizaciju operacije...

Потврђено је да Муслиманске снаге у Сребреници, Жепи и Горажду настављају припреме за офанзивна дејства, те да правац Сребреница Жепа користе за маневар снагама, кретање цивила и роба. Снабдевање муницијом и наоружањем врше ваздушним путем. Већи део становништва изражава страх и жељу да напусти енклаву због најављене ескалације борбених дејстава и осећаја изолованости.

³⁷⁵

³⁷⁶ D63 (Final Analysis of the Srebrenica and Zepa airlift), D67 (OU-Sarajevo, PEB section for communication and PEZ, RBiH Army's HQ; No. 1/825-1147 Report by 1st Corp Command

Муслиманске снаге су дана 22.04.ог. вршиле ојачавање на правцима које изводе према С.Борци и појачале дејства и артиљерију из рејона С. Бијела (КОњиц)³⁷⁷

НАПАДИ ИЗ ЕНКЛАВА СРЕБРЕНИЦА И ЖЕПА

420. Напади из енклаве на подручје Главног Штаба Војске Републике Српске су били веома учестали. Основно командно место ГШ ВРС у Црној реци је било изложено претњама „на дневној основи“ што је знатно отежавало рад ГП ВРС. Како је изјавио генерал Петар Шкрбић³⁷⁸.

On the Han Pijesak-Crna Rijeka road, I also received information that workers at a petrol station had been killed. This petrol station was used by the Army of Republika Srpska, and it was in the village of Pod Plane, between Han Pijesak and Crna Rijeka, and this was also done by a sabotage group.

When I came to the Main Staff, the basic command post was threatened on a daily basis by fire coming from mortars or other weapons. The rear command post in Han Pijesak was not in danger from those same directions. It was in danger from the direction of Pjenovac, which is in a completely opposite way. In addition to that, during the digging of trenches for water-pipes, General Mladic and I found a place on a hill where members of the BH Army had been staying, members from Zepa. We found a piece of paper, and then the commander told me, "You see, general, how seriously threatened we had been."

In addition to that, Your Honour, the Crna Rijeka command post was fortified for defence. But in spite of that, our soldiers were being killed every day. Members of the protection regiment were recruits. They were not people who were drafted. And I am talking about young men between the ages of 17 and 21. This was particularly emotionally difficult for us.

³⁷⁷ Д178 (HQ VRS, Intelligence Sector, Str. conf. no: 12/45-4 6, Intelligence information)

³⁷⁸ Петар Шкрбић, 31/03/2012, Т.18638-18639, Vidi I Milomir Savcic, Slavko Kralj.

When expanded meetings of senior staff members with the commander of the Main Staff were being held, we would meet in an underground facility under the Zepa mountain particularly in order to avoid exposing ourselves to any danger. Around the command post, we had defence lines built with dugouts and trenches, and we had a round-the-clock combat duty service in those facilities.

Now, these are these basic elements that indicate that there were armed operations coming from Zepa and Srebrenica and targeting the Main Staff.“

421. Пут који су користили официри Главног Штаба од командног места у Црној Реци до позадинског командног места у Хан Пјеску је био веома раизичан. Због сталне изложености опасностима од напада група из Сребренице и Жепе, посебно током 1995 године, наредбом команданта војна полиција је морала да обезбеђује пратњу, односно борбену безбедност.³⁷⁹ Главни Штаб ВРСа је био упознат са правцима којима су се кретале оружане групе (АБиХ) из Сребренице и Жепе, и користили су пећине за привремени смештај. Тај пут је повезивао Жепу и Сребреницу са Кладњом и Оловом. Правце којим су се користили муслимани су звали Алахов Пут.³⁸⁰

422. О једном од тих напада Толимир извештава:

Дана 23. 06. 02. у 02. 00 часа а из Сребренице је кренула јединица од око 300 војника, коју воде Манђић Ибрахим, командант 280. Иблб, Шабић Вејз, командант 284. Иблб, његов замјеник Салиховић Шемсо, те водић - извесни Зоран Чардаковић, лице муслиманске националности, са задатком да се преко Жепе и Радаве, истог дана око 20. 00 часова, убаце у шири рејон Ружине Воде, општина Хан Пијесак. Наведена група је опремљена аутоматским орушјем, са пар минобацача калибра 60 мм и извесном количином РПГ.

Ова група у поменутом рејону треба да својим дејствима привуче снаге ВРС, како би обезбедили што сигурнији пролаз Насера Орића, који такође иде са већом групом из правца Кладња, а наводно ће користити правац преко Пјеновца, Поджепља и Радаве до Сребренице. Такође је је планирано, уколико дође до већих дејстава на овом подручју, да у циљу увезивања снага дејства

³⁷⁹ (Петар Шкрбић, 31/01/2012, 18642)

³⁸⁰ Т.18642-3

отпочне Турсуновић Зулфо са својом јединицом из Сућеске у правцу Бешића Брда.

Повратак Насера Орића према нашим сазнањима је у вези са планираним отпочињањем дејстава из енклаве Сребреница што је, наводно, условљено евентуалним заузимањем коте Вис, српска општина Калесија, од стране муслиманских јединица из правца Калесије, чиме би створили услове за даљи продор према општини Шековићи. Након тога би, наводно, отпочела дејства из правца Кладња према линијама одбране ВРС у зони одговорности Власеничке бригаде, када би се и јединице из Сребренице, преко рејона Буљима, општина Милићи, убацивале према Коњевић Пољу.³⁸¹

КРИВАЈА 95

423. Циљ операције Криваја није био прогон цивилног становништва већ спречавање реализације офанзивних бробених дејстава Муслимана из Сребренице и Жепа. Циљ операције КРИВАЈА дат је у Заповести за активна борбена дејства коју је тадашњи Командант ДК издао 02.07.1995³⁸² године у којој се изричито наводи:

„Непријатељ је у склопу опште офанзиве на територију РС изводио нападе са ограниченим циљем према јединицама Дринског корпуда. Ценимо да ће непријатељ у наредном периоду према з/о ДК интензивирати офанзивна дејства са тежиштем на Тузланско-Зворничком и Кладањско Власеничком правцу уз истовремено дејство снагама 28.пд /пешадијске дивизије/ из енклава Сребреница и Жепа ради пресецања з/о ДК и спајања енклава са централним делом територије бивше БиХ коју држе муслиманске снаге. Последњих неколико дана посебно су активне муслиманске снаге из енклава Сребреница и Жепа. Убацују ДТГ, коеј нападају и пале незаштићена села, убијају цивилно

³⁸¹ GS VRS Sector for Intelligence & Security information report (12/44-77/1) on enemy activities in the area of Srebrenica - Han Pijesak, signed by Gen Maj Zdravko TOLIMIR.

Takođe vidi D62 (Borbeni izveštaj Avde Palića) o formiranju 9borbenih grupa radi izvršavanja borbenih zadataka, I

³⁸² Доказни предмет П1201.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

становништво и изводе мање јединице око енклава Жепа и Сребреница. Посебно је упоран у спајању енклава и стварању коридора ка Кладњу.“

Даље у тексту Заповести детаљно наводе се расположиви подаци о ангажовању снага 28. дивизије из Сребренице и Жепе њихои планови.

424. Као циљ дејстава наводи се: „изненадним нападом потпуно раздвојити и сузити енклаве Сребреница и Жепа, поправити тактички положај снага у дубини зоне и створити услове за елиминацију енклава.“

425. Разуман пресудитељ о чињеницама не би могао да дође до закључка да је циљ напада било цивилно становништво. Разлог напада је јасно дат у Заповести, и он је детерминисао и циљ. Правно посматрано, ВРС је чланом 60 Додатног протокола I уз Женевске конвенције имала несумљиво право да изврши напад на енклаву. Теза је одбране да ни други изведени докази не сугеришу да је циљ напада било цивилно становништво.

426. Криваја је имала ограничени војни циљ, само сужавање енклава и стварање услова за њихово освајање. Међутим, 09. јула 1995 године долази до промене одлуке. Међутим, ни тада циљ није био цивилно становништво.

427. Генерал Здравко Толимир је 09. јула 1995. године, пренео сагласност председника Републике о наставку борби у Сребреници. Документ којим се ова сагласност за заузимање Сребренице прослеђује јасно говори о намери која је постојала у вези са Сребреницом. Није у питању документ чија би сврха била предочавање јавности, већ документ који је носио ознаку „строго поверљиво.“ Стога нема шпекулација да је садржина овог документа издата у друге сврхе сем да се строго поштује при извођењу даљих борбених дејстава. У акту се децидирано наводи:

„Упознат је председник Републике Српске да јединице Дринског корпуса изводе б/д око Сребренице и да су оствариле резултате који их доводе у позицију да могу заузети и сам град Сребреницу“

428. У другом пасосу се јасно наглашава који је циљ заузимања Сребренице, и који, ни на који начин нема никакве везе са нападом на цивилно становништво. Наиме у овом документу се каже

„Председник Републике је Задовољан резултатима б/д око Сребренице и сагласан је да се наставе дејства *ради заузимања Сребренице, разоружања муслиманских терористичких банди и потпуне демилитаризације енклаве Сребреница*“

429. При томе, у истом акту преноси се наређење и формулише на начин који не оставља простор за било какве шпекулације или тумачења у смислу које врши тужилаштво.

„Председник Републике је наредио да се у наставку б/д обезбеди пуна заштита припадника УНПРОФОР-а и муслиманског цивилног становништва и да им се гарантује сигурност уколико пређу на територију Републике Српске.“

430. Здравко Толимир је следећи пасос *интонирао у форми наређења*:

„У складу са наређењем Председника Републике Српске издајте наређење свим борбеним саставима који учествују у борбеним дејствима око Сребренице да пруже максималну заштиту и сигурност свим припадницима УНПРОФОР-а и цивилном муслиманском становништву. Потчињеним јединицама наредите да се уздржавају од разарања цивилних циљева уколико на то не буду принуђени услед јаког отпора непријатеља. Забрањите паљење стамбених објеката, а према цивилном становништву и ратним заробљеницима поступајте у складу са Женевским конвенцијама од 12 августа 1949. године.“

ЦИЉ НАПАДА НА ЖЕПУ

431. Као што ни Криваја 95 није имала за циљ напад на цивилно становништво није ни напад на Жепу. На основу наређења генерала Ратка Младића, Радислав Крстић је 13.07.1995 године, (у време издавања заповести још увек Начелник штаба Дринског корпуса), издао Заповест за напад на енклаву Жепа (Ступчаница 95)³⁸³

³⁸³ П1225.

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

432. У уводном делу Заповести наводи се да је непријатељ у енклави Жепа потпуно разбијен, те да је у току чишћење терена, а да су у енклави Жепа „одбрану организовале снаге Жепске бригаде“ које броје око 1200 људи“, и да се поред њих у Жепу извукло око 700-1000 војника из разбијених јединица у енклави Сребреница те да ће се вероватно и они укључити у одбрану енклаве Жепа. У тачки 9/ц Заповести изричито се наводи:

„Цивилно муслиманско становништво и УНПРОФОР нису циљ наших снага, исте прикупљати и стражом обезбеђивати , а наоружане муслиманске групе разбијати и уништавати“

ЗАВРШНИ ПРЕТРЕСНИ ПОДНЕСАК ОДБРАНЕ

**НЕОСНОВАНOST ОПТУЖБИ ЗА ГЕНОЦИД (ТАЧКА 1 ОПТУЖНИЦЕ),
УДРУЖИВАЊЕ РАДИ ВРШЕЊА ГЕНОЦИДА (ТАЧКА 2 ОПТУЖНИЦЕ)
И УБИСТВА КАО ЗЛОЧИН ПРОТИВ ЧОВЕЧНОСТИ И КРШЕЊЕ
ЗАКОНА И ОБИЧАЈА РАТОВАЊА**

ТАЧКЕ 1-5 ОПТУЖНИЦЕ

433. Тачком 1 Оптужнице оптужени се терети за геноцид, тачком 2 оптужнице за за удруживање ради вршења геноцида, тачком 3 за истребљење као злочин против човечности, тачком 4. за убиство као злочин против човечности и тачком 5 за убиство као кршење закона и обичаја ратовања. Временски оквир који се у оптужници наводи за ова кривична дела је период од 11. јула 1995. годоне до 01. новембра 1995. године.

434. Будућу да се оптужбе за наводно учешће и допринос удруженом злочиначком подухвату убијања делимично поклапају да наводјим доприносом удруженом злочиначком подухвату присилног премештања и депортације, то ће у овом делу аргументација, у мери у којој је то могуће, пратити структуру оптужнице.

*

435. У оквиру ових оптужби Тужилаштво износи следеће тврдње: (1) Да је Толимир деловао са геноцидном намером (параграф 18 Оптужнице) 2) Да је Толимир заједно са особама наведеним у Оптужници склопио споразум да се побију војно способни Муслимани из Сребренице заробљени након пада те енклаве и да се уклони преостало муслиманско становништво како би се затрло 2) **да је надзирао Љубишу Беару у извршењу наводног задатка да организује и омогући транспорт, погубљење по преком поступку и покопавање жртава муслиманске националности (пара.18 Оптужнице),** 3) да је Здравко Толимир наводно знао да ће наводно присилно премештање жена и деце из Сребренице, одвајање мушкараца у поточарима и створити услове који доприносе затирању целокупног муслиманског становништва источне Босне, између осталог зато што му је онемогућен нормалан живот и репродукција, 3) да је био упознат са планом погубљења и покопавања војно способних Мушкараца Сребренице, наводно „омогућио присилно премештање и депортацију муслиманског становништва Сребренице, 4) **да је генералу Младићу предложио да се стотине заточених дуж пута Коњевић Поље –Братунац сакрију од међународних снага тако што ће се сместити у зграде како се не би видели из ваздуха,** 5) да је надзирао 10 диверзантски одред када су елементи те јединице погубили више од 1700 мушкараца у Војној економији Браћево и Дому културе у Пилици, као и око 23 јула 1995 године

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

елементи те јединице погубили 39 мушкараца Муслимана у Бишини, б) на осову овлашћења које му је дао командант Младић био одговоран за поступање са свим Муслиманима заробљеним након пада сребреничке енклаве и дужан да се постара за њихову безбедност и добробит што наводно није учинио.

НАДЗОР НАД ЉУБИШОМ БЕАРОМ

436. Здравко Толимир се терети да је надзирао Љубишу Беару који је, како се наводи у Оптужници, наводно „добио овлашћење да организује, координира и омогући заточење, транспорт, погубљење по преком поступку и покопавање жртава муслиманске националности.“ Одбрана овим поднеском неће разматрати питање улоге капетана бојног брода Љубише Беаре у догађајима који се везују за јул 1995. године. У одсуству доказа да је Толимир у релевантном временском периоду над њим вршио надзор питање улоге и поступака Љ. Беаре је ирелеванто. У току суђења није изведен ни један доказ /нити је могао да буде изведен иједан кредибилан доказ/ да је Толимир у временском периоду за које тужилаштво тврди да су се догађала наводна масовна убиства (параграфи 21.1-21.15) вршио надзор над Љубишом Беаром.

437. Одбрана овим подсећа да Здравко Толимир није оптужен по основу командне одговорности, и да чињеница да је Толимир био помоћник команданта за обавештајно-безбедносне и у том својству на челу Сектора за обавештајно безбедносне послове, у чијем саставу се налазила Управа безбедности, није довољан основ за инференцију (закључак који би задовољавао стандард ван разумне сумње) да је Толимири у релевантном временском периоду знао на којим је пословима био ангажован капетан бојног брода Љубиша Беара, или да га је надзирао. Примера ради, у доказима се не налази ни један извештај који Љубише Беаре или другог официра који би дао основа за закључак да је Беара извештавао Толимира о о било којој активности која се везује за пад Сребренице.

438. Тезу одбране да Здравко Толимир није надзирао Љубишу Беару у периоду док су се изводила наводна убиства која се наводе у параграфима 21 и 22 Оптужнице поткрепљује и чињеница да се Здравко Толимир од 12 јула био ангажован у вези са догађајима у Жепи, а да је Беара у том временском периоду био на сасвим другим локацијама.

439. **Закључак:** Из свих изведених доказа у току суђења не може се закључити ван разумне сумње да је Толимир у релевантном временском периоду вршио надзор над Љубишом Беаром.

ОПТУЖБЕ ЗА НАДЗОР НАД 10 ДИВЕРЗАНТСКИМ ОДРЕДОМ

440. У параграфу 21.11 Оптужнице износи се оптужба за убиство заробљених Муслимана на војној економији Брањево и у Пилици (локације које се налазе у зони одговорности Зворничке бригаде), а у параграфу 21.15.2 Оптужнице за убиства у Бишини, која су према наводима Оптужнице извршили припадници 10. диверзантског одреда.

441. Нема доказа да је Толимир у релевантном временском периоду вршио надзор над 10. диверзантским одредом како се наводи у Оптужници, нити да је на било какав начин учествовао у ангажовању 10. диверзантског одреда. Релевантних датума Толимир је био у Жепи, и како је изјавио и пук. Салапура од 12. јула када је покушао да са њим ступи у контакт и добио информацију из Обавештајне управе (од Мамлића или другог официра) да се Толимир налази у Жепи и да није могао да му пренесе важну обавештајну информацију о плановима напада на Републику Српску Крајину (Олуја 1995). Први телефонски контакт са Толимиром је имао тек 19 јула.³⁸⁴ Салапура који је руководио у професионалном смислу 10. диверзантским одредом није знао да су припадници тог одреда 16 јула били у Брањевоу.

442. Тужилаштво своју тезу о надзору над 10. диверзантским одредом, по свему судећи, заснива на погрешној перцепцији позиције 10. диверзантског одреда и

³⁸⁴ Види Петар Салапура Д535, стр. 31 и 32. на српском језику., Петар Салапура, 13562-13563

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

овлашћења која је Обавештајна управа и Сектор за обавештајно безбедносне послове имали у односу на ову приштапску јединицу.

443. 10. диверзантски одред је била независна, самостална јединица ГШВРС која је била директно потчињена команданту Главног штава ВРСа.³⁸⁵

444. У погледу надзора над диверзантским и извиђачким јединицама важе следећа правила како их је изложио пук. Салапура:

these units are subordinated from the brigade up to the corps, to the corps chief of staff. The detachment that we had at the Main Staff is directly subordinated to the commander, and all of these units were independent units. That was the status they had. A detachment -- the detachment, for example, had the status that was the same or equal to that of the brigade and the regiment, so they were subject to all the rules applying to that particular level of command and they were subordinate to the command. The intelligence organ can only, in the expert sense, propose to the commander the use of the unit, but exclusively in relation to sabotage and reconnaissance tasks. Other than that, they don't have any other powers and cannot -- and I don't think any commander would propose anything like that, because those who were in charge of those units wanted these units to be used in the manner that they were meant to be used. The use of units is something that is in the domain of the commander or the chief of staff's duties.

Q. When you say that this is non-standard use, would you say that expert organs are obliged to oversee the non-standard use of some unit; for example, an artillery unit?

No, they are not. We are not able to monitor that either. Something that is ordered by the commander or the chief of staff, or if the unit is re-subordinated, then in that case that is not part of our jurisdiction. We only participate in the preparation of a unit, a reconnaissance unit, for reconnaissance duties, infiltration into enemy areas, gathering of information in order for an attack to be carried out in a certain area or at a military target, and we would check whether the unit has been appropriately trained for such a

³⁸⁵ ПетарШкрбић, 30/01/2012, Т.18654-18656, Петар Салапура, Д525, стр. 40 на српском., Петар Салапура:13486-13487

task in order to prevent excessive losses and to make sure that we send out the unit and that the unit comes back safely.³⁸⁶

445. Током напада на Сребреницу 10. јула 1995. године, 10. диверзантски одред је био претпотчињен команди Дринског корпуса.³⁸⁷

446. Ангажовање 10. диверзантског одреда 16 јула 1995 и наводно 23. јула 1995 године представљало је противправно и ненаменско коришћење ове јединице са којим Обавештјна управа и Сектор за обавештајно безбедносне пслове није ништа имала.³⁸⁸

447. Одбрана овим напомиње да докази о начину ангажовања 10. диверзантског одреда 16 јула 1995 године, у вези са дешавањима на војној економији Брањево и Пилици нису међусобно сагласни. Посебно нису сагласни искази Ердемовића, Драгана Тодоровића и Драгомира Пећанца о догађајима у вези са ангажовањем појединаца из Десетог диверзантског одреда. Међутим, будући да је једино релевантно питање које се у вези са ангажовањем 10. диверзантског одреда поставља, да ли је Толимир вршио надзор над овом јединицом у вези са наводима из параграфа 21.11 и 22.15.2 Оптужнице, остала питања се појављују као ирелевантна за питање утврђивања кривице или невиности.

448. **Закључак: Тужилаштво није доказало да је Толимир надзирао 10. диверзантски одред 16. и 23. јула 1995 године.**

³⁸⁶ Салапра:04/05/2011, Т.13648-13649

³⁸⁷ Салапура, Т.14393-14394

³⁸⁸ Петар Салапура, Д535, стр. 40-44.

НАВОДНИ ДОПРИНОС УЗПУ ЗАТОЧЕЊА И УБИЈАЊА ПРЕДЛАГАЊЕМ ГЕНЕРАЛУ МЛАДИЋУ ПРЕДЛОЖИО ДА СЕ СТОТИНЕ ЗАТОЧЕНИХ ДУЖ ПУТА КОЊЕВИЋ ПОЉЕ –БРАТУНАЦ САКРИЈУ ОД МЕЂУНАРОДНИХ СНАГА ТАКО ШТО ЋЕ СЕ СМЕСТИТИ У ЗГРАДЕ КАКО СЕ НЕ БИ ВИДЕЛИ ИЗ ВАЗДУХА (ДОКАЗНИ ПРЕДМЕТ П125)

449. У параграфу 29(Б) Оптужнице Толимиру се ставља на терет да је „дана 13. јула 1995., помагао је у удруженом злочиначком подухвату заточења и погубљења војно способних мушкараца из Сребренице предложивши свом команданту Ратку Младићу да се стотине Муслимана заточених дуж пута Коњевић-Поље–Братунац сакрију од међународних снага тако што ће се смјестити у зграде како не би били видљиви из зрака.“ (параграф 29б Оптужнице)

450. Тужилаштво није доказало да је папир који је усвојен у спис као доказни предмет П125 аутентичан. Мноштво је аргумената који иду у прилог тезе да је наведени документ неаутентичан. Алтернативно, уколико Веће сматра да је документ аутентичан, он не садржи ништа противправно нити садржи чињеницу која би у вези са другим чињеницама могла да послужи као основ закључка да овај акт представља допринос УЗПу , треће по наводним наредбама из овог докумена никад се није поступало.

451. Документ се налази у наводној збирци докумената „Атлантида“ за коју ни један од сведока није потврдио да је таква колекција заиста и постојала (о чему је више речи било раније).

452. У документу се наводи да је издат са непостојећег истуреног командног места.³⁸⁹ Наиме пук. Савчић није имао у том временском периоду није имао довољно људства да би развио истурено командно место.³⁹⁰ Другим речима на Борикама или у школи у Севојском никада није постојало истурено командно место 65. заштитног моторизованог пука. Како је посведочио сведок Чаркић, у Севојском се није налазило никаво истурено командно место, већ командно место једног од батаљона Рогатичке бригаде.

³⁸⁹Наиме, Миомир Савчић на Борикама, које су у зони одговорности рогатичке бригаде је био са 30 војника Заштитног пука којима је командовао. У то време није било неке треће јединице. Ако је то било нечије командно место, то би било ИКМ те јединице а не 65. Заштитног пука Миломир Савчић,

³⁹⁰ Миломир Савчић, Т.15756.

453. Овај документ у овом облику никада није могао да буде послат путем телепринтера будући да није потписан.³⁹¹ Како је изјавио пук Савчић:

What matters and what is controversial is that there is no signature here. I can guarantee that none of the communications officer would have dared to receive the document and process it and sent it without that signature. There is no stamp. There is no signature. There's nothing. You have many years of legal practice yourself, and if you consider that this document is useable, I certainly don't mind. But I'm saying again the contents of the document is not controversial.³⁹²

454. У релевантном периоду, на месту на ком се налазио, Савчић није имао телепринтерску машину. Како је изјавио сведок Савчић: „And even if you /Tolimir/ asked me to help you out with that, I would not have been able to do that.”³⁹³ Поред тога, Толимир је истог дана 13. јула посредством Рогатичке бригаде послао два телеграма (доказни предмет,³⁹⁴ и стога није разумно претпоставити да би неки предлог команданту Младићу послао „на знање“ посредством команданта 65. заштитног пука.

455. Форма документа је веома мањкава да не одговара документу који издаје професионални официр војске. Како је истакао мајор Малинић коме је овај документ наводно упућен „ко год је икада издао и једно наређење рећи ће вам да наредба не може овако да изгледа и не у овој форми“³⁹⁵ Његов исказ је у потпуној хармонији са исказом Миломира Савчића коме се приписује ауторство овог документа, а који је изјавио да „оно што је контроверзно је форма документа, ' What's controversial is the form. The -- General Tolimir is making suggestions a little, and I am making suggestions myself.“³⁹⁶

³⁹¹ Зоран Малинић, Т.1530

³⁹² Миломир Савчић, 21/06/2011, Т. 15812

I don't think it's questionable anymore whether I would have sent it this way. The question is whether anybody among the encrypting officers would have dared to accept it without a signature, because anybody in Borike who owns a typewriter could have written anything and bring it to the encrypting officer to be sent. You know that I was very well respected, not only in the Protection Regiment, but in all the units of the VRS, but I still don't believe that any encrypting officer, any communications officer, would have dared to accept a document without my signature. (Т.15815-15817) види и Т.15821-15823, 15825

³⁹³ Savčić, Т.15823

³⁹⁴ П123(одн.П145) 1.PLPBR report No. 04-520-52/95, to MLADIC and KRSTIC personally, re situation in Zepa enclave, type-signed Gen Maj Zdravko TOLIMIR, Assistant Commander, dated 13 July 1995; П1491 1.PLPBR report re situation in Zepa enclave, type-signed Gen Maj Zdravko TOLIMIR, Assistant Commander, dated 13 July 1995

³⁹⁵ Зоран Малинић, Т.15371

³⁹⁶ Миломир Савчић, Т.15811:15-17

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

456. Мајор Зоран Малинић је изјавио да никада није поступао по овом наводном наређењу,³⁹⁷ нити је имао средства која му омогућавају да спроведе наводно добијено наређење.

457. У погледу садржине предлога, у њему нема ништа противправног, нити што би могло да доведе до закључка о умешаности у неку злочиначку активност.³⁹⁸

458. Дана 13. јула 1995 године, јединица Зоран Малинић, који је тада био командант батаљона војне полиције, вршила је попис ратних заробљеника.³⁹⁹

РАДЊЕ И УЛОГА ЗДРАВКА ТОЛИМИРА У РЕЛЕВАНТНОМ ВРЕМЕНСКОМ ПЕРИОДУ СУ У ОЧИГЛЕДНОЈ СУПРОТНОСТИ СА ТЕЗОМ ТУЖИЛАШТВА О НАВОДНОМ УЧЕШЋУ У УБИЈАЊУ ВОЈНОСПОСОБНОГ СТАНОВНИШТВА СРЕБРЕНИЦЕ

459. Тужилаштво наводи да је Толимир 12 јула 1995 године, послао допис у коме се између осталог наводи:

Муслимани желе приказати да је Сребреница била демилитаризована и да се у њој налазило само цивилно становништво и због тога су наредили свим наоружаним војно способним лицима да се илегално извуку преко територије РС на територију под муслиманском контролом да би оптужили ВРС да је извршила напад на цивилно становништво у заштићеној зони без повода.

Имајући у виду [да је] веома важно да се похапси што више разбијених муслиманских формација или ликвидира уколико пружи отпор, такође, је потребно евидентирати све војно способне који се евакуишу из базе УНПРОФОР-а из Поточара.⁴⁰⁰

³⁹⁷ Зоран Малинић Т.15368-15369.

³⁹⁸ Види и Зоран Малинић, Т.13575

³⁹⁹ Зоран Малинић, Т.15376-15378.

⁴⁰⁰ Доказни предмет П

460. Тужилаштво наводи да у моменту када је послао овај акт Толимир није знао за план убијања војноспособних мушкараца Сребренице.⁴⁰¹ Тужилаштво у истом параграфу наводи да је Толимир „помно пратио кретање колоне.“ Међутим, докази изведени у току суђења не сугеришу такав закључак. Наиме, с обзиром на место на ком се налазио од 12. јула па надаље - „у рејону Жепе,“ - *помно праћење* колоне колоне која се пробијала је било практично немогуће.

461. У документу који је такође послат 12. јула 1995. године, недуго након слања горе цитираног документа, стоји предлог да се ради на

„sprečavanju ilegalno[g] izvlačenj[a] oružani[h] Muslimana ka Tuzli i Kladnju, postavljanju zasjeda na mogućim pravcima izvlačenja radi njihovog hapšenja i sprečavanja eventualnih iznenađenja, koja mogu počiniti prema civilnom stanovništvu i ratnim jedinicama na pravcu kretanja.“

462. ТОЛИМИР у овом документу не наводи који су правци извлачења, већ говори о „могућим правцима извлачења.“ и указује на потребу да се „спрече евентуална изненађења, која се могу починити према цивилном становништву и војним јединицама на правцу кретања.“

463. Овај акт не пружа никав основ за закључак да је Толимир знао за било какав план убијања војно способних мушкараца Сребренице, нити да је реч о спровођењу таквог наводног плана. Он пре указује да је Толимир био забринут за безбедност цивилног становништва на могућим правцима кретања војних јединица.

464. У свом претпретресном поднеску, уводној речи и током суђења тужилаштво се позивало на документ који носи куцани потпис Здравка Толимира од 13 јула 1995 године (Д49) који је послат ген. Гвери, као документ којим је наводно З. Толимир дао

⁴⁰¹ Конкретно, у параграфу 208 свог претпретресног поднеска Тужилаштво износи тезу од које није одустало ни у току суђења : „Да је /ТОЛИМИР-прим. А. Гајић/ *tada bio upoznat s tim planom, ne bi predložio da se imena vojno sposobnih muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice popišu.*“

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

допринос спровођењу наводног плана убијања војноспособних мушкараца Сребренице. Тужилаштво у свом претпретресном поднеску истиче:

Дана 13. јула 1995., око 22:30, **ТОЛИМИР** је послао још један допис, на личност генерала Гвере, у вези са смјештајем заробљеника из Сребренице. **ТОЛИМИР** је Гвери, за случај да овај није у могућности да адекватно смјести све ратне заробљенике из Сребренице, предложио простор који је уређен за 800 заробљеника на подручју 1. подрињске лаке пјешадијске бригаде. **ТОЛИМИР** је такође рекао да би "[н]ајпогодније [...] било да то буде нова група, која није била у контакту са осталим р/з [ратним заробљеницима]".⁴⁰² У том документу, **ТОЛИМИР** предлаже да се, од хиљада Муслимана заробљених 13. јула, њих 800 искористи за пољопривредне радове. Индикативно је то да **ТОЛИМИР** инсистира да тих 800 изабраних за пољопривредне радове буду заробљеници који нису били у контакту са стотинама других заробљеника. Једини логички закључак који се може извести из овог приједлога јесте да је **ТОЛИМИР** хтио спријечити да тих 800 заробљеника изабраних за рад нешто кажу о постојању стотина других заробљеника који су убрзо требали бити погубљени и тако открију операцију убијања.

465. Тужиочева тврдња је неоснована, и заснована на очигледно шпекулативној аргументацији. Наиме, у релевантном делу документа (доказни предмет Д49) се каже:

„Уколико нисте у могућности да адекватно сместите све рз из Сребренице, обавештавамо вас, да на Сјемечу у објектима 1. плпбр има уређен смештај са палачама за 800 ратних заробљеника.

1.плпбр их може обезбедити сопственим снагама, а користили би их за пољопривредне радове, одржавање фарме коња и оваца.

Уколико их будете упућивали у овај рејон, потребно је то урадити ноћу и транспортним средствима и људством 1.плпбр. Најпогодније би било да то буде нова група која није била у контакту са осталим ратним заробљеницима.“

466. Зоран Чаркић је потврдио да је руком писани документ који је исте садржине (Д49, стр.2) садржи његов рукопис и описао могуће околности настанка

⁴⁰² *Id.*

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

документа.⁴⁰³ У погледу локације која се спомиње у овом документу чаркић је изнео да је то вероватно објекат који је током 1992 и негде до половине 1993 године, користила једна јединица Рогатичке бригаде, те се након тога објекат није користио у војне сврхе.⁴⁰⁴

467. Толимир у овом допису који је предат око 22:30, дакле када тужилаштво износи неосновану тврдњу да је постојао а Толимир био упознат са планом убијања, инсистира на **адекватном смештају р/з из Сребренице**. Он у том допису каже „уколико нисте у могућности да адекватно сместите **све р/з** из Сребренице, обавештавамо Вас да на Сјеменцу у објектима 1.ПЛПБР има уређени сместај са палама за 800 ратних заробљеника“

468. Да је постојао план убијања ратних заробљеника, не би инсистирао на потреби **адекватног смештаја ратних заробљеника**. Друго, да је постојао план убијања или да је Толимир био учесник или да је хтео да да такав допринос, не би се изразио у кондиционалу „уколико нисте у могућности да адекватно сместите..... “ а треће не би поставио питање „уколико нисте у могућности да адекватно сместите СВЕ ратне заробљенике из Сребренице.“ Дакле, предмет Толимировог интересовања је **АДЕКВАТАН СМЕШТАЈ СВИХ РАТНИХ ЗАРОБЉЕНИКА ИЗ СРЕБРЕНИЦЕ**. Под адекватним смештајем, може се подразумевати само онај који је прописан Женевском конвенцијом о поступању са ратним заробљеницима од 12. августа 1949. године.

469. Под „адекватним смештајем“ о коме говори Толимир у свом допису може се подразумевати једино онај који подразумева нарочито: 1. евакуацију у логоре довољно удаљене од борбене зоне како би били ван опасности (члан 19 Конвенције) 2. онај који је у складу са Главом II Женевске конвенције о поступању са ратним заробљеницима.

470. Чињеница да Толимир наглашава како би ти ратни заробљеници били упошљени за рад на прецизно наведеним пословима „пољопривредни радови и одржавање фарми коња, свиња и оваца“ говори о намери обезбеђења адекватних услова у складу са правилима Женевске конвенције којима се регулише смештај ратних заробљеника – односно да одговарају „обичајима и навикама ратних

⁴⁰³ Зоран Чаркић, 13/04/2011, Т.12723-12725

⁴⁰⁴ Зоран Чаркић, 13/04/2011, Т.12740, види и Т.12727-12728

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

заробљеника“, као и из Главе VII одеска III, у коме се кеже да „Сила која држи ратне заробљенике може употребљавати здраве ратне заробљенике као раднике, водећи рачуна о њиховим годинама, њиховом полу, њиховом чину као и о њиховим физичким способностима, а нарочито у циљу да их одржи у добром стању физичког и душевног здравља.“

471. У погледу одреднице „најбоље би било да то буде нова група, која није била у контакту са осталим ратним заробљеницима“ тужилаштво извучи потпуно неразуман закључак да је „**ТОЛИМИР** хтео спријечити да тих 80(0) заробљеника изабраних за рад нешто кажу о постојању стотина других заробљеника који су убрзо требали бити погубљени и тако открију операцију убијања.“ Прво, Толимир **не инсистира** већ каже да би **било најбоље** да то буде нова група. Друго, није у питању никава завера или спровођење јавног плана, већ опемогућавање контаката међу разним групама ратних заробљеника врши се, у свим војскама па у у ВРС обавештајно обезбеђење војске, примера ради, ради заштите података о бројности, обучености и моралу војске, стању материјалнотехничких средстава, изгледу и локацији војних објеката, инфраструктурних објеката, мера обезбеђења тих објеката, затим правац кретања јединица са којима су ратни заробљеници доклазики у контакт итд. Није у питању никаква посебна маре која је примењивана у односу на ратне заробљенике из Сребренице, већ је у питању уобичајена мера обавештајног обезбеђења оружаних снага, која се примењује увак када је то изводиво. Није потребно да одређено лице буде посебно обучено за прикупљање таквих података, готово свако лице чак и са слабијим опажајним способностима може да послужи као извор тих информација. Ово посебно ваља нагласити будући да се са сваким ратним заробљеником пошто буде размењен стручно лице води разговор у циљу прикупљања информација.

НЕОСНОВАНОСТ ОПТУЖБЕ ЗА ПРЕДВИДИВА ЦИЉАНА УБИСВА БОСАНСКИХ МУСЛИМАНА

472. У параграф 23.1 Оптужнице гласи:

Дана 27. јула 1995. године, или приближно тог датума, припадници ВРСа заробили су Мехмеда Хајрића, Амира Имамовића и Авду Палића тројицу водећих људи међу Муслиманима из Жепе, заточили их и затим погубили и покопали њихова тела у масовној гробници у Враголовима, општина Рогатица. Та циљана убиства представљала су природну и предвидиву последицу удруженог злочиначког подухвата у циљу присилног премештања муслиманског становништва општине Жепа.“

473. Тужилашво наведену оптужбу обухвата тачкама 1-6 Оптужнице.

474. Оптужба обухваћена парарафом 23.1 Оптужнице има занимљиву историју. У свом претпретресном поднеску од 28.новембра 2008 године, наводи у вези са Авдом Палићем, Мехмедом Хајрићем и Амиром Имамовићем обухваћене су поднасловом „Убијања за која се оптужени не терети...“ Тек је измењеном оптужницом укључен је параграф 23.1. У свом измењеном претпретресном поднеску једину новину представља промена наслова и додавање података о ексхумацији гробнице у Враголовима и ДНК анализи.⁴⁰⁵ Тужилаштво као разлог за измену оптужнице није навело, нити је дало било какво образложење у свом претпретресном поднеску о другим новим чињеницама и околностима у вези са својим тврдњама из параграфа 23.1 Оптужнице.

⁴⁰⁵ Види: Измењени претпретресни поднесак Тужилаштва, поднет у складу са одлуком претресног већа по прелиминарном захтеву оптуженог у складу са правилом 72(А) (ii), 16 фебруар 2010, параграфи 212-218

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

475. У току суђења знатно време је посвећено извођењу доказа који се тичу ове оптужбе. Из разлога који се износе у наредним параграфима, одбрана тврди да је оптужба за наводна предвидива циљана убиства која је садржана у параграфу 23.1 Оптужнице неутемељена, и да Здравко Толимир не може да сноси кривичну одговорност по том основу.

476. Током суђења и тужилаштво и одбрана су настојали да се утврде околности под којима су Авдо Палић, Мехмед Хајрић и Амир Имамовић изгубили живот, као и околности настанка гробнице и Враголовима у којима су наводно нађени њихови посмртни остаци. Међутим, свако настојање је остало без успеха.

477. У погледу оптужбе из параграфа 23.1 Тужилаштво износи тврдњу да је оптужени кривично одговоран за наводно убиство Хајрића, Имамовића и Палића сходно проширеним виду удруженог злочиначког подухвата (УЗП 3). У параграфу 61 Оптужнице наводи се да су Здравко Толимир и други који се наводе у том параграфу, могли предвидети да ће српске снаге током удруженог злочиначког подухвата у циљу присилног премештања и депортације становника енклава Сребреница и Жепа починити поједначна ситуационо условљена убиства, предвидива циљана погубљена појединаца и дела прогона описана у параграфима 22, 23. и 34 ове оптужнице.

478. Основна питања која се постављају у вези са овим наводним убиствима су следећа: ко је и под којим околностима извршио ова убиства, и да ли их је Толимир могао разумно предвидети. Толимир се не терети да је учествовао у вршењу ових убистава. Међутим, будући да толимир није никакав учесник наводног удруженог злочиначког подухвата присилног премештања и депортације, стога и оптужба са наводним „предвидива циљана убиства“ остаје без икаквог основа.

479. REDIGOVANO сведочио да су Амир Имамовић и Мехмед Хајрић нестали из прихватног центра расадник негде половином августа. У погледу Авде Палића извесно да је био жив 5. септембра 1995. године када га је Драгомир Пећанац преузео из војног затвора Ванеков Млин (који се налази у зони одговорности Источно босанског корпуса)

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

480. Авдо Палић⁴⁰⁶, Амрир Имамовић⁴⁰⁷ и Мехмед Хајрић⁴⁰⁸ су заробљени у рејону Жепе. Мехмед Хајрић и Амир Имамовић су били смештени у прихватни центар „Расадник“ који се налазио у општини Рогатица. Авдо Палић је неко време провео у стану тада капетана Зорана Чаркића одакле је пребачен у Ванеков Млин. О овоме је детаљно сведочио сведок Зоран Чаркић, указавши да је основна брига била безбедност Авде Палића.

481. Према документу од 30.07. 1995. године који је упућен из командне 1.блпбр под ознаком „врло хитно“ ГШ ВРСа – сектору за обавештајно безбедносне послове-управи безбедности и команди Дрнског корпуса – одељењу безбедности, износе се подаци о ратним заробљеницима који су смештени у прихватном центру у Рогатици. Документ је поуздан доказ да су Амир Имамовић и Мехмед Харрић, заједно са осталим ратним заробљеницима који се наводе у документу били смештени у прихватни центар „рогатица“, док се особа чији је псеудоним Атлантида, како се наводи у документу „на сигурном месту и на другој локацији.“

482. У погледу третмана ратних заробљеника у документу се наводи

„у складу са наређењем генерала Толимира и његовим инструкцијама предузете су све потребне мере у складу са могућностима, исте се углавном и до краја поштују, између осталог урађено је следеће:

–извршена је категоризација р/з /ратних заробљеника/ и смештена су у ти просторије – у једној су здрави, у другој болесни и рањени, а у трећој су чланови бившег руководства“

483. За Атлантиду (Авду Палића) наводи се да је „издвојен на другој локацији и у бољем смештају“

484. У погледу Ефендије (Мехмеда Хајрића) наводи се да му се „одобрава да клања у просторији 5 пута дневно“

⁴⁰⁶ Командант Жепске бригаде.

⁴⁰⁷ РЕДИГОВАНО

⁴⁰⁸ Председник Ратног председништва Жепе.

Сви ратни заробљеници имају храну 3 пута дневно, користе пољски веце, и да су током 30.07.1995. године посећени и регистровани од стране делегације међународног црвеног крста који се налази у канцеларији на Палама.

485. Истог дана (30.07.1995 године) капетан Зоран Чаркић је известио ГШВРС и команду Дринског корпуса да је 30.07.1995 године извшена посета делегације Међународног комитета Црвеног крста ратним заробљеницима у војно прихватном црнту у Рогатици.⁴⁰⁹ Том приликом делегацији МКЦК је одобрено да посете и разговарају са ратним заробљеницима, те да преузму поруке које су исписали за своје породице а које су упућене углавном родбини на адресе у Кладњу, а у којима се наводи и адреса пошиљаоца „прихватни центар –Рогатица.“

486. Будући да су Мехмед Хајрић и Амир Имамовић били смештени у адекватном прихватном центру, да су третирани као ратни заробљеници те да су регистровани од стране Међународног комитета Црвеног крста, да им је омогућено да се дописују са својим породицама, то се њихова наводна убиства не могу сматрати разумно предвидивим. Толимирове инструкције које се наводе у овом документу (доказни предмет П1434) додатно потврђују да је Толимир био заинтересован за коректан третман ратних заробљеника из Жепе.

487. Да су представници МКЦК заиста посетили прихватни центар у Рогатици говоре и радни документ МКЦКа, у коме се наводи ток посете од 30. 07. 1995. године и [REDIGOVANO] године и запажања. У документу се наводи да су посетили укупно 44 ратна заробљеника, да је од тог броја 32 ратна заробљеника посећено по први пут и регистровано, а да су осталих 12 већ били регистровани у Жепи 26 јула 1995 године. Околности о условима смештаја ратних зробљеника се поклапају са онима из документа који носе куцани потпис Зорана Чаркића ⁴¹⁰ Од посебног је значаја да се

⁴⁰⁹ Доказни предмет Д211 (Rogatica Brigade Organ for Security and Intelligence report no. 04-520-6?/95 re visit of prisoners of war in the Rogatica military holding centre by the ICRC delegation, type-signed Zoran SARKIC, dated 30 July 1995.) Том приликом затражено је од МКЦК помоћ која се тичала доруа медицинског и санитарског матреијала, хране, ћебади и душека уа потребе ратних заробљеника, ком приликом су представници МКЦК и обећали тај дотур.

⁴¹⁰ П1434, РЕДИГОВАНО

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Голимира

напомене да је „свим ратним заробљеницима омогућено да пишу поруке Црвеног крста уз пуно одобрење власти.“⁴¹¹

488. Из документа Зорана Чаркића од 30.07. 1995. године (доказни предмет П1434), у коме се наводе имена 44 ратна заробљеника која су смештена у прихватном центру у Рогатици, и извештаја МКЦК (П2270) у коме се наводи да је посећено 44 ратна заробљеника, недвосмислено се да закључити да је МКЦК имао приступ свим ратним заробљеницима из прихватног центра Расадник укључујући ту и приступ Мехмеду Хајрићу и Амиру Имамовићу.

489. РЕДИГОВАНО

490. Међународна комисија за нестала лица је наводно учинила извесне грешке поводом идентификације посмртних остатака Авде Палића.⁴¹² Како је истакао Томас Парсонс:

Случај Авде Палића је био јединствен по много чему, и било је доста међунароуне пажње усмерена ка откривању посмртних остатака пуковника Палића. Постојало је доста истражних активности ван Међународне комисије за нестала лица, и ми смо у многим приликама одговарали посебно које се тичу могућности да је пуковник Палић у одређеној гробници.

„Ја не знам тачно које информације су дошле у посед госпође Палић и Канцеларије високог представника које се тичу ове конкретне гробнице, која се зове Враголови,. Али исни су имали неке дуге информације засноване на другим истргама које су проузроковале да испитају да МКНЈ привери и види да ли се они могу односити на пуковника Палића“⁴¹³

491. Др. Парсонсу нису познати разлози због којих се тражило да се провери да ли су посмртни остаци из Враголова посмртни остаци Авде Палића,⁴¹⁴ нити је такве разлоге изнела супруга Авде Палића (сведок Есма Палић)

⁴¹¹ РЕДИГОВАНО

⁴¹² Види, Д170. Такође и Парсонс, 25/02/2011, Т.10459 и даље.

⁴¹³ Парсонс, 25/02/2011, Т.10466-10467

⁴¹⁴ Парсонс, 25/02/2011, Т.10468:7-11

492. Управо изнесени подаци, из сведочења др. Парсонса говоре о томе да нешто можда није у реду са подацима који се везују за гробницу у Враголовима. Током суђења одбрана је била веома заинтересована да се пред претресно веће изнесу сви подаци који се тичу настанка гробнице у Враголовима, али нажалост стране у поступку и претресно веће је ускраћено за те податке.

493. Питање које се поставило у овом предмету је да ли је гробница Враголови примарна или секундарна масовна гробница. У спису предмета се налази изјава госпође Еве Клоновски, на коју су се ослањали истражитељи тужилаштва, која је свој закључак извела на основу позиције тела и њихове комплетности.⁴¹⁵ Одбрана сматра да ова изјава није потуна и поуздана, др. Клоновски није предложена за сведока или експерта у овом поступку, и становиште истражитеља тужилаштва (за које одбрана тумачи као став тужилаштва) није довољно поткрепљен. Есма Палић (супруга Авде Палића), која је била посебно заинтересована за откриће посмртних остатака, говорила је о индицијама да је у питању секундарна гробница.⁴¹⁶

494. Да заробљавање Авде Палића није било непознато, говори и чињеница да је и МУП био заинтересован за његов третман говори и документ ЦЈБ Сарајево који носи куцани потпис Владе Марковића, од 29.07. 1995. године (Доказни предмет П2801)

495. Толимир је већ 30.07 1995. године отишао на граховско гламочко ратиште. (П2457)

496. У погледу Авде Палића изведени су докази који се тичу његовог заробљавања, смештаја у Рогатици (у стану капетана Зорана Чаркића) а затим у Ванековом Млину, и његовом преузимању од стране капетана I класе Драгомира Пећанца у ноћи између 04/05 септембра 1995 године. Даља судбина Авде Палића, околности под којима је изгубио живот као и околности под којима је настала гробница Враголови. Ни један од доказа који је изведен током суђења не даје повода разумној сумњи да је у време његовог заробљавања била предвидива његово наводно убиство.

⁴¹⁵ П2246 (Изјава сведока Еве Клоновски).Види Душан Јанц, 30/05/2011, Т.14770-14772

⁴¹⁶ Есма Палић, 13338:23-25

НЕОСНОВАНOST ОПТУЖБИ ЗА УБИСТВА У ТРНОВУ КОЈА ЈЕ УЧИНИЛА ЈЕДИНИЦА ПОД НАЗИВОМ ШКОРПИОНИ

497. Тачком 21.16 Оптужнице „погубљење шест мушкараца и дечака Муслимана у близини Трнова“ наводи се да су негде у јулу или августу 1995 године, после пада сребреничке енклаве, једна јединица српског МУПа звана Шкорпиони, радеи заједно са ВРСом и /или МУПом РС погубила по преком поступку у Близини Трнова, Босна и Херцеговина, шест Муслимана из Сребренице...⁴¹⁷

498. Тужилаштво у овој оптужби износи неколико нетачних тврдњи. Прво, јединицу Шкорпиони одређује као јединицу српског МУПа, и друго да су погубљења учинили радећи заједно са ВРСом или МУПом. У оптужници се не спомиње ком српском МУПу је припадала ова јединица, док из поднесака тужилаштва и тезе које је заступала на суђењу произилази да је став тужилаштва да је јединица Шкорпиони била у саставу МУПа Републике Србије. Одбрана тврди да је теза тужилаштва погрешна и неутемељена, и да је јединица Шкорпиони била у саставу Војске Републике Српске Крајине.

499. У погледу друге тврдње, да је ова јединица радила заједно са ВРСом или МУПом Републике Српске приликом извршења злочина погубљења шесторице мушкараца, одбрана тврди да је тврдња неутемељена, и да нема доказа (не само довољно доказа већ уопште нема доказа) на основу којих би се то могло закључити.

500. Припадници Шкорпиона који су учествовали у убиствима у Трнову, и то Медић Слободан, Петрашевић Перо, Медић Александар, Медић Бранислав, осуђени су пресудом Окружног суда у Београду – Веће за ратне злочине - на дугогодишње казне затвора.⁴¹⁸ У погледу чињница везаних за овај злочин одбрана износи тврдњу да се претресно веће може у потпуности ослонити на пресуду која је донесена у овом предмету, у којој се наводе сви релевантни подаци везани за извршење овог злочина, укључујући и припадност јединице Шкорпиони. Пресуда је донесена разматрањем много веће количине доказа него оних који су изведени у предмету Тужилац против Толимира. Поред тога, сведочења сведока РW-075 и сведока Слободана Стојковића,

⁴¹⁷ Азмир Алиспахић, Сафет Фејић, Смајил Ибрахимовић, Сидик Салки, Јусу Делић, Сино Салиховић.

⁴¹⁸ Доказни предмет П1437

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

који су сведочили и у поступку пред судом у Београду, су сагласни са чињеничним налазима који су дати у пресуди.

501. Јединица под називом Шкорпиони формирана је у месту Ђелатовци. Како је закључио Окружни суд у београду, а што је у сагласности са доказима који су изведени у овом предмету,

„Када је 1993. године извршен напад на Републику Српску Крајкн у од стране Хрватске и формирана Војска РСК, обезбеђење НИК прераста у војну јединицу и долази под команду Славонско-барањског корпуса, који је имао седиште у Вуковару, Исте године ова јединица добија назив «Шкорпиони». Опужени Медић Слободан добија статус команданта јединице у лето 1993. године. Пре статуса у оквиру Војске РСК, јединица «Шкорпиони» једно време била је под јурисдикцијом МУП Републике Српске Крајине, и то по доласку припадника УН на простор РСК, односно Источне Славоније, Барање и Западног Срема, дакле негде од маја 1992. године и у том статусу је била све до 1993.године, односно до поменутог напада Хрватске на РСК.

Када је формирана Војска РСК, команда корпуса третира је јединицу «Шкорпиони» као спец. батаљон. Од тренутка када потпадају под Војску РСК, ова јединица добија наређења искључиво од команде Славонско- барањског корпуса коме су формацијски-територијално припадали. На челу овог корпуса од 1994. године био је генерал Лончар. Пре њега ову функцију је обављао пуковник Богдан Сладојевић⁴¹⁹

502. Једном речју, јединица Шкорпиони није била јединица МУПа Србије, већ јединица Војске Републике Српске Крајине. Јединица Шкорпиони и њено ангажовање нису имали никакве везе са МУП-ом Републике Србије. У поступку пред Судом у Београду, како се наводи у Пресуди:

Сведок Томислав Ковач у свом исказу је објаснио да се Република Српска '95.године обраћала за помоћ Републици Србији, те да је Србија послала помоћ која се састојала од 500 припадника полиције-МУП-а Србије, али је такође навео да се њихова активност није огледала

⁴¹⁹ П1437, одељак 7,5,1 (формирање јединице)

учествовањем у ратним дејствима већ једино у регулисању саобраћаја на правцу Бања Лука-Бијељина и то приликом када су излазиле избеглице из Републике Српске Крајине и крегале се ка Србији. Такође је објаснио да су ових 500 припадника полиције дошли на ову територију управо на основу његовог разговора са сада покојним Радованом Стојичићем-Бацом, и да је то била једина полицијска сарадња између МУП-а Републике Србије и Републике Српске, што је било познато и припадницима међународних снага на овом подручју, закључивши да је овај вид сарадње био класична полицијска сарадња а не војна, као и да никада нису добили никакву помоћ од Војске Републике Србије. Дакле, овај сведок-Томислав Ковач који је у то време био заменик министра МУП-а Републике Српске, нема сазнања да је јединица «Шкорпиони» која је дошла из Републике Српске Крајине имала икакве везе са МУП-ом Србије.⁴²⁰

503. У погледу ангажовања ове јединице на подручју Трнова, Окружни суд у Београду је на основу исказа кредибилних сведока утврдио, како се наводи даље у тексту:

Из исказа сведока Милана Милановића, бившег помоћника министра унутрашњих послова тзв. Републике Српске Крајине, чији је исказ суд прихватно као логичан и убедљив, дат од стране лица које је због функције које је обављао у спорном периоду било у могућности да суду пружи највше података у вези јединице «Шкорпиони», у смислу када и по чијем наређењу је иста формирана, као и када је и како расформирана, утврђено је да је јединица «Шкорпиони» од 1993. године имала статус специјалне јединице Војске Републике Српске Крајине, те да је на подручје Трнова, крајем јуна месеца 1995. године упућена од стране Владе РСК као испомоћ, на претходни позив Врховне команде Републике Српске.

Сведок Ковач Томислав (у спорном периоду заменик министра МУП Републике Српске) потврђује у свом исказу наводе сведока Милановића. Он је објаснио да је јединица «Шкорпиони» дошла на

⁴²⁰ П1437, Пресуда стр.91 на српском

подручје Трнова као јединица Републике Српске Крајине из Ердута, пгго је њему добро познато, јер у то време долазак било које јединице са било ког простора није могао проћи без координације са њим.

504. Одбрана је становишта да је снимање погубљења било наређено, и да није снимљено случајно, као део регуларног или рутинског снимања делатности јединице што се може закључити и прегледањем видео снимка на коме су забележена убиства (Видео снимак је усвојен у доказе као доказни предмет П1024).⁴²¹

505. У току суђења је истражитељ тужилаштва Душан Јанц, током унакрсног испитивања, потврдио да Тужилаштво нема информација да је Толимир имао било какве контакте са пипадницима јединице Шкорпиони, да нема информација да је било који учесник у убиствима у Трнову био у Жепи у релевантном временском периоду.⁴²² У вези са убиствима у Трнову, сем идентификације учинилаца злочина, нема никаквих информација о томе да ли их је неко наредио и ко их је наредио, нема података о томе на који начин су Муслимани из Сребренице доведени на подручје Трнова, на који начин су заробљени, ко их је заробио, као што нема података и ко је наредио снимање убиства.⁴²³

⁴²¹ У релевантним деловима видео снимка стоје забележено следеће:

- речи камермана (Бугар) „Зекан, иди брзо окрећи камион и дотерај, рикнула ми батерија“

- Затим пошто су убиства већ отпочела –

„Зекан стани да променимо касете“

Сниматељ: Јебеш, па и ова је готова.

У позадини: „Јел снимамо бре ове“-, „Иди Бугар у пичку материну“ „Јеем тим маму оћеш и ти да завршиш са њима“ (Тврдња одбране је да ће бити убијен уколико не сними погубљења до краја.

Сниматељ: „Јест, мајке ми, али издржаће снимање. Радите!“ (Транскрипт видео снимка стр. 8 на српском)

⁴²² Душан Јанц, Т.7327

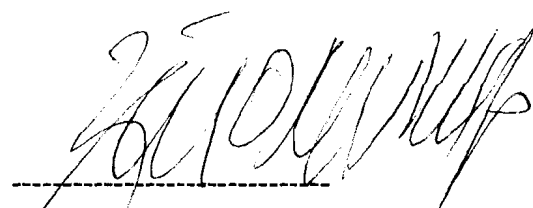
⁴²³ Душан Јанц, Т.17327-17328

Јавна редигована верзија

Тужилац против Здравка Толимира

ЗАКЉУЧАК У ПОГЛЕДУ ТАЧАКА 1-5 ОПТУЖНИЦЕ

506. Најмање из горе наведених разлога, и разлог акоји се наводе у наредном поглављу, није доказано ван разумне сумње да је Толимир био учесник удруженог злочиначког подухвата убијања, нити да је наводном остваривању циља убијања војноспособних муслимана дао било какав допринос. Једина разумна пресуда коју би Суд могао да донесе је ослобађајућа пресуда.

Здравко Толимир

Оптужени који се сам
брани